PRAVO ZA ŽIVOT (ČLANAK 2.) I ZABRANA MUČENJA I NEČOVJEČNOG POSTUPANJA (ČLANAK 3.) TE SLIČNOSTI I RAZLIKE IZMEĐU ČLANKA 3. I ČLANKA 8. KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

- sudska praksa -

Priručnik za polaznike/ice

Izrada obrazovnog materijala:

Štefica Stažnik,

Zastupnica Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

Nikolina Katić,

Pomoćnica zastupnice Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

Zagreb, listopad 2021.

Copyright 2021.

Pravosudna akademija

Maksimirska cesta 63, 10 000 Zagreb, Hrvatska

TEL 00385(0)1 2357 626 WEB www.pak.hr

SADRŽAJ

UVOD 4

1. Pozitivne obveze države iz čl. 2. i 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda 6

1.1. Supstantivne obveze zaštite prava na život 8

1.2. Proceduralne obveze 10

2. Učinkovite istrage ratnih zločina 13

2.1. Promptnost istrage 13

2.2. Neovisnost istrage 17

2.3. Detaljnost istrage 19

2.4. Transparentnost istrage 23

2.5. Uključenost žrtve odnosno rodbine žrtava 28

3. Učinkovite istrage u slučajevima nestalih osoba 32

4. Način postupanja domaćih tijela i Dopuštenost zahtjeva Europskom sudu za ljudska prava u slučajevima ratnih zločina 37

4.1. *Ratione temporis* 37

4.2. Učinkovita domaća pravna sredstva 39

5. UČINAK ISTRAGE I NAKNADNOG KAZNENOG POSTUPKA U CJELINI NA POŠTIVANJE POZITIVNIH OBVEZA IZ ČL. 2. I 3. KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA 41

6. PREGLED PRAKSE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA KOJA SE ODNOSI NA ISTRAGE RATNIH ZLOČINA 44

6.1. Povrede – neučinkovite istrage 44

6.2. Nema povrede – učinkovite istrage 49

6.3. Nedopušteni zahtjevi 57

7. Uloga sudova i državnog odvjetništva u izvršenju presuda Europskog suda za ljudska prava koje se odnose na neučinkovite istrage ratnih zločina 62

8. Primjena čl. 3. i 8. Konvencije – sličnosti i razlike 65

POPIS LITERATURE 69

POPIS PRESUDA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA 69

UVOD

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda[1] Vijeća Europe je višestrani međunarodni ugovor o ljudskim pravima. Konvencija i dodatni protokoli jamče većinu građanskih i političkih prava koja su neophodna za demokratski način života. Republika Hrvatska ratificirala je Konvenciju 5. studenoga 1997. godine. Od tog dana taj ugovor čini sastavni dio unutarnjeg pravnog poretka sukladno članku 141. Ustava Republike Hrvatske[2]. Ratifikacijom se obvezala na poštivanje i zaštitu prava zajamčenih Konvencijom

Od tada Republika Hrvatska priznaje nadležnost i Europskog suda za ljudska prava[3] (dalje: Europski sud, ESLJP). Konvencija se danas smatra „ustavnim instrumentom europskog javnog poretka“[4] u području ljudskih prava.

Konvencija ima izrazito jak provedbeni mehanizam, a to je navedeni Europski sud za ljudska prava. Tom sudu mogu se **obratiti pojedinci**, grupe ili države ukoliko smatraju da jedna ili više država stranaka Konvencije ne poštuje, odnosno krši njihova ljudska prava ili temeljne slobode zajamčene tom Konvencijom. Odlučivanjem o pojedinačnim ili međudržavnim sporovima Europski sud tumači odredbe Konvencije. Tumačenje nadilazi pojedinačne slučajeve, Europski sud stvara praksu koja nije statična već se mijenja ovisno o razvoju europskog društva. Ta sudska praksa čini izvor prava koji je potrebno poznavati. Stoga je važno ne samo primijeniti sudsku praksu Europskog suda već primijeniti važeću sudsku praksu na pravilan način.

Države su dužne izvršavati presude i/ili odluke o prijateljskom rješenju spora ili priznanju povrede Konvencije Europskog suda za ljudska prava, koje se na njih odnose. To je njihova obveza temeljem odredbi same Konvencije. To je obveza svih grana vlasti uključujući i sudbenu, koja to najčešće čini razvojem, promjenom sudske prakse.

Sva tijela vlasti dužna su primjenjivati domaće propise u duhu Konvencije (primjenjujući relevantnu sudsku praksu Europskog suda). U slučaju da domaći

---

[1] Zakon Republike Hrvatske o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1, 4, 6, 7, 11, 14 i 15 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda od 17. listopada 1997. godine, (NN – Međunarodni ugovori”, broj 18/97, broj 6/99 - pročišćeni tekst, 8/99, 14/02, 2/10 i 13/17)

[2] Ustav Republike Hrvatske - pročišćeni tekst (NN 85/2010)

[3] Konvencija je s vremenom nadopunjavana Protokolima koje je Republika Hrvatska također ratificirala, a kojima su pobliže definirani načini rada Europskog suda za ljudska prava i drugih dionika postupka pred time Sudom te je proširen katalog zaštićenih prava i sloboda. Posebno značajan je Protokol br. 11. uz Konvenciju (stupio na snagu 1. studenoga 1998.) kojim je ustanovljen Europski sud kao stalni međunarodni sud, dok su do tada sudsku funkciju dijelili Sud i Europska komisija za ljudska prava.

[4] vidi presudu *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], br. 45036/98, § 156., ECHR 2005-VI).

propis ili način postupanja nije usklađen s Konvencijom, prednost ima Konvencija koja je po pravnoj snazi iznad zakona a ispod Ustava i nadležna osoba, odnosno tijelo je može direktno primijeniti.

Nadalje, Zakon o sudovima izričito navodi da su sudovi dužni suditi i na temelju međunarodnih ugovora, a zanimljivo je spomenuti i da kandidati za najviše pravosudne dužnosti, Predsjednik Vrhovnog suda i Glavni državni odvjetnik, prisežu da će u obnašanju svojih dužnosti „štititi Ustavom i zakonom utvrđene slobode i prava čovjeka[5]“, odnosno „skrbiti o zaštiti ljudskih prava[6]“. Dakle, i sudovi i državna odvjetništva dužna su primjenjivati Konvenciju u svom radu.

Nije točna teza da se u Hrvatskoj ljudskim pravima treba baviti samo i isključivo Ustavni sud, niti da Europski sud ispravlja greške hrvatskog Ustavnog suda. Uzroci povreda kao i priroda uklanjanja povreda Konvencije zahtjeva djelovanje sudova raznih instanci, od najniže do najviše, kao i drugih tijela vlasti ovisno o naravi samih povreda[7].

Međutim, kad Ustavni sud razmatra navode o povredama temeljnih prava zajamčenih Ustavom, može se pozvati na bogatu sudsku praksu Europskog suda što i čini u nekim predmetima.

Osigurati temeljna ljudska prava i vladavinu prava zadaća je svih, a posebice sudbene vlasti jer navod o povredama ljudskih prava treba razmotriti neovisni i nepristrani sud, tumačeći domaće propise u skladu s važećom sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava. U takvom sustavu Europski sud predstavlja supsidijaran vid zaštite koji se aktivira samo ukoliko domaći sustav zakaže.

[5] Zakon o sudovima, čl.44b (NN 67/18)
[6] Zakon o državnom odvjetništvu, čl.26. (NN 67/18)
[7] Npr. test razmjernosti u predmetima povrede prava na dom (čl.8.) ili povrede prava na slobodu izražavanja (čl.10.) provode sudovi koji utvrđuju činjenice, razne aspekte povrede prava na pošteno suđenje (6) mogu se dogoditi pred sudovima prvog stupnja, žalbenim sudom, revizijskim sudom.

1. POZITIVNE OBVEZE DRŽAVE IZ ČL. 2. I 3. KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda definira pravo na život i zabranu mučenja na sljedeći način:

Članak 2. (PRAVO NA ŽIVOT)

1. *Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kaznena djela za koje je ta kazna predviđena zakonom.*

2. *Nije u suprotnosti s odredbama ovoga članka lišenje života proizašlo iz upotrebe sile koja je bila nužno potrebna:*

a) *pri obrani bilo koje osobe od protupravnog nasilja;*
b) *pri zakonitom uhićenju ili pri sprječavanju bijega osobe zakonito lišene slobode;*
c) *radi suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom.*

Članak 3. (ZABRANA MUČENJA) [8]

Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

Na sličan način navedena prava definirana su Ustavom Republike Hrvatske,[9] dok su odredbe Povelje Europske unije o temeljnim pravima[10] gotovo identične.

Konvencijska ili ustavna prava tumače se u kontekstu konkretnih predmeta i različitih okolnosti u kojima može doći povrede navedenih prava. Stoga nije moguće točno navesti svo mjerodavno domaće pravo, zakone i podzakonske akte, koji pokrivaju razne situacije u kojima se može postaviti pitanje je li došlo do povrede čl.2. ili 3. Konvencije.

[8] Ta zabrana navedena je i u više višestranih međunarodnih ugovora, uključujući Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima, 4 Ženevske konvencije, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima UN, Konvenciju UN protiv mučenja, Europsku konvenciju o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja Vijeća Europe, Rimski statut međunarodnog kaznenog suda.

[9] Ustav Republike Hrvatske propisuje u čl. 21. da „svako ljudsko biće ima pravo na život“, te da je u RH nema smrtne kazne. U članku 23. navodi se da „nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvom obliku zlostavljanja“.

[10] Povelja EU o temeljnim pravima u čl. 2 propisuje da „svatko ima pravo na život“ te da nitko ne smije biti osuđen na smrtnu kaznu ili pogubljen. Ovaj članak Povelje temelji se na čl. 2. Konvencije i ima isto značenje i isti opseg sukladno čl.52.st.3 Povelje. Povelja u članku 4. propisuje da se nitko ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni. Dakle, ova odredba Povelja identična je odredbi članka 3. Konvencije.

Važno je istaknuti da su prava zajamčena čl. 2. i 3. Konvencije prava koja se ne mogu derogirati u vrijeme rata ili drugog izvanrednog stanja koje ugrožava opstanka naroda[11]. Kao što je sam Europski sud naveo „*ta prava predstavljaju temeljne vrijednosti demokratskih društava u svim državama članicama Vijeća Europe*“[12]. Ona su apsolutna i stoga ih Europski sud mora strogo tumačiti, ne ostavljajući državama mogućnost slobode procjene.

Obveze države, odnosno nadležnih tijela na temelju Konvencije mogu se svesti na obvezu suzdržavanja od miješanja – uplitanja (negativna obveza) i obvezu činjenja - poduzimanja mjera kako bi osigurala temeljna ljudska prava (pozitivna obveza), i tako osiguralo poštivanje ljudskih prava.

Većina obveza države na temelju Konvencije su negativne, odnosno traže od države da se ne miješa u građanska i politička prava pojedinaca (npr. negativna obveza je ona koja traži od države se suzdrži od namjernog ili nezakonitog oduzimanja života – ograničeno iznimkama navedenim u čl.2., da se suzdrži od mučenja ili ponižavajućeg postupanja - čl. 3. Konvencije).

U slučaju pozitivnih obveza one mogu biti izričito navedene ili proizlaziti iz samog teksta Konvencije (npr. obveza države da poduzme odgovarajuće korake kako bi zaštitila život osoba pod njezinom jurisdikcijom[13] temeljem čl. 2. odnosno spriječila zlostavljanje za koje je znala ili trebala znati temeljem čl.3.) ili mogu biti uspostavljene sudskim sudskom praksom Europskog suda.

U slučaju članka 2. i 3. Konvencije pozitivna obveza u supstantivnom aspektu svodi se na:
a) dužnost osiguranja regulatornog okvira, i
b) obvezu poduzimanja preventivnih operativnih mjera.

U svom procesnom aspektu ona traži od države da:
c) istraži svaku sumnjivu smrt (čl.2.) kao i navode o mučenju (čl.3).

Dok članak 2. jasno traži od država da zakonom zaštite život i zabranjuje namjerno lišavanje života, čl. 3. sadrži apsolutnu zabranu mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja bez obzira na okolnosti i ponašanje žrtve.

Da bi zlostavljanje potpalo u domašaj članka 3., mora doseći minimalni stupanj težine[14]. Ocjena tog minimalnog stupnja je relativna: ona ovisi o svim okolnostima predmeta, kao što su narav i kontekst postupanja, njegovo trajanje, tjelesne i

[11] Članak 15. Konvencije daje državama mogućnost da većinu prava zajamčenih Konvencijom mogu derogirati u vrijeme izvanrednog stanja, no ne i prava zajamčena čl.2. i 3. Konvencije.
[12] Vidi presuda *McCann protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 18984/91., VV, § 147.
[13] Vidi L. C. B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 9. 06. 1998., st. 36., Izvješća o presudama i odlukama 1998-III, i Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 28. listopada 1998., st. 115., Izvješća 1998-VIII
[14] vidi predmete *Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, od 25.03 1993. godine, st. 30., Serija A br. 247-C i naprijed citirani *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, st. 20.

duševne posljedice tog postupanja, a u nekim slučajevima i spol, dob i zdravstveno stanje žrtve, svrha postupanja, namjera počinitelja i motivi postupanja, je li takvo postupanje bilo sustavno.

Europski sud je presudio da je postupanje "nečovječno" jer je, *inter alia,* bilo učinjeno s umišljajem, primjenjivano satima bez prestanka i uzrokovalo stvarne tjelesne povrede ili snažno fizičko ili psihičko trpljenje.[15].

Postupanje se smatra "ponižavajućim" ako je u žrtvama pobudilo osjećaj straha, tjeskobe ili podređenosti koji ih mogu poniziti i omalovažiti, te ako je moglo slomiti njihov tjelesni ili moralni otpor.[16]

U sistemu podijeljene odgovornosti između domaćih tijela, posebice sudova i Europskog suda za ljudska prava za sankcioniranje povreda članka 2. i 3. Konvencije utvrđivanje činjenica je zadatak domaćih sudova. Iako Europski sud nije obvezan zaključcima domaćih sudova, on će od njih odstupiti samo ako ima za to uvjerljive razloge.

Standard dokazivanja je standard „izvan razumne sumnje“. Europski sud će ispitati sav materijal koji ima pred sobom, ocijenit će značaj istog, identificirati propuste i nedostatke, ocijeniti značaj svakog utvrđenog nedostatka ili neskada.

Zahtjevi članaka 2. i 3. nisu ograničeni na fazu službene istrage, ako je ona dovela do pokretanja postupka pred domaćim sudovima: u postupku u cjelini, uključujući i njegovu raspravnu fazu, moraju se ispuniti uvjeti pozitivne obveze zaštite života putem zakona i zabrane zlostavljanja. Iako nema apsolutne obveze prema kojoj bi se svi kazneni progoni trebali okončati osudom ili izricanjem neke određene kazne, domaći sudovi ni u kojim okolnostima ne bi smjeli biti spremni dopustiti da kaznena djela kojima se ugrožava život i teški napadi na tjelesni i moralni integritet prođu nekažnjeno.[17]

Stoga Europski sud ispituje može li se i u kojem opsegu smatrati da su sudovi prilikom donošenja zaključaka slučaj podvrgnuli pažljivoj ocjeni, onako kako to zahtijevaju članci 2. i 3. Konvencije, kako ne bi bio doveden u pitanje odvraćajući učinak pravosudnoga sustava i značaj uloge koju on treba imati u sprječavanju povreda prava na život i zabrani zlostavljanja ne bi bio doveden u pitanje.

1.1. Supstantivne obveze zaštite prava na život

Europski sud navodi da su države radi zaštite prava na život dužne osigurati učinkoviti regulatorni okvir, odnosno donijeti djelotvorne kaznenopravne odredbe koje

[15] vidi *Labita protiv Italije* [GC], br. 26772/95, § 120., ECHR 2000-IV
[16] vidi predmete *Hurtado protiv Švicarske*, od 28. 01.1994., mišljenje Komisije, st. 67., Serija A br. 280 i *Wieser protiv Austrije*, br. 2293/03, § 36., od 22. 02. 2007.
[17] vidi *Öneryıldız*, naprijed citirano, §§ 95 i 96; Salman protiv Turske zahtjev br. 21986/93, presuda VV, §§ 104-109

će odvraćati od počinjenja kaznenih djela i koje će biti popraćene provedbenim mehanizmima za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje povreda tih odredaba.[18]

To se u odgovarajućim okolnostima proširuje i na pozitivnu obvezu poduzimanja preventivnih operativnih mjera radi zaštite pojedinca čiji je život ugrožen kriminalnim radnjama drugog pojedinca. S obzirom na poteškoće vezane za održavanje mira i reda u suvremenim društvima, nepredvidljivost ljudskoga ponašanja i operativne odluke koje se moraju donijeti u smislu prioriteta i resursa, Europski sud pazi da prilikom razmatranja pozitivnih obveza, članak 2. ne tumači na način da vlastima nametne nemoguć ili nerazmjeran teret.

Vlasti ne moraju u slučaju svakog navodnog rizika za život poduzimati operativne mjere radi sprječavanja ostvarenja tog rizika. Pozitivna obveza će nastati kad se utvrdi da su vlasti znale ili da su u relevantno vrijeme trebale znati za postojanje stvarnog i neposrednog rizika za život određene osobe zbog kriminalnih radnji treće osobe, ali su propustile poduzeti mjere u okviru svojih ovlasti za koje se, prema razumnoj prosudbi, moglo očekivati da će spriječiti taj rizik[19].

Takve obveze mogu nastati u najrazličitijim kontekstima u okviru bilo koje aktivnosti kojom se pravo na život dovodi u pitanje (npr. u području zdravstvene skrbi[20], skrbi za ranjive osobe u državnim ustanovama[21] na gradilištu[22] u kontekstu nasilja u obitelji [23], ubojstva u zoni sukoba[24] itd.).

Na podnositelju zahtjeva Europskom sudu je da pokaže da u vrijeme stvarnog i neposrednog rizika za život njegovih bližnjih ili njegov vlasti nisu učinile sve što se od njih razumno moglo očekivati kako bi se takav rizik izbjegao iako su za njega znale ili mogle znati.

Europski sud je u predmetima *B. Tomašić i dr*., *Bljakaj i dr*. utvrdio supstantivnu povredu čl. 2. Konvencije zbog povredu zbog:

a) propusta policije u razdoblju od 2002. do 2006..

- koja iako je znala za nasilno ponašanje i prijetnje smrću nije to promptno istražila (*Bljakaj* i dr., §§ 126,127); nije od suca istrage tražila izdavanje naloga za pretragu stana/vozila iako je znala za da je suprug nasilan i da je prijetio supruzi i njenoj obitelji i da ima oružje (*Branko Tomašić* i dr. § 54),

- da na vrijeme obavijesti bolnicu i Centar za socijalnu skrb o ponašanju osobe koja ima duševne smetnje (*Bljakaj i dr*. §56.),

---

[18] Vidi *Nachova and Others v. Bulgaria*, zahtjev br. 43577/98 i 43579/98, VV, § 160, ECHR 2005-VII
[19] Vidi *Branko Tomašić v Hrvatska*, zahtjev br. 46598/06, presuda od 15. siječnja 2008. godine, § 50
[20] Npr. *Vo protiv Francuske*, zahtjev br. 53924/00, VV, § 130.
[21] Npr. Centar za pravna istraživanja u ime *V. Câmpeanua protiv Rumunjske*, zahtjev br.47848/08, VV, § 130.
[22] *Peeira Henriques protiv Luksemburga*, zahtjev br 60255/00,presuda od 9. svibnja .2006.
[23] Ibid 14 (Npr. *Branko Tomašić i dr. protiv Hrvatske*)
[24] Npr. *Mahmut Kaya protiv Turske*, zahtjev br. 22535/93, presuda od 28.ožujka 2000.

- da poduzme mjere opreza u odnosu na osobu koja pati duševnih smetnji (*Bljakaj i dr.* §§ 115., 118., 128.-130.),

b) neodgovarajućih mjera kojima se moglo spriječiti ponavljanje kaznenog djela u istom razdoblju

- upravitelj zatvora nije donio pojedinačni program izvršavanja kazne zatvora za počinitelja nasilja (Branko Tomašić § 56.),

- iako osoba nije bila odgovarajuće liječena tijekom služenja zatvorske kazne, nije ocjenjeno njegovo stanje i rizik da će kad se nađe na slobodi izvršiti svoje prijetnje smrću bližnjima (*Branko Tomašić i dr*., §. 58) i da razmotri je li nasilno ponašanje počinitelja povezano s zlouporabom alkohola i primjeni mjere koje ga prisiljavaju da se podvrgne nekom obliku liječenja (*Bljakaj i dr*., § 113),

- propust tijela na da na odgovarajući način provedu mjeru obaveznog psihijatrijskog liječenja (*Tomašić i dr*. § 57., 58.)

U odnosu na zabranu mučenja, Europski sud je donio niz presuda koje se odnose na zlostavljanje osoba pod kontrolom države (npr. pri uhićenju, u pritvorima, u zatvorima, u imigracijskom pritvoru, prilikom obaveznog smještaja u zatvorenim medicinskim ustanovama, u uvjetima prinudnog smještaja u domovima za maloljetnike ili u zdravstvenim ustanovama), prilikom vraćanja, protjerivanja ili izručenja[25], zbog nepružanja odgovarajuće medicinske skrbi[26] itd.

Međutim, obveza zabrane zlostavljanja odnosi se i na situacije kad su počinitelji privatne osobe jer čl.3. tumačen u skladu s čl.1. Konvencije traži od država poduzimanje mjera predviđenih kako bi se pobrinule da pojedinci u okviru njihove nadležnosti ne budu podvrgnuti zlostavljanju, uključujući i zlostavljanje koje vrše privatne osobe.[27]

1.2. Proceduralne obveze

Europski sud je presudom Velikog vijeća u predmetu *Šilih protiv Slovenije* konsolidirao svoju praksu i utvrdio da se proceduralna ili postupovna obveza provođenja djelotvorne istrage temeljem članka 2. razvila u odvojenu i samostalnu dužnost. Iako je pokreću čini koje se tiču materijalnih vidova članka 2., ona može dovesti do utvrđivanja odvojenog i samostalnog „miješanja“. U tom se smislu može smatrati da se radi o obvezi odvojivoj od supstantivne obveze, a koja proizlazi iz

[25] Vidi npr. *El-Masri protiv Makedonije*, zahtjev br. 3963/09, od 19.12.2012., *Al-Husin protiv Bosne i Hercegovine* zahtjev br.3727/08, presuda od 15.11.2011., *Papashvili protiv Belgije*, zahtjev br. 22414/93., presuda od 13.12.2016. VV
[26] Vidi npr. *Siništaj i dr. protiv Crne Gore*, zahtjev br.1451/10, presuda od 24.siječnja 2015.
[27] Vidi *Beganović protiv Hrvatske*, zahtjev br. 46423/06, presuda od 25. lipnja 2009.

članka 2. i može obvezivati državu čak i ako se smrt dogodila prije kritičnog datuma (tj. stupanja na snagu Konvencije u odnosu na Sloveniju). [28]

Država ima postupovnu obvezu provesti djelotvornu istragu i osigurati mogućnost pokretanja kaznenog ili građanskog postupka. Nadalje, opća dužnost države je da osigura „svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode određene u Konvenciji“, a to implicitno zahtijeva da postoji neki oblik učinkovite službene istrage kad su pojedinci ubijeni upotrebom sile od strane, između ostalih, predstavnika države.

Ona nastaje u situacijama smrti ili nestanka osobe u nasilnim ili sumnjivim okolnostima ili kada je osoba zadobila ozljede opasne po život bez obzira jesu li za to odgovorne osobe predstavnici države, nepoznati, privatne osobe ili je takvu situaciju prouzročio sam podnositelj. Razvojem sudske prakse ova obveza proširena je i na situacije u kojima je pojedinac pretrpio ozljede opasne po život ili u kojima su životi izgubljeni u okolnostima koje potencijalno mogu dovesti do odgovornosti države zbog navodnog nemara.[29]

To uključuje i obvezu uspostavljanja djelotvornog neovisnog pravosudnog sustava koji osigurava dostupnost pravnih sredstava i koji omogućuje utvrđivanje činjenica, kao i utvrđivanje odgovornosti onih koji su krivi te pružanje odgovarajuće naknade štete žrtvi[30].

U takvom sustavu države mogu, i u određenim okolnostima moraju, primijeniti kaznene zakone. U slučaju ubojstava počinjenih od predstavnika države ili u dogovoru s njima građanski postupak pokrenut na inicijativu bliskih srodnika, a ne vlasti, koji ne uključuje utvrđivanje identiteta i kažnjavanje počinitelja, ne smatra se ispunjavanjem postupovne obveze temeljem čl. 2. Konvencije.

Ako povreda prava na život ili tjelesnog integriteta nije namjerno uzrokovana, država može ispuniti obvezu tako što će žrtvama osigurati pravno sredstvo pred građanskim sudovima, bilo zasebno ili u vezi s pravnim sredstvom pred kaznenim sudovima, koje omogućuje da se svaka odgovornost dotičnih osoba utvrdi te da se dobije odgovarajuća zadovoljština, kao što je naknada štete[31].

Dakle, sama činjenica da su vlasti obaviještene o ubojstvu nekog pojedinca dovodi *ipso facto* do nastanka obveze za provođenje djelotvorne istrage o okolnostima te smrti na temelju članka 2. Konvencije. Priroda i stupanj kontrole djelotvornosti istrage ovisi o okolnostima svakog pojedinog predmeta.

---

[28] Vidi presuda *Šilih protiv Slovenije* zahtjev br.71463/01, presuda od 09.04.2009. VV, § 159.

[29] Vidi npr. *Lopes de Sousa Fernandes* protiv Portugala (kontekst zdravstvene skrbi) zahtjev br. 65080/13 presuda od 19.12.2017. VV, st.214

[30] Vidi predmete *Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 5878/08, §§ 229.-239., ESLJP 2016; *Anna Todorova protiv Bugarske*, br. 23302/03, § 72., 24. svibnja 2011., i *Antonov protiv Ukrajine*, br. 28096/04, § 44., 3. studenoga 2011.

[31] Vidi *Fergec protiv Hrvatske* zahtjev br. 61586/14, presuda od 09.svibnja 2017.

Treba istaknuti da istraga u konvencijskom smislu nije ograničena na fazu službene istrage već, obuhvaća i fazu kriminalističkog istraživanja, a ako je istraga dovela do pokretanja sudskog postupka onda i taj postupak u cjelini treba zadovoljiti zahtjeve koji proizlaze iz obveze zaštite života. Sudski postupak treba biti kontradiktoran, pred neovisnim i nepristranim sudom, sankcije ne smiju biti nesrazmjerne počinjenom djelu, a i način provedbe sankcija može doći u pitanje. Naime, Europski sud smatra da se izvršenje kazni u kontekstu prava na život treba smatrati sastavnim dijelom postupovne obveze države temeljem čl.2 Konvencije.[32] Ujedno, Europski sud je jasno naveo da se postupovne obveze temeljem čl.2. i čl.3. Konvencije teško mogu smatrati ispunjenim kad istraga završi nastupanjem zastare zbog neaktivnosti vlasti.

Istraga će biti djelotvorna ukoliko može dovesti do utvrđenja je li upotrijebljena sila bila opravdana ili ne u konkretnim okolnostima predmeta, te do utvrđenja i kažnjavanja odgovornih osoba. To nije obveza rezultata, već obveza sredstava. Naime, vlasti moraju poduzeti sve razumne korake kako bi prikupile i osigurale dokaze, objektivno, nepristrano i detaljno analizirale sve činjenice i u konačnici kaznile počinitelje. Međutim ukoliko unatoč takvom postupanju ipak ne dođe do željenog rezultata, istraga se neće smatrati neučinkovitom ukoliko su nadležna tijela (najčešće policija, državo odvjetništvo, sudovi) poduzela sve razumne korake odnosno mjere koje im stoje na raspolaganju u konkretnim okolnostima slučaja.

Europski sud je 5 hrvatskih predmeta (*Skendžići Krznarić*, *Jularić*, *Jelić*, *B. i dr*. te *M. i dr.)* utvrdio postupovnu povredu prava na život u kontekstu istraga ratnih zločina.

U tim predmetima Europski sud je utvrdio povrede zbog neobjašnjivih zastoja u istragama i nedostataka ozbiljnih napora kako bi se utvrdili počinitelji, zbog propusta da se identificiraju i osude neposredni počinitelji već su bili osuđeni samo oni na temelju zapovjedne odgovornosti, razmatranje okolnosti ubojstava bliskih srodnika ostalo je na razini policijskih upita, bez uključivanja istražnog suca unatoč postojanju velikog broja neposrednih svjedoka, kao i zbog nedostatka neovisne istrage koja je bila povjerena policijskim stanicama u kojima su bili zaposleni policijski službenici za koje se sumnjalo da su bili uključeni u nestanke, odnosno ubojstva.

Uz navedene predmete Europski sud je utvrdio postupovne povrede čl. 2. Konvencije u drugom kontekstu. U predmetu *Bilbija i Blažević*[33] radilo se o prekomjernom trajanju postupaka koji su se vodili pred domaćim tijelima radi utvrđenja uzroka smrti pacijenta u zdravstvenoj ustanovi, dok je presudi *Bajić*[34] utvrdio identičnu povredu zbog neučinkovite istrage smrti pacijentice zbog liječničke pogreške.

U predmetu *Smiljanić*[35] Europski sud je utvrdio postupovnu i supstantivnu povredu prava na život zbog neučinkovite primjene propisa o sigurnosti u cestovnom prometu

[32] Vidi *Kitanovska Stanojković protiv Bivše jugoslavenske Republike Makedonije* zahtjev br. 2319/14, presuda od 13.01.2017.
[33] Vidi *Bilbija i Blažević*, zahtjev br. 62870/13, presuda od 12. siječnja 2016.
[34] Vidi *Bajić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 4108/10, presuda od 13. studenog 2012.
[35] Vidi *Smiljanić protiv Hrvatske* zahtjev br. 3593/14, presuda od 25.ožujka 2021.

u slučaju prometne nesreće koju je izazvao višestruki počinitelj. Dakle, moguće je da isti predmet generira i supstantivnu i proceduranu povredu čl. 2. Konvencije.

Glede postupovnih povreda čl. 3 Konvencije Europski sud je u više predmeta utvrdio povrede postupovog aspekta čl. 3. Konvencije većinom vezano za uvjete smještaja u zatvorima i postupanje prema zatvorenicima. U predmetu *Ulemek*[36] recentno je utvrdio ponižavajuće postupanje prema zatvoreniku zbog neodgovarajućih uvjeta smještaja u Zatvoru u Zagrebu, a slično i u predmetu *Lonić*[37] zbog uvjeta smještaja u Zatvoru u Puli.

Tako je npr. u pedmetu *Sabalić*[38] do povrede došlo stoga što domaća tijela nisu istražila motiv homofobnog napada na podnositeljicu motiviranog njezinom spolnom orijentacijom. Nadalje, u predmetu *Škorjanec*[39] Europski sud je utvrdio da nije provedena učinkovita istrage rasno motiviranog nasilja prema podnositeljici. U oba predmeta Europski sud je uz povredu čl. 3. Konvencije utvrdio i povredu zabrane diskriminacije (čl.14. Konvencije) u vezi sa člankom 3. Nadalje, i u predmetu *Beganović*[40] došlo je do zlostavljanja podnositelja od trećih osoba. Europski sud je utvrdio postupovnu povredu čl.3. zbog neaktivnosti državnog odvjetništva koje u duljem vremenskom razdoblju nije postupalo po kaznenoj prijavi podnositelja koji je tvrdio da je napadnut od više privatnih osoba, te je na kraju odustalo od kaznenog progona pri tome pogrešno primjenjujući Zakon o sudovima za mladež. Postupak po privatnoj tužbi je obustavljen zbog nastupa zastare kaznenog progona, a sud je odredio prvo ročište po privatnoj tužbi tek nakon nastupa zastare.

Dakle, kao što je vidljivo osim što jedan predmet može generirati obje supstantivnu i proceduralnu povredu čl. 3. Konvencije ili takvi predmeti mogu također, ovisno o činjenicama i iznesenim prigovorima generirati uz povrede čl.2. ili 3. i povrede drugih članaka Konvencije.

2. UČINKOVITE ISTRAGE RATNIH ZLOČINA

2.1. Promptnost istrage

U svojoj dosadašnjoj praksi Europski sud je u više navrata utvrdio kako je promptnost nadležnih tijela u pokretanju i provođenju istrage ključna kako bi se istraga smatrala učinkovitom u kontekstu čl. 2. i 3. Konvencije. Ona je važna kako bi se brzom i učinkovitom reakcijom nadležnih istražnih tijela osigurala dostupnost dokaza te kako bi dokazi bili prikupljeni u što većoj mjeri, osiguravajući na taj način i pravilnost naknadnog kaznenog postupka koji će biti vođen.

[36] Vidi *Ulemek protiv Hrvatske*, zahtjev br. 21613/16, presuda od 31.listopada 2019.
[37] Viid *Lonić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 8067/12, presuda od 4. prosinca 2014.
[38] Vidi *Sabalić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 50231/13, presuda od 14.siječnja2021.
[39] Vidi *Škorjanec protiv Hrvatske*, zahtjev br. 25536/14, presuda od 28.ožujka 2017.
[40] Ibid 27

Veliko vijeće Europskog suda u presudi u predmetu *Mocanu i drugi protiv Rumunjske*[41] naglasilo je kako je razmatrajući učinkovitost istrage „…*zahtjev ažurnosti i razumne brzine postupanja implicitan u tom kontekstu. Iako mogu postojati prepreke ili poteškoće koje onemogućavaju napredovanje istrage u određenoj situaciji, brza reakcija vlasti, kada je riječ o istrazi uporabe smrtonosne sile ili navoda o zlostavljanju, općenito se može smatrati ključnom za očuvanje povjerenja javnosti u njihovo poštivanje načela vladavine prava i sprječavanje bilo kakvog privida tajnog dogovora ili toleriranja nezakonitih djela*“.

Kao što je vidljivo, Europski sud uvažava da postoje neki objektivni razlozi koji mogu onemogućiti tijela kaznenog progona da pokrenu istragu odmah po saznanju za sumnjivu smrt. Primjerice, u presudi u predmetu *Jularić protiv Hrvatske*[42] Europski sud je naveo: „*Iako Sud prihvaća kako je tuženoj državi trebalo neko vrijeme za organizaciju svog pravosudnog sustava na novo oslobođenim područjima, ipak nalazi da se razdoblje potpune neaktivnosti glede napretka istrage u ovom predmetu od oko tri godine i devet mjeseci čini nerazumnim čak i u tim okolnostima*.“

Dakle, Europski sud je u hrvatskom slučaju uzeo u obzir činjenicu da se istraga nije mogla učinkovito voditi odmah po saznanju za sumnjivu smrt supruga podnositeljice u studenom 1991. godine na području Vukovara jer je to područje sve do 1998. godine bilo okupirano. Dodatno, Europski sud je prihvatio i činjenicu da se u vrijeme u kojem treba razmatrati promptnost i brzinu istrage u kontekstu njezine učinkovitosti treba izuzeti i neko vrijeme nakon reintegracije okupiranog područja, s obzirom da je pravosudnim vlastima trebalo neko vrijeme da se uspostavi vlast na oslobođenom teritoriju.

Ovaj je stav Europski sud potvrdio i u presudi u predmetu *Trivkanović protiv Hrvatske*[43] Europski sud je naznačio „*da je Hrvatska proglasila nezavisnost 8. listopada 1991. godine i da su sve vojne operacije okončane u kolovozu 1995. godine. U siječnju 1998. godine prestao je mandat Prijelazne uprave za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem i počeo je miran prijenos vlasti na hrvatske vlasti. Sud prihvaća da se sve prepreke u istrazi ubojstava tijekom rata i poslijeratne obnove mogu pripisati cjelokupnoj situaciji u Hrvatskoj, novoj nezavisnoj poslijeratnoj državi kojoj je trebalo vremena da organizira državna tijela i da njezini službenici steknu iskustvo.*“

Sličan stav Europski sud je zauzeo u presudi u predmetu *Esma Palić protiv Bosne i Hercegovine*[44]. U toj je presudi Europski sud ponovio: „*da se obaveze po članku 2. [Konvencije] moraju tumačiti na način koji ne nameće nemoguć ili nesrazmjeran teret na državna tijela. … Sud uzima u obzir kompleksnu situaciju u Bosni i Hercegovini,*

[41] Vidi *Mocanu i drugi protiv Rumunjske*, brojevi 10865/09 45886/07 32431/08, presuda VV od 17. rujna 2014. godine, § 323
[42] Vidi *Jularić protiv Hrvatske*, broj 20106/06, presuda od 20. siječnja 2011. godine, § 47
[43] Vidi *Trivkanović protiv Hrvatske*, broj 12986/13, presuda od 6. srpnja 2017. godine, § 81
[44] Vidi *Esma Palić protiv Bosne i Hercegovine*, broj 4704/04, presuda od 15. veljače 2011. godine, § 70

posebno u prvih deset godina nakon rata. U takvoj jednoj postkonfliktnoj situaciji, ono što predstavlja nemoguć i/ili nesrazmjeran teret mora se mjeriti vrlo određenim činjenicama i kontekstom. U vezi sa ovim, Sud napominje da je više od 100.000 ljudi ubijeno, 30.000 nestalo i više od dva milijuna stanovnika raseljeno tokom rata u Bosni i Hercegovini. Zato je bilo neizbježno napraviti izbor poslijeratnih prioriteta i resursa. Osim toga, nakon dugog i brutalnog rata, Bosna i Hercegovina je prošla kroz jednu generalnu rekonstrukciju unutrašnje strukture i političkog sistema: u skladu sa Deytonskim mirovnim sporazumom kreirani su entiteti i kantoni, uvedena je struktura podjele vlasti koja bi osigurala jednakost između „konstitutivnih naroda" u postkonfliktnom društvu".

Međutim, razlozi koji utječu na promptnost i ekspeditivnost istrage nikada ne smiju biti skrivljeni od strane tijela kaznenog progona, niti takvi skrivljeni razlozi za odgodu poduzimanja istražnih radnji i mjera mogu služiti državnim tijelima kao opravdanje. U presudi u predmetu *Jelić protiv Hrvatske*[45] Europski sud je naglasio kako i pored objektivnih okolnosti koje mogu utjecati na brzinu otvaranja i provođenja istrage, reakcija nadležnih tijela mora biti uvijek takva da ulijeva povjerenje javnosti da će ta tijela provesti neovisnu, detaljnu i učinkovitu istragu.

Smatra li se pojedina istraga dovoljno promptnom i zadovoljava li ona taj kriterij Europskog suda ovisi o svakom pojedinom slučaju, činjenicama svakog pojedinog predmeta i postojanju specifičnih okolnosti koje se odnose ili se mogu odnositi na taj slučaj.

Na procjenu zadovoljenja kriterija promptnosti može utjecati i sama priroda kaznenog djela koje se istražuje kao i činjenične okolnosti samog predmeta. Europski sud je u presudi u predmetu *Nježić i Štimac protiv Hrvatske*[46] naglasio kako je : „.. *svjestan da su istraga i progon ratnih zločina osjetljiv i težak zadatak za zemlju koja je bila u ratu i također prihvaća da su tijekom rata i na početku razdoblja nezavisnosti državna tijela bila suočena s teškom situacijom koja je otežana činjenicom da supočinitelji zločina koji su predmetom ovog zahtjeva bili članovi srpskih paravojnih snaga koji su pobjegli iz Hrvatske u kolovozu 1997. i sada većinom žive u Srbiji*".

Europski sud sagledava kriterij promptnosti i ekspeditivnosti istrage i s obzirom na posljedice koje zakašnjela reakcija tijela kaznenog progona može imati za žrtve ali i za dokaze koji moguće zbog izostanka promptne reakcije mogu biti nepovratno izgubljeni. Ovo je posebice važno kod kaznenih djela otmica, odvođenja i „nestanka" žrtava.

U presudi u predmetu *Takhayeva i drugi protiv Rusije*[47] Europski sud je utvrdio kako su nadležna tijela kaznenog progona propustile promptno započeti istragu otmice koja se dogodila u okolnostima koje su nesumnjivo bile ugrožavajuće za život žrtve, te je vrlo bitno da se odgovarajući akti u cilju pronalaska i utvrđivanja odgovornih za

[45] Vidi *Jelić protiv Hrvatske*, broj 57856/11, presuda od 12. lipnja 2014. , § 76
[46] Vidi *Nježić i Štimac protiv Hrvatske*, broj 29823/13 , presuda od 9. travnja 2015. godine, § 70
[47] Vidi *Takhayeva i drugi protiv Rusije*, broj 23286/04, presuda od 18. rujna 2008. godine, § 90

kazneno djelo naprave odmah po saznanju za događaj. Ovaj stav Europski sud je potvrdio i u presudi u predmetu *Skendžić i Krznarić protiv Hrvatske*[48] naglašavajući da: " *postupovne obveze obuhvaćaju, ali se ne ograničavaju na predmete koji se odnose na ubojstva s namjerom koja su posljedica uporabe sile predstavnika države. Sud smatra da se te obveze primjenjuju i na predmete u kojima je osoba nestala u okolnostima koje se mogu smatrati životno ugrožavajućima*".

Sukladno važećoj konvencijskoj praksi zahtjev promptnosti ne odnosi se samo na početak istrage. Taj kriterij mora biti poštivan i tijekom cijelog trajanja istrage a odnosi se i na kazneni postupak koji nakon istrage slijedi. Tijela kaznenog progona dužna su, dakle, tijekom cijelog trajanja istrage ali i kaznenog postupka neodgodivo poduzimati radnje, bez neobjašnjivih zastoja, vodeći računa da se izbjegnu sva kašnjenja koja bi eventualno mogla rezultirati gubitkom nekog dokaza ili drugom štetom za postupak ili žrtvu. Tako je primjerice Europski sud u presudi *Kaya protiv Turske*[49] utvrdio „…*značajna zakašnjenja i razdoblja neaktivnosti u traženju izjava svjedoka. Sud razumije teškoće s kojima su suočeni javni tužitelji u tom području, ali gdje postoje ozbiljni navodi o propustima i nametanju nezakonite štete koja implicira uključenost službenika državne sigurnosti, dužnost je vlasti da odgovore aktivno i sa razumnom ekspeditivnošću*.".

S druge strane, Europski sud je u više navrata pohvalio napore hrvatskih državnih tijela koja ustraju u procesuiranju kaznenih djela, posebice kaznenih djela ratnog zločina, i ostalih tzv. „povijesnih događaja", dakle činjenica koje su se dogodile 10, 15 pa i više godina u prošlosti. Sud je istaknuo "*da tijela kaznenog progona nisu ostala pasivna i da su znatni napori uloženi u progon ratnih zločina. S tim u vezi Sud priznaje napore Državnog odvjetništva koje je u srpnju 2005. godine zatražilo od županijskih državnih odvjetništava da svoje aktivnosti usmjere na pronalaženje počinitelja i prikupljanje relevantnih dokaza. Daljnja dalekosežna mjera Državnog odvjetništva uvedena je 2008. godine, kada je izdalo naputak županijskim državnim odvjetništvima da provode nepristranu istragu svih ratnih zločina, neovisno o etničkoj pripadnosti uključenih. Sud također potvrđuje da su tijela kaznenog progona do 31. prosinca 2012. godine pokrenula istrage protiv ukupno 3.436 navodnih počinitelja i da je doneseno 557 osuđujućih presuda*."[50]

Međutim, čak i kada su se događaji odvili u daljoj prošlosti, kao što je to slučaj kod kaznenih djela ratnog zločina, moguće je doći do novih saznanja kojima se ponovno aktivira obveza provođenja istrage, primjerice ako izađu na vidjelo novootkriveni dokazi.

U tom se slučaju obveza provođenja promptne istrage ponovno aktivira od trenutka saznanja za novootkriveni dokaz, ako što je utvrđeno u odluci u predmetu *Z. i drugi*

[48] Vidi *Skendžić i Krtznarić protiv Hrvatske*, broj 16212/08, presuda od 20. siječnja 2011. godine, § 79
[49] Vidi *Kaya protiv Turske*, broj 22535/93, presuda od 28. ožujka 2000., § 106
[50] Vidi citirana presuda *Trivkanović*, §§ 81-82

protiv Hrvatske.[51] Naime, u tom je predmetu ponovno aktivirana istraga kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva nakon što je u arhivi predmeta pronađen zub za koji se i u prvotnoj istrazi vjerovalo da pripada jednom od počinitelja kaznenog djela, s obzirom da je obdukcija žrtve ukazivala na to da je žrtva imala sve zube. S obzirom da 90-tih godina kada je prvotna istraga vođena DNA analiza nije bila dostupna pronalazak zuba kao materijalnog dokaza predstavljao je novu i bitnu činjenicu koja je mogla pretvoriti odnosno ponovno pokrenuti istragu gotovo 20 godina nakon počinjenja djela. Ta je činjenica predstavljala novi trag koji je bilo moguće slijediti s obzirom na razboj forenzike i dostupnost novih testova.

2.2. Neovisnost istrage

Neovisnost istrage i istražitelja jedan je od osnovnih preduvjeta učinkovite istrage. U svojoj dosadašnjoj praksi Europski je sud u više navrata istaknuo kako, posebice u slučajevima u kojima činjenice predmeta upućuju na to da su u predmet umiješani državni agenti odnosno osobe zaposlene od strane države, istraga koja se pokreće mora biti neovisna od mogućeg upliva tih osoba. Europski sud pridaje specifičnu važnost činjenici da je istražitelj odnosno tijelo koje vodi istragu potpuno neovisno od osoba za koje postoji osnov sumnje da su uključene ili bile uključene u događaj. Taj se zahtjev ne odnosi samo na institucionalnu neovisnost ili hijerarhijsku neovisnost istražitelja, već i na njihovu stvarnu i praktičnu neovisnost. Drugim riječima, državna tijela ili pojedinci koji su institucionalno ili hijerarhijski vezani za osobe za koje se sumnja da su sudjelovale u spornom događaju ne mogu sudjelovati u prikupljanju dokaza, ispitivanju svjedoka i drugim istražnim ili izvidnim radnjama.

Posebno je ovo naglašeno u slučaju kada su policijski službenici osumnjičeni da su uključeni ili bili uključeni u događaj. Tada, nezavisnost istražitelja mora biti osigurana na način da istražitelji ne mogu biti pripadnici iste jedinice ili hijerarhijski podređeni onima koji su predmet istrage.

U presudi u predmetu *Mafalani protiv Hrvatske*[52] Europski sud je utvrdio kako zahtjev neovisnosti istrage nije zadovoljen u tom predmetu. U tom je predmetu podnositelj prigovarao da je prilikom uhićenja bio zlostavljan od strane policije, a istragu o tim navodima provela je sama policija, unutar istog zapovijedanog lanca Specijalne policije koja je sudjelovala u uhićenju podnositelja zahtjeva. Europski sud je utvrdio: „*a su početne istražne radnje provedene samo unutar zapovjednog lanca iste policijske jedinice koja je bila umiješana u incident, bez osiguranja vanjske nepristrane procjene. Takva istraga stoga nije ispunila zahtjeve hijerarhijske, institucionalne i praktične neovisnosti onih koji provode istragu od onih upletenih u događaje.*“ Dodatno, Europski sud je utvrdio i da je nadležnom Županijskom državnom odvjetništvu „…*također nedostajala potrebna transparentnost i vanjski*

[51] Vidi *Z i drugi protiv Hrvatske*, broj 57812/13, odluka od 21. travnja 2015. godine
[52] Vidi *Mafalani protiv Hrvatske*, broj 32325/13, presuda od 9. srpnja 2015. godine §§ 98,101

dojam neovisnosti…“ s obzirom da je ono donijelo rješenje o odbačaju kaznene prijave koju je podnositelj podnio protiv policije isključivo na temelju izvještaja koji su podnijeli policijski službenici bez da je provelo druge dokaze i saslušalo potencijalne svjedoke. U tim je okolnostima Europski sud smatrao kako zahtjev neovisnosti istrage nije ispunjen te je utvrdio povredu proceduralne obveze iz čl. 3. Konvencije.

Slično navedenome, u presudi u predmetu *B. i drugi protiv Hrvatske*[53], koji se odnosio na učinkovitost istrage ratnih zločina na štetu civila sa područja Siska i Banovine 1991/92. godine, Europski sud je utvrdio kako „*izvidi glede okolnosti V.B.-ove smrti nisu bili neovisni. Konkretno, istraga je povjerena sisačkoj policiji, istim onim snagama za čije se načelnike sumnjalo da su sudjelovali u događajima povezanim s ubojstvom V.B.-a. Zamjenik načelnika policije osuđen je za organizaciju i toleriranje djela koja uključuju ubojstvo V.B.-a. Prema mišljenju Suda, ti čimbenici predstavljali su očiti sukob interesa i nedostatak neovisnosti istražnih tijela*.“

Suprotno tome, u presudi u predmetu *V.D. (2) protiv Hrvatske*[54] Europski je sud utvrdio kako je zahtjev neovisnosti u potpunosti zadovoljen. U tom se predmetu prigovor podnositelja također odnosio na navodno zlostavljanje od strane policijskih djelatnika prilikom izlaska na intervenciju, međutim u ovom je slučaju istragu u cijelosti provelo nadležno državno odvjetništvo koje je bilo hijerarhijski i institucionalno neovisno od onih protiv kojih se istraga provodila, odnosno policije. Štoviše, državno odvjetništvo provelo je sve dokazne radnje samo i nije se pozivalo ni na kakve nalaze onih kojima je možda nedostajala potrebna hijerarhijska ili institucionalna neovisnost s obzirom na okolnosti ovog predmeta.

U slučajevima koji se odnose na navode da je do smrti određene osobe došlo uslijed liječničke pogreške, zahtjev za neovisnošću, posebice u odnosu na nalaze i mišljenje vještaka koji mogu biti ključni u određivanju odgovornosti liječnika, Europski sud postavio je nešto drugačije. Naime, po samoj prirodi stvari vještačke nalaze i mišljenja izraditi će liječnici koji su jedini dovoljno stručni i pozvani utvrditi je li do smrti pacijenta došlo uslijed liječničke pogreške ili nečeg drugog.

U presudi u predmetu *Bajić protiv Hrvatske*[55] koji se upravo odnosio na obvezu provođenja učinkovite istrage usred smrti pacijentice za koju se sumnjalo da umrla uslijed liječničke pogreške, Europski sud je naglasio: „*U tom se kontekstu podrazumijeva zahtjev za neovisnošću učinkovitog domaćeg sustava uspostavljenog za utvrđivanje uzroka smrti pacijenata u skrbi medicinske struke. Sve navedeno ne znači samo da svi sudionici kojima je dan zadatak izrade nalaza i mišljenja, kao dio postupka postavljenog za utvrđivanje uzroka smrti pacijenata, ne smiju biti hijerarhijski ili institucionalno povezani s osobama koje su navodno sudjelovale u događajima, već znači i njihovu formalnu i faktičnu neovisnost od tih osoba*“. Iz navedenog je dakle jasno vidljivo da Europski sud i u takvim predmetima inzistira na

[53] Vidi *B. i drugi protiv Hrvatske*, broj 71593/11, presuda od 18. lipnja 2015. godine, § 73
[54] Vidi *V.D. (2) protiv Hrvatske*, broj 19421/15, presuda od 15. studenog 2015, §69
[55] Vidi *Bajić protiv Hrvatske*, broj 41108/10, presuda od 13. studenog 2011. godine, § 90

zahtjevu neovisnosti, ne samo hijerarhijskoj i institucionalnoj već i stvarnoj neovisnosti tih vještaka koji vještače rad svojih kolega. „*Sud smatra da pri kontroli učinkovitosti domaćeg sustava u cjelini, posebno neovisnosti postupka pokrenutog radi utvrđivanja uzroka smrti pacijenta, mora biti strog kako bi utvrdio ispunjava li sustav u cjelini, kao i konkretan postupak, sva jamstva koja zahtijeva Konvencija*."[56]

Osim ove institucionalne i hijerarhijske komponente koju istraga mora imati da bi ispunila zahtjev neovisnosti, u praksi Europskog suda često se javlja i neovisnost koja se ogleda u percepciji javnosti, i to percepciji neovisnosti tijela kaznenog progona. Snažna percepcija pristranosti tijela kaznenog progona koja se može pojaviti u javnosti često proizlazi iz činjenice da državna tijela ustraju u svojoj interpretaciji slijeda događaja, bez da pokušaju sagledati te ispitati i istražiti druge, alternativne mogućnosti.

Primjerice, u presudi u predmetu *Assenov i drugi protiv Bugarske*[57] Europski sud je utvrdio kako su nadležna državna tijela, bez ikakvog konkretnog dokaza, zaključila kako je osobu koja je bila na zadržavanju kod policije pretukao otac a ne policijski službenici kako je to bilo naznačeno u prijavi. Takav stav nadležnih državnih tijela, koji je zauzet bez ijednog dokaza, prema mišljenju Europskog suda, bitno utječe na percepciju nezavisnosti istražnih tijela i njihovu mogućnost da sagledaju i istraže sve moguće opcije. Jer, sukladno dobro utvrđenom stajalištu Europskog suda, učinkovitost istrage nije pitanje rezultata, već sredstva koja su korištena.[58]

Iz svega navedenog možemo izvući jasnu poruku Europskog suda. Svaki slučaj sumnjive smrti ili stradavanja osoba, svaki slučaj u kojem su činjenice i uloga pojedinih osoba dovedeni u pitanje zahtjeva temeljitu, učinkovitu ali prije svega nepristranu istragu, čak i onda kada su državna tijela uvjerena da je njihova verzija događaja ispravna. Potrebno je u svakom slučaju ispitati i istražiti sve dokaze i opcije a rezultat istrage ovisit će isključivo o sakupljenim dokazima. Niti jedna činjenica, trag ili informacija ne smiju se uzeti zdravo za gotovo niti tumačiti bez potkrijepljenosti u dokaznom materijalu.

2.3. Detaljnost istrage

Još jedan od zahtjeva učinkovitosti istrage u konvencijskom smislu je i da istraga bude opsežna, detaljna i sveobuhvatna. Tijela kaznenog progona dužna su slijediti svaki mogući trag i ispitati sve moguće dokaze kako bi otkrili počinitelje pojedinog kaznenog djela i osigurali njihov kazneni progon. Istodobno, tijela kaznenog progona moraju prilikom poduzimanja istražnih radnji istražiti sve relevantne pozadinske okolnosti, uključujući i eventualno postojeće rasističke ili diskriminirajuće motive za počinjenje kaznenog djela.

[56] Ibid, § 92
[57] Vidi *Assenov i drugi protiv Bugarske*, broj 24760/94, presuda od 28. listopada 1998. godine, §103
[58] Vidi *Borojević i drugi protiv Hrvatske*, broj 70273/11, presuda od 4. travnja 2017. godine, § 57

U presudi u predmetu *Škorjanec protiv Hrvatske*[59] Europski sud je naveo da je „..*dužnost vlasti da istraže postojanje moguće veze između diskriminirajućeg motiva i čina nasilja može spadati pod postupovni aspekt članka 3. Konvencije, ali se može smatrati i dijelom pozitivnih odgovornosti vlasti iz članka 14. da osiguraju temeljne vrijednosti sadržane u članku 3. bez diskriminacije*“. Predmet se odnosio na verbalni napad na podnositeljicu zahtjeva koji je bio motiviran činjenicom da je ona životna partnerica osobe Romskog nacionalnog podrijetla. Nadležna tijela kaznenog progona ovu činjenicu nisu uzela u obzir prilikom kvalifikacije djela i razmatranja motiva koji je stajao iza verbalnog napada na podnositeljicu.

U presudi u predmetu *Nachova i drugi protiv Bugarske*[60] koji predmet se odnosio na ubojstvo nekoliko pripadnika romske nacionalne manjine u romskom naselju od strane policajaca, Europski sud je istaknuo da je izjava susjeda žrtava koji je rekao da je neposredno nakon pucnjave zapovjednik G. uzviknuo: "Ti prokleti cigane", istovremeno usmjeravajući pušku prema njemu bila vrlo bitna za predmetnu istragu. Ta izjava, gledana u odnosu na mnoge javne zapise o postojanju predrasuda i neprijateljstva prema Romima u Bugarskoj, tražila je ozbiljnu provjeru. Veliko vijeće je smatralo da je bilo koji dokaz o rasističkoj verbalnoj zlouporabi korištenoj od strane službenika koji provode zakon, u operaciji koja je uključivala i korištenje sile protiv osoba etničke ili druge manjine, vrlo važan za ocjenu pitanja da li se radilo o nezakonitom, mržnjom potaknutom nasilju. Tamo gdje se unutar istrage pojave takvi dokazi, moraju biti provjereni, te ukoliko su potvrđeni, potrebno je provesti detaljno preispitivanje svih činjenica kako bi se utvrdili mogući rasistički motivi.

Osim činjenice da se u istrazi moraju istražiti sve relevantne pozadinske okolnosti, uključujući i eventualno postojeće rasističke ili diskriminirajuće motive za počinjenje kaznenog djela, istraga mora biti sposobna identificirati svaki sustavni propust koji dovodi do povrede Konvencije. To zahtjeva poduzimanje svih razumnih koraka za osiguranje relevantnih dokaza, poput identifikacije i/ili intervjuiranja potencijalnih svjedoka, žrtava i osumnjičenika; detaljnog pregleda mjesta počinjenja kaznenog djela sa izuzimanjem svih relevantnih materijalnih dokaza, pribavljanje forenzičnih ili medicinskih dokaza od strane posebnih specijalista i stručnjaka. Prikupljeni dokazi moraju biti ocjenjeni na detaljan, konzistentan i objektivan način.

U tom smislu, Europski sud je u presudi u predmetu *Tahsin Acar protiv Turske*[61] istaknuo: „..*kako bi bila učinkovita istrga smrti koja angažira odgovornost ugovorne strane mora prvenstveno biti adekvatna. To znači da mora biti sposobna dovesti do identifikacije i kažnjavanja odgovornih…Svaki propust u istrazi koji dovodi u pitanje sposobnost identificiranja počinitelja može ugroziti poštovanje tog standarda*.“.

[59] Vidi *Škorjanec protiv Hrvatske*, broj 25536/14 , presuda od 28. ožujka 2017.godine, § 37
[60] Vidi *Nanchova i drugi protiv Bugarske*, brojevi 43577/98 43579/98, presuda Velikog vijeća od 6. srpnja 2005. godine, §§ 144-158
[61] Vidi *Tahsin Acar protiv Turske*, broj 26307/95 , presuda VV od 6. svibnja 2003. godine, § 223

Nadležna državna tijela moraju poduzeti sve razumne korake koje mogu kako bi osigurale dokaze vezane uz događaj koji je predmet istraživanja uključujući, *inter alia*, iskaze svjedoka, forenzičke dokaze i kada je to primjereno, obdukciju koja rezultira potpunim i točnim zapisom o ozljedama te objektivnom analizom kliničkih nalaza, uključujući uzrok smrti.

U presudi u predmetu *Carter protiv Rusije*[62] koji predmet se odnosio na učinkovitost i detaljnost provedene istrage povodom trovanja i smrti Aleksandra Valterovicha Litvinenka. Zanimljivost ovog predmeta je da je prvotna istraga i osiguranje najbitnijih dokaza učinjeno od strane britanskih tijela, s obzirom da je g. Litvinenko otrovan i umro u Ujedinjenom Kraljevstvu gdje je živio zajedno sa suprugom pod novim identitetom (Carter) nakon što mu je odobren politički azil. U ovom je predmetu Europski sud utvrdio povredu i materijalnog i procesnog aspekta prava na život iz čl. 2 Konvencije navodeći kako je tužena država, Rusija, odgovorna za smrt g. Litvinenka s obzirom da dokazi upućuju da je do njegove smrti došlo zbog djelovanja agenata države te da je propustila provesti detaljnu i učinkovitu istragu iako su početni dokazi bili osigurani i predani tijelima tužene države u najkraćem mogućem roku.

Što se tiče osnovanosti zahtjeva u odnosu na postupovnu poveredu čl. 2. Konvencije, Europski sud je primijetio da su ruske istražne vlasti pokrenule istragu o smrti gospodina Litvinenka dva tjedna nakon njegove smrti. Međutim, nije bilo toliko pitanje je li istraga bila promptna, koliko je li ona bila "učinkovita i detaljna" i jesu li vlasti bile odlučne identificirati i procesuirati one koji su odgovorni za njegovu smrt.

Rusija je Europskom sudu dostavila pregled istražnih koraka koji su poduzeti. Međutim, oni su u više navrata odbili zahtjev Europskog suda, bez opravdanja, da dostave kopiju materijala iz domaćeg istražnog spisa i dokumenata na koje su se pozivali i koji su bili temelj njihovih tvrdnji. Zbog neopravdanog odbijanja Vlade da dostavi traženu dokumentaciju, Sud je utvrdio da tužena država nije ispunila svoj teret dokazivanja kako bi dokazala da su ruske vlasti provele učinkovitu istragu sposobnu dovesti do uspostave činjenice i izvođenje pred sud odgovorne za ubojstvo g. Litvinenka. Također se pokazalo da su ruske vlasti pokušale osujetiti napore britanskih istražitelja da utvrde činjenice slučaja još na početku istrage.

Međutim, za razliku od ovih izloženih predmeta, postoje situacije u kojima će tijela kaznenog progona biti objektivno onemogućena da prikupe i osiguraju pojedine dokaze. Europski sud je u svojoj praksi takvu činjenicu utvrdio i prihvatio posebno u slučajevima istraživanja tzv. „povijesnih događaja", kao što su primjerice istrage kaznenih djela ratnog zločina, koje uglavnom započinju i po nekoliko desetaka godina nakon što je kazneno djelo počinjeno. U već citiranoj presudi u predmetu *Esma Palić protiv Bosne i Hercegovine* Europski sud je naveo: „…*protekom vremena, sjećanja svjedoka blijede, mogu umrijeti ili postati nedostupni, dokazi propadaju ili više ne postoje i postepeno nestaju izgledi za provođenje efikasne*

[62] Vidi Carter protiv Rusije, broj 20914/07, presuda od 21. rujna 2021, presuda nije konačna

istrage; a razmatranje i donošenje presude od strane Suda može biti lišeno značaja i efikasnosti".[63]

Slično navedenom, u presudi u predmetu *Borojević i drugi protiv Hrvatske*[64] Europski sud je naveo: „..*Sud prvo primjećuje da je policija pratila sve tragove u predmetnom slučaju, ažurirajući izjave svjedoka, tražeći svjedoke i otkrivajući, u mjeri u kojoj je to bilo moguće, potencijalne osumnjičenike koje su imenovali svjedoci. Naravno, s obzirom na protek od više od dvadeset godina od događaja, neki od mogućih osumnjičenika i svjedoka u međuvremenu su preminuli*."

U svakom slučaju koraci koje tijela kaznenog progona poduzimaju u istraživanju pojedinog kaznenog djela moraju biti razumni, a da bi udovoljili zahtjevu detaljno provedene istrage nadležna tijela moraju ispitati sve dostupne dokaze koji su pogodni da dovedu do počinitelja kaznenog djela.

Kao temeljni način za utvrđivanje okolnosti počinjenja kaznenog djela i odgovornosti onih za koje se osnovano sumnja da su počinili kazneno djelo, Europski sud navodi ispitivanje svjedoka. Europski sud u pojedinačnim slučajevima sa posebnom pažnjom prati jesu li ispitani odgovarajući svjedoci, jesu li ispitani na odgovarajući način te jesu li ispitani svi dostupni svjedoci.

Tako je Europski sud primjerice u presudi u predmetu *Jularić protiv Hrvatske*[65] utvrdio da nije ispitan svjedok A.M. na kojeg je ukazala podnositeljica da bi mogao imati saznanja o tome što se dogodilo njezinom suprugu. Osim toga, Europski sud je utvrdio kako tijela kaznenog progona nisu poduzele dovoljno mjera i koraka kako bi pokušale identificirati izvjesnog D.K. na kojeg su neki od svjedoka ukazivali kao na mogućeg počinitelja.

Nadalje, u presudi u predmetu *B i drugi protiv Hrvatske*[66] Europski sud je utvrdio kako tijela kaznenog progona nisu slijedila sve dostupne tragove te kako su iskazi pojedinih svjedoka bili podobni da dovedu istražitelje ne samo do osobe čija je odgovornost utvrđena po zapovjednoj odgovornosti već i do izravnih počinitelja. Europski sud je istakao „…*S obzirom na to da je S.Š. bio pripadnik hrvatske vojske čija vjerodostojnost nije bila dovedena u pitanje, bilo je za očekivati od vlasti da pobliže poprate trag koji im je on dao*". Navedeno je utvrđeno kao propust u provođenju detaljne istrage.

S druge strane, ispitivanje svih dostupnih svjedoka, ne samo onih na koje ukazuju okolnosti predmeta i dokazi već i žrtve kaznenog djela, zadovoljiti će uvjet detaljnosti istrage i istraga će se smatrati učinkovitom i u skladu s konvencijskim standardima.

---

[63] Vidi već citirana presuda *Palić protiv BIH*, § 49
[64] Vidi *Borojević i drugi protiv Hrvatske*, broj 70273/11, presuda od 4. travnja 2017. godine, § 55
[65] Vidi već citirana presuda *Jularić protiv Hrvatske*
[66] Vidi već citirana presuda u predmetu *B i drugi protiv Hrvatske*, § 68

U presudi u predmetu *Nikolić protiv Hrvatske*[67] Europski sud je utvrdio kako je policija obavila obavijesne razgovore sa svim potencijalnim svjedocima pa i onima na koje je ukazivala podnositeljica zahtjeva da bi mogli imati saznanja tko je odveo njezinog supruga u Vukovaru 1991. godine. Europski sud je utvrdio kako su tijela kaznenog progona ispitala svaki trag ali nisu došla do konkretnih saznanja koji bi ih mogli dovesti do počinitelja kaznenog djela. S obzirom da podnositeljica nije ponudila nikakve dodatne tragove niti postoje tragovi koji nisu ispitani, Europski sud je utvrdio da je istraga bila detaljna i učinkovita.

Detaljnost istrage i njezina učinkovitost procjenjivati će se i kroz prikupljanje i procjenu i forenzičnih odnosno materijalnih dokaza. Propusti u prikupljanja materijalnih odnosno forenzičnih dokaza također mogu dovesti do toga da se pojedina istraga proglasi neučinkovitom.

U odluci u predmetu *Rod protiv Hrvatske* Europski sud je utvrdio kako su nadležna tijela kaznenog progona, prije svega policija poduzeli sve razumne korake te su detaljno razmotrili sve dostupne dokaze. „*Sud prvo primjećuje da su nadležne domaće vlasti, čim su saznale za ubojstvo Ž.R. na svoju inicijativu pokrenule istragu o okolnostima njegove smrti. Policija, kojoj je povjereno provođenje istrage o smrti Ž.R. isti je dan kad je pokojni ubijen pregledala mjesto zločina i prikupila sve dokaze s njega. Provedeno je balističko vještačenje i obdukcija. Policija je obavila razgovor s podnositeljicama zahtjeva, rođacima i prijateljima pokojnoga kao i s osobama s kojima je održavao poslovne odnose. Obavljeni su izvidi od vrata do vrata u tom području, te su obavljeni razgovori sa susjedima i drugim mogućim svjedocima. Slijeđeni su svi mogući dokazi, te je napravljen foto crtež osobe koja je često posjećivala pokojnoga u razdoblju prije njegove smrti, koju je opisala prva podnositeljica zahtjeva, i ista je poslana raznim policijskim jedinicama.*“. Slijedom navedenog Europski sud je utvrdio da niti jedna činjenica tog predmeta ne ukazuje na to da bi istraga bila nedjelotvorna ili da bi koraci koji su poduzeti od strane policije bili neodgovarajući.

2.4. Transparentnost istrage

U gotovo svim svojim presudama u kojima je Europski sud razmatrao učinkovitost istraga iz čl. 2. i 3. Konvencije istaknuo je kako mora postojati „*dovoljni element javne kontrole istrage i njezinih rezultata da bi se osigurala odgovornost u teoriji i praksi, te zadržalo povjerenje javnosti u privrženost vlasti vladavini prava i spriječio svaki privid tajnog sporazuma ili toleriranja nezakonitih čina*“.[68]

Međutim, ovi zahtjevi za javnom kontrolom ne smiju ugroziti svrhu istrage ili njezinu tajnost kao niti temeljna prava stranaka. Zahtjevi javnog interesa koji sprečavaju otkrivanje službenih dokumenata mogu uzrokovati neučinkovitu istragu. U tom

[67] Vidi *Nikolić protiv Hrvatske*, broj 5096/12, presuda od 29. siječnja 2015. godine, §§ 43-46
[68] Vidi već citirani predmet *Kaya protiv Turske*, § 106

smislu, povjerljivost ili tajnost pojedinih istraga ako je propisana zakonom neće narušiti njezinu učinkovitost u smislu čl. 2. i 3. Konvencije. Također, jamčenje anonimnosti svjedocima ili neotkirvanje policijskih internih dokumenata je dozvoljeno ukoliko ono ne narušava prava obrane osumnjičenika odnosno okrivljenika kasnije u kaznenom postupku.

Moguće je da Europski sud utvrdi nedostatak transparentnosti zb u ovome je predmetu postupanju državnog odvjetništva nedostajala potrebna transparentnost i vanjski dojam neovisnosti og načina na koji su nadležna tijela kaznenog progona procijenila dokaze, odnosno zbog dokaza koji nisu provedeni a sukladno standardima Europskog suda su trebali biti provedeni. Tako je primjerice Europski sud u presudi u predmetu *Đurđević protiv Hrvatske*[69] utvrdio: „…*u ovome je predmetu postupanju državnog odvjetništva nedostajala potrebna transparentnost i vanjski dojam neovisnosti… Sud u tom pogledu primjećuje da je državno odvjetništvo temeljilo svoju odluku da odbaci kaznenu prijavu podnositeljice zahtjeva samo na izvješćima koja je dostavila policija. Državni odvjetnik nije poduzeo neovisne korake, kao što je obavljanje razgovora s drugom podnositeljicom zahtjeva, s policijskim službenicima koji su sudjelovali i s očevicima, nije naložio forenzičko ispitivanje ozljeda druge podnositeljice zahtjeva, i tako dalje*…“

Suprotno tome, u vrlo sličnoj činjeničnoj situaciji u predmetu *Đekić i drugi protiv Srbije*[70] Europski sud je utvrdio kako su nadležna tijela kaznenog progona udovoljila zahtjevu transparentnosti i neovisnosti istrage s obzirom da su ispitani svi potencijalni svjedoci uhićenja podnositelja zahtjeva koje uhićenje je učinjeno navodno uz zlostavljanje od strane policije odnosno uz prekoračenje policijskih ovlasti. Osim toga, tijekom naknadnog kaznenog postupka koji se vodio protiv policijskih službenika zbog prekoračenja ovlasti, podnositelji su mogli unakrsno ispitati sve svjedoke.

Što se tiče zahtjeva transparentnosti istrage kao jednog od uvjeta njezine učinkovitosti a u pogledu povjerljivih ili čak tajnih informacija, Europski sud je također zauzeo svoj stav. U presudi u predmetu *Hanan protiv Njemačke*[71] koji se odnosio na istragu pogibije nekoliko civila u Afganistanu tijekom oružanih zračnih napada koje su poduzele savezničke snage, u ovom slučaju njemački kontigent, Europski sud je utvrdio da je istraga o okolnostima stradavanja tih civila zadovoljila sve uvjete učinkovitosti. Europski sud je utvrdio kako je odluka da se ne objavi odluka istražnih tijela o prekidu istrage iz travnja 2010. i ne dostavi obitelji žrtava odmah po njezinom donošenju bila razumna, već je prije objave redigirana s obzirom da je sadržavala tajne vojne podatke. Ključni aspekti odluke ipak su objavljeni u priopćenju. Dva dana nakon što je redigirana verzija dovršena, u listopadu 2010., uručena je zakonskom zastupniku obitelji žrtava. Dakle, kašnjenje u dostavi redigirane verzije odluke o prekidu nije negativno utjecalo na sposobnost podnositelja zahtjeva da je ospore.

[69] Vidi *Đurđević protiv Hrvatske*, broj 52442/09 , presuda od 19. srpnja 2011. godine, §§ 89-90
[70] Vidi *Đekić i drugi protiv Srbije*, broj, 32277/07, presuda od 29. travnja 2014.godine, § 37
[71] Vidi *Hanan protiv Njemačke*, broj 4871/16, presuda od 16. veljače 2021, §§ 230-235

Slična utvrđenja o nedostatku transparentnosti istrage i njezine efikasnosti Europski sud je donio i u presudi u predmetu *Al Nashiri protiv Poljske*[72]. Predmet se odnosio na navode dvojice podnositelja (jedan je državljanin Saudijske Arabije, jemenskog podrijetla a drugi je Palestinac bez državljanstva) da su prije odvođenja u američku vojnu bazu Guantanamo na Kubi bili uhićeni na teritoriju Poljske i odvedeni u tajne prostorije CIA-e na teritoriju Poljske gdje su mučeni i s njima je nečovječno postupano protivno čl. 3. Konvencije. Podnositelji su tvrdili da su poljske vlasti za to znale te da ništa nisu poduzimale kako bi spriječile kršenje tog konvencijskog članka na svom teritoriju. Odlučujući u ovom predmetu Europski sud je najprije utvrdio da je došlo do povrede čl. 38. Konvencije jer je Poljska odbila dostaviti Europskom sudu tražene dokaze, pozivajući se na njihovu povjerljivost i činjenicu da je u tijeku kaznena istraga koja je tajna.

Europski sud je uzeo u obzir da su zatraženi dokazi bili povjerljive prirode te da su mogli dovesti u pitanje zaštitu nacionalne sigurnosti, pa je zbog toga poljskoj vladi dao izričito jamstvo da će se sa svim osjetljivim dokumentima postupati povjerljivo. Ujedno, i strankama je naložio povjerljivost u njihovim pisanim dokazima, te je održao posebno ročište posvećeno isključivo tim dokazima, tijekom kojeg je bila isključena javnost. Međutim, unatoč tome, Poljska nije udovoljila zahtjevima Europskog suda.

Europski sud nije prihvatio stajalište Poljske da Poslovnik Suda ne jamči povjerljivost u dovoljnoj mjeri. Naime, obveze koje su preuzele ugovorne stranke Konvencije uključujući obvezu da će postupati u skladu s postupkom koji odredi Sud, sukladno Konvenciji i Poslovniku Suda. Stoga Poslovnik Suda nije, kako je to tvrdila Poljska, samo „interni akt“, nego proistječe iz ovlasti Suda iz članka 25. (d) Konvencije da donosi vlastita pravila postupanja u postupcima koji se pred njim vode. Nepostojanje posebnih, detaljnih odredaba o postupanju s povjerljivim, tajnim ili na drugi način osjetljivim informacijama ne znači da Europski sud djeluje u vakuumu. Upravo suprotno, tijekom mnogih godina konvencijske institucije su utvrdile čvrstu praksu u postupanju s predmetima koji uključuju izuzetno osjetljiva pitanja, uključujući i pitanja vezana za nacionalnu sigurnost. Europski sud je naglasio kako je dovoljno dobro opremljen da na prikladan način postupa s povjerljivim dokazima, te može uspostaviti širok spektar praktičnih rješenja prilagođenih posebnim okolnostima spornog predmeta.

Nadalje, Europski sud nije prihvatio niti obrazloženje Poljske da domaći propisi o tajnosti istrage predstavljaju pravnu prepreku za postupanje po obavezi da dostave dokaze. Vlada se ne može pozivati na nacionalne zakone niti na domaće pravne prepreke kako bi opravdala svoje odbijanje da dostavi dokaze koje je zatražio Europski sud. Osobito, od Europskog suda se ne može zahtijevati da dobije odobrenje od državnog odvjetnika koji vodi istragu da izvrši uvid u spis.

U svakom slučaju, poljska Vlada je imala obavezu osigurati da zatraženi dokumenti budu pripremljeni od strane tijela ovlaštenog za kazneni progon te dostavljeni u

[72] Vidi *Al Nashiri protiv Poljske,* broj 28761/11 , presuda od 24. srpnja 2014. godine

zatraženim rokovima i na način na koji je to naznačio Europski sud. Propust da se dostave tražene informacije morao se smatrati sprečavanjem Suda da izvrši svoj zadatak.

Osim načina na koji tijela kaznenog progona procjenjuju i izvode dokaze u pojedinoj istrazi, transparentnost istrage može biti dovedena u pitanje i zbog duljine trajanja istrage, posebice zbog nerazumnih i objektivno neobjašnjivih zastoja i kašnjenja.

U presudi u predmetu *McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva*[73] koji predmet se odnosio na ubojstvo troje nenaoružanih irskih državljana koje su sa više od stotinu rafala ubili pripadnici protuterorističke jedinice britanske policije pod sumnjom da su navodno žrtve bili pripadnici IRA-e, Europski sud je utvrdio da su istrage koje u više desetljeća vođene u vezi s ovim slučajem bile netransparentne i neefikasne. Europski sud je naglasio kako je: „…*dugo kašnjenje bilo posljedica mrtvozornikove odluke da čeka ishod neovisne policijske istrage. To je mogao biti razuman korak da je istraga pružila učinkovitu istragu o preostalim pitanjima nakon kaznenog suđenja. Sud je utvrdio da [postupku] nedostaje ekspedicija i transparentnost. Dok je istraga završila javnom izjavom u Parlamentu u siječnju 1988., početak nove istrage odgođen je do 14. studenog 1988., gotovo šest godina nakon događaja. Mrtvozornikov neuspjeli pokušaj da pribavi dokumente koje je smatrao relevantnima za istragu odnosio se na razdoblje od rujna 1993. do svibnja 1994. Kada je mrtvozornik odustao od istrage 8. rujna 1994., malo dokaza je prikupljeno*.“ Europski sud je utvrdio da je došlo do povrede čl. 2. Konvenicije u njezinom postupovnom dijelu.

Činjenično vrlo sličan predmet, samo sa drugačijim zaključkom o poštivanju konvencijskih standarda od strane tužene države, Europski sud je razmatrao gotovo 15 godina nakon presude u predmetu *McKerr*. U predmetu *Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva*[74] Europski sud je razmatrao je li tužena država povrijedila svoje pozitivne obveze iz čl. 2. Konvencije, posebice glede transparentnosti i efikasnosti sitrage. Predmet se odnosio na ubojstvo Jeana Charlesa de Menezesa, brazilskog državljanina kojeg su pripadnici specijalne policije ustrijelili na stanici podzemne željeznice u Londonu, nakon što su pogrešno procijenili da je riječ o bombašu samoubojici. Naime, dva tjedna prije ovog događaja 56 osoba poginulo je u napadu bombaša samoubojica u londonskom javnom prijevozu. Dan ranije, tri nedetonirane bombe pronađene su u tri podzemna vlaka te još jedna u londonskom autobusu. Policija je stoga započela potragu za bombašima samoubojicama koji ih nisu detonirali, zbog bojazni da će ponovno pokušati napade.

Dva osumnjičena terorista živjela su na istoj adresi kao i g. Menezes. Policija je provodila nadzor nad tim mjestom. Kada je g. Menezes tog jutra krenuo na posao,

[73] Vidi *McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 28883/95, presuda od 4. svibnja 2001. godine, § 154

[74] Vidi *Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 5878/08 , presuda Veliko vijeća od 30. ožujka 2016. godine

policijski službenici su ga slijedili, zaključivši da bi on mogao biti jedan od terorista. Pripadnici specijalne policije poslani su kao podrška policijskim službenicima koji su pratili g. Menezesa, te su imali zadatak spriječiti potencijalne osumnjičenike da napuste adresu stanovanja. Međutim, specijalna policija nije na vrijeme upućena na mjesto događaja, pa su stigli u trenutku kada je g. Menezes već bio ušao na postaju podzemne željeznice.

Nakon pucnjave, slučaj je preuzela Neovisna komisija za pritužbe na policiju (*Independant Police Complaint Commission*), koja je utvrdila da je g. Menezes ubijen zbog pogreške koja se mogla i morala izbjeći. U izvješću Komisije naveden je niz operativnih preporuka i naznačeno više mogućih kaznenih djela koja su mogli počiniti policijski službenici uključeni u akciju, uključujući ubojstvo.

Međutim, državno odvjetništvo (*Crown Prosecution Service*) odlučilo je da neće kazneno goniti nijednog policajca, jer nisu postojali realni izgledi da se ikoga osudi. Naime, državno odvjetništvo je zaključilo da bi bilo vrlo teško dokazati izvan svake sumnje da pripadnik specijalne policije koji je ustrijelio g. Menezesa nije iskreno vjerovao da su suočeni sa smrtnom opasnošću, te da nema dovoljno dokaza koji bi ukazali na to da su pogreške koje su počinili policijski službenici koji su bili uključeni u planiranje akcije bile toliko teške da bi predstavljale kriminalno ponašanje. Na temelju sličnih razloga i Komisija je zaključila da neće pokrenuti disciplinske postupku protiv nijednog policijskog službenika koji je sudjelovao u akciji.

Odlučujući o ovom predmetu Europski sud je utvrdio da test za procjenu je li riječ o nužnoj obrani kakav se provodi u Engleskoj i Walesu u slučaju sumnje na terorizam nije značajno drugačiji od standarda koji primjenjuje sam Sud. U oba slučaja bit je u procjeni je li postojalo iskreno i istinsko uvjerenje da je uporaba sile nužna, a razumnost tog uvjerenja je mjerodavna pri utvrđenju je li to uvjerenje bilo doista iskreno i istinsko.

Europski sud je ocijenio da su neovisna tijela koja su razmatrala postupanja dvojice pripadnika specijalne policije koji su pucali pažljivo ispitala razumnost njihovog uvjerenja da je g. Menezes bio bombaš samoubojica koji je svakog trenutka mogao detonirati bombu. Europski sud je također prihvatio da je „testiranje dokaza“, koje je primijenilo državno odvjetništvo pri donošenju odluke o kaznenom progonu bilo u okviru diskrecijske ocjene države da odlučuje o takvim pitanjima. Osobito, primijetio je da takav test koji se primjenjuje u Engleskoj i Walesu nije arbitraran, tim više što je predmetom čestog preispitivanja, javnih rasprava i političkog razmatranja. Nadalje, među državama članicama Konvencije ne postoji jednoobrazni pristup u pogledu „testiranja dokaza“, a testiranje kakvo se provodi u Engleskoj i Walesu odražava sustav porote kakav ondje postoji. Konačno, Europski sud je ocijenio da članak 2. Konvencije ne zahtijeva snižavanje standarda za „testiranje dokaza“ u slučajevima kada je smrt nastupila kao posljedica djelovanja državnih agenata.

Europski sud je istaknuo da su činjenice ovog predmeta nedvojbeno tragične te da je razumljiva frustracija žrtvine obitelji zbog toga što nije došlo do individualnog

kaznenog progona. Međutim, odluka o nepoduzimanju kaznenog progona pojedinačnih policijskih službenika nije rezultat propusta u istrazi ili toleriranja ili prikrivanja nezakonitih čina. Riječ je o tome da je slijedom temeljite istrage državni odvjetnik sagledao sve činjenice te ocijenio da ne postoji dovoljno dokaza protiv bilo kojeg pojedinačnog službenika da bi ga se moglo kazneno goniti. Zaključno, promatrajući postupak u cjelini Europski sud je ocijenio da su domaće vlasti ispunile svoje obveze iz članka 2. Konvencije u pogledu provođenja učinkovite i transparentne istrage.

2.5. Uključenost žrtve odnosno rodbine žrtava

Europski sud, u svojoj sad već dobro utvrđenoj praksi, zauzeo je stav da države moraju osigurati da žrtve odnosno njihovi bliski srodnici mogu sudjelovati u istrazi i u naknadnim kaznenim postupcima do mjere koja je nužna kako bi se osigurali njihovi interesi kroz relevantne procedure i postupke koje propisuje nacionalno zakonodavstvo. Taj se zahtjev prije svega odnosi na mogućnost dobivanja relevantnih informacija o napretku istrage kao i aktivnog sudjelovanja u istrazi u smislu nuđenja relevantnih ili novih informacija koje mogu predstavljati tragove koji mogu dovesti do počinitelja. To ne znači da istražne vlasti moraju ispuniti svaki zahtjev za određenom istražnom mjerom koji srodnik podnese u tijeku istrage.

Nedovoljna uključenost žrtava u istragu pa i ignoriranje njihovih navoda o zlostavljanju utvrđena je primjerice u presudi Velikog vijeća u predmetu *O'Keeffe protiv Irske*[75]. Predmet se odnosio na istragu povodom navoda o zlostavljanju učenica u jednoj katoličkoj školi. Podnositeljica zahtjeva je od 1968. godine nadalje pohađala državnu školu u vlasništvu katoličke župe kojom je upravljao svećenik O.

U dva navrata tijekom 1971. i 1973. godine, roditelji podnositeljice obratili su se O-u navodeći kako je ravnatelj škole (LH) inače svjetovni svećenik, seksualno zlostavljao njihovu kćer. O je sazvao roditeljski sastanak nakon kojeg je LH otišao na bolovanje. U rujnu 1973. godine LH je podnio ostavku. U siječnju 1974. godine, O je o navedenoj ostavci obavijestio tadašnji Odjel za obrazovanje i znanost. Taj odjel nije bio obaviješten o razlozima LH-ove ostavke niti je podnesena prijava nadležnoj policijskoj postaji. LH se nakon toga zaposlio u drugoj državnoj školi u kojoj je predavao sve do mirovine 1995. godine. Podnositeljica je zlostavljanje potisnula iz sjećanja, a određene psihičke smetnje tek je kasnije povezala s istima.

Tijekom 1990. godine, policija je provela kriminalističku istragu protiv LH, povodom prijave jednog od bivšeg učenika državne škole. Policija je kontaktirala podnositeljicu koja je dala izjavu u siječnju 1997. godine, nakon čega je upućena na savjetovanje. Brojni drugi učenici navedene škole, obavijestili su tijekom istrage policiju kako su bili žrtve zlostavljanja počinjenog od strane LH. LH je optužen za 386 djela seksualnog

[75] Vidi *O'Keeffee protiv Irske*, broj 35810/09, presuda Velikog vijeća od 28. siječnja 2014. godine

zlostavljanja prema 21 bivšem učeniku državne škole. Tijekom 1998. godine, LH je izjavio kako se osjeća krivim te je osuđen na kaznu zatvora.

Nakon liječenja, a pogotovo nakon što je u predmetnom kaznenom postupku čula svjedočenja drugih žrtava, podnositeljica je uvidjela poveznicu između psihičkih poteškoća i pretrpljenog zlostavljanja. U listopadu 1998. godine, pred nadležnim sudom pokrenula je postupak radi naknade štete te joj je na ime iste dodijeljen iznos od 53.962,24 EUR. U studenom 1998., podnositeljica je podnijela tužbu protiv tadašnjeg Ministarstva obrazovanja i znanosti, državnog odvjetništva te Republike Irske, zahtijevajući naknadu štete prouzročene seksualnim zlostavljanjem. U svom tužbenom zahtjevu navodi kako je država propustila poduzeti odgovarajuće mjere radi sprječavanja sustavnog seksualnog zlostavljanja od strane LH. Isto tako navodi kako je država odgovorna kao LH-ov poslodavac te kao pružatelj obrazovanja.

Visoki sud je u listopadu 2006. godine presudio u korist podnositeljice i LH naložio isplatu naknade štete. Međutim, podnositeljičina tužba protiv Republike Irske je odbačena jer je Visoki sud je ustanovio kako ne postoji odgovornost države zbog pretrpljenog seksualnog zlostavljanja.

Odlučujući u ovom predmetu Europski sud je naglasio kako glavno pitanje nije odgovornost LH-a, ravnateljstva škole, roditelja ili bilo kojeg drugog pojedinca za seksualno zlostavljanje kojem je podnositeljica bila izložena tijekom 1973. godine. U ovom predmetu radi se o pitanju odgovornosti države – je li država trebala biti svjesna seksualnog zlostavljanja koje se događalo u državnim školama u predmetnom periodu, je li u okviru irskog zakonodavstva poduzela odgovarajuće zaštitne mjere od takvog postupanja.

Europski sud je prilikom ispitivanja okolnosti slučaja imao na umu da se radi o događaju iz 1973. godine, ne uzimajući pri tom u obzir stupanj osviještenosti današnjeg društva po pitanju seksualnog zlostavljanja maloljetnika u školama koji je nastao s obzirom na brojne javne kontroverze koje su se dogodile u tom kontekstu. Sud uzima u obzir i činjenicu kako je tadašnji školski sustav u Irskoj bio poprilično jedinstven na području Europe - država se bavila materijalnim aspektom školovanja - financiranjem, određivanjem obrazovnog programa, dok su ostala svakodnevna pitanja regulirana od strane samih škola.

Europski sud je naglasio kako djeca predstavljaju osjetljivu društvenu skupinu i kako je obveza države da ih putem posebnih mjera zaštiti od bilo kakvog oblika neadekvatnog ponašanja, pogotovo u okviru osnovnog školstva kada su pod isključivom kontrolom škole. Država se ne može osloboditi navedene obveze prenoseći vlastite ovlasti na privatna tijela ili pojedince.

Europski sud je utvrdio kako je država trebala biti svjesna seksualnog zlostavljanja maloljetnika koje se događalo prije 1970. godine, s obzirom na provedene sudske postupke. Iako je država, prema brojnim izvješćima koja datiraju iz tog vremena, bila svjesna navedenih događaja, to je nije spriječilo da upravljanje nad državnim

osnovnim školama prepusti vodstvu irske katoličke crkve, ne osiguravajući pri tom učinkovit mehanizam državne kontrole. Prema tada važećim pravilima djeca i roditelji nisu mogli direktno nadležnim tijelima uputiti svoje pritužbe, a nadležni inspektor, koji je šest puta u razdoblju od 1969. do 1972. godine posjetio školu koju je podnositeljica pohađala, nije zaprimio niti jednu pritužbu na ponašanje LH.

Sud je mišljenja kako je sustav zaštite koji nije spriječio LH da u dužem vremenskom periodu počini više od 400 djela seksualnog zlostavljanja nedjelotvoran. Da su se povodom pritužbi iz 1971. godine poduzele adekvatne mjere, podnositeljica ne bi opetovano bila zlostavljanja dvije godine kasnije od strane istog nastavnika u istoj školi.

U konačnici, Europski sud utvrđuje kako u podnositeljičinom slučaju, posljedice nedostatka zaštite od zlostavljanja proizlaze prvenstveno iz nedostatka nedržavnih tijela u poduzimanju odgovarajućih radnji povodom pritužbi na seksualno zlostavljanje podnositeljice od strane LH te zlostavljanja druge djece od istog počinitelja u dužem vremenskom periodu. Takvo kontinuirano ignoriranje navoda žrtve dovelo je prema mišljenju Europskog suda do povrede pozitivnih obveza iz Konvencije.

Suprotna utvrđenja Europski sud je donio presudi u predmetu *Mustafa Tunç i Fecire Tunç protiv Turske*[76]. Predmet se odnosio na stradavanje sina podnositelja zahtjeva koji je preminuo 2004. godine za vrijeme vojnog roka kojeg je služio na postrojenju u vlasništvu privatne naftne kompanije kojoj je turska vojska pružala usluge zaštite. Podnositeljev sin ozlijeđen je hicem iz pištolja te je odmah prevezen u bolnicu gdje je ubrzo preminuo.

Nadležne turske vlasti odmah su pokrenule istragu tijekom koje su provedene različite istražne radnje između kojih i obdukciju te ispitivanje vojnika koji su bili prisutni u vozilu koje je prevezlo podnositeljevog sina u bolnicu kao i ostalih svjedoka. Istražne radnje pokazale su kako je došlo do uporabe oružja podnositeljevog sina. Različiti dokazi prikupljeni na mjestu događaja poslani su u vojni laboratorij na analizu. Po provođenju istrage zaključeno je kako je podnositelj nastradao uslijed nesretnog događaja, baratajući vlastitim oružjem.

Slijedom toga vojno tužiteljstvo je zaključilo da ne postoji osnovana sumnja za podizanje optužnice jer ništa nije ukazivalo na to da je druga osoba odgovorna za smrt podnositeljevog sina. Protiv navedene odluke, podnositelji su podnijeli žalbu navodeći kako nisu ispitane sve okolnosti slučaja koje su dovele do smrti njihovog sina. Vojni sud prihvatio je žalbu te naložio dodatnu istragu tijekom koje je ustanovljeno da je podnositeljeva smrt nesretni slučaj. Podnositeljev sin sjedio je na kutiji streljiva te je pokušao ustati na način da se naslonio na ruku u kojoj je držao pištolj. Pištolj je pri tom opalio, pogodivši ga. Vojno tužiteljstvo okončalo je istragu, a

[76] Vidi *Mustafa Tunç i Fecire Tunç protiv Turske*, broj 24014/05, presuda Veliko vijeća od 14. travnja 2015. godine

vojni sud odbio je žalbu podnositelja. Pred Europskim sudom podnositelji su prigovarali da nadležna državna tijela nisu udovoljila pozitivnim obvezama na temelju čl. 2. Konvencije jer istraga nije bila učinkovita prema konvencijskim standardima. Dodatno, podnositelji su naveli kako nisu imali prilike aktivno sudjelovati u istrazi kao najbliži srodnici žrtve.

Odlučujući u tom predmetu Europski sud je naglasio kako je Državno tužiteljstvo podnositeljima dostavilo kopiju odluke kojom je odlučeno kako ne će podizati optužnicu, zajedno sa sažetim prikazom materijala prikupljenih tijekom istrage. Podnositeljima je naknadno omogućen pristup i samom istražnom spisu predmeta. Vojni sud je prilikom odlučivanja o žalbi u obzir uzeo podnositeljeve navode na temelju kojih je između ostalog donio odluku o provođenju dodatne istrage. Europski sud je stoga zaključio kako je podnositeljima omogućen pristup rezultatima istrage u onoj mjeri koja je bila potrebna za zaštitu njihovih prava. U ovom predmetu Europski sud nije utvrdio povredu čl 2. Konvencije.

Slične zaključke Europski sud donio je i u već citiranom predmetu *Rod protiv Hrvatske*. Podnositeljice, supruga i kćer osobe koja je pronađena ubijena u svojoj mjenjačnici u Zagrebu. Europski sud je utvrdio kako su slijeđeni svi mogući dokazi, te je napravljen foto crtež osobe koja je često posjećivala pokojnoga u razdoblju prije njegove smrti, koju je opisala prva podnositeljica zahtjeva, i ista je poslana raznim policijskim jedinicama. Navedeno ukazuje na činjenicu da nadležna tijela kaznenog progona nisu ignorirala srodnike žrtve, već su aktivno slijedila tragove na koje su im oni ukazivali.

Dodatno, Europski sud je primijetio da su prema mjerodavnom domaćem pravu, i to članku 49. Pravilnika o unutarnjem poslovanju u državnim odvjetništvima[77], podnositeljice imale jasnu i otvorenu mogućnost podnijeti zahtjev za uvid u spis državnog odvjetništva kojemu je bila povjereno vođenje istrage u ovome predmetu. Pravilnik je bio dostupan svima, uključujući i podnositeljicama zahtjeva, budući je bio objavljen u Narodnim novinama. Međutim, podnositeljice zahtjeva su prvi puta uputile pisani zahtjev tražeći informacije o istrazi o smrti Ž.R. policiji i državnom odvjetništvu u rujnu 2006. godine, oko pet godina i deset mjeseci nakon tragičnog događaja. Nadalje, kad je državno odvjetništvo u svome pismu od 2. studenog izričito uputilo prvu podnositeljicu zahtjeva da se obrati Županijskom državnom odvjetništvu u Zagrebu, nadležnom za istragu o kojoj je riječ, i napisalo broj spisa predmeta, podnositeljice zahtjeva nisu poduzele nikakve daljnje korake da izvrše uvid spis predmeta.

U takvim okolnostima Europski sud je utvrdio da relevantno domaće pravo jasno pruža mogućnost bliskim rođacima pokojne osobe tražiti dozvolu za izvršiti uvid u spis predmeta koji se odnosi na istragu o smrti koja se dogodila u sumnjivim okolnostima. Međutim, podnositeljice zahtjeva nisu nikada iskoristile takvu

[77] Vidi Pravilnik o unutarnjem poslovanju u državnim odvjetništvima, NN 106/02, čl. 49

mogućnost. Slijedom navedenog, Europski sud je zahtjev podnositeljica proglasio očigledno neosnovanim.

3. UČINKOVITE ISTRAGE U SLUČAJEVIMA NESTALIH OSOBA

Posebna dužnost provođenja učinkovite istrage u slučajevima nestanka osobe koja je prethodno nestanku bila pod nadležnosti državnih tijela ili agenata države, bilo da je bilo formalno uhićena, bilo da je u zadnjim trenucima prije nestanka viđena sa agentima države.

Europski sud je više puta naglasio da primjerice kada je pojedinac odveden u policijski pritvor u dobrom zdravstvenom stanju, a utvrdi se da je ozlijeđen u trenutku puštanja na slobodu, država je dužna pružiti uvjerljivo objašnjenje o tome kako su te ozljede nastale, a u slučaju propusta da to učini otvorit će se pitanje na temelju članka 3. Konvencije. Pitanje otvara li propust vlasti da pruže uvjerljivo objašnjenje o sudbini pritvorenika, ako tijelo nije pronađeno, također pitanja na temelju članka 2. Konvencije ovisit će o svim okolnostima predmeta, a posebice o postojanju dostatnih posrednih dokaza temeljenih na konkretnim elementima, iz kojih se u skladu s potrebnim standardom dokazivanja može zaključiti da se mora pretpostaviti da je osoba umrla pod ingerencijom države.[78] Međutim, pretpostavka smrti nije automatska i do nje se dolazi samo ispitivanjem okolnosti predmeta, u kojem je relevantan element vrijeme proteklo otkad je osoba viđena živa ili se za nju čulo.[79]

U presudi Velikog vijeća u međudržavnom sporu *Gruzija protiv Rusije (II)*[80], Europski sud je utvrdio nepoštivanje proceduralne obveze od strane Rusije da učinkovito istraži događaje koji su se dogodili tijekom aktivne faze neprijateljstava kao i nakon njihovog prestanka. U tom je predmetu Europski sud s posebnom pažnjom razmatrao i pitanje istraga u više stotina slučajeva nestalih osoba, bilo onih koje su nestale za vrijeme ratnih zbivanja, bilo onih koje su nestale nakon prekida tih događaja.

U ovom slučaju, prema stavu Velikog vijeća, s obzirom na navode da je počinila ratne zločine tijekom aktivne faze neprijateljstava, Ruska Federacija je imala obvezu istražiti dotične događaje, u skladu s relevantnim pravilima međunarodnog humanitarnog prava i domaćim pravom. Doista, istražna tijela Ruske Federacije poduzela su određene korake da istraže te Europski sud je utvrdio da iako događaji koji su se dogodili tijekom aktivne faze neprijateljstava nisu spadali u nadležnost Ruske Federacije, nedugo nakon toga uspostavljena je "učinkovita kontrola" nad

[78] Vidi primjerice *Timurtaş protiv Turske*, broj 23531/94, presuda od 13. lipnja 2000. godine, § 86
[79] Vidi primjerice *Varnava i drugi protiv Turske*, brojevi 16064/90 16065/90 16066/90, presuda Velikog vijeća od 18. rujna 2009, § 148
[80] Vidi *Gruzija protiv Rusije II*, broj 38263/08 , presuda Velikog vijeća od 21. siječnja 2021.

dotičnim teritorijem i time se aktivirala i nadležnost ruskih istražnih tijela da provedu učinkovitu istragu. Konačno, s obzirom na to da su svi potencijalni osumnjičenici među ruskim vojnim osobljem bili locirani ili u Ruskoj Federaciji ili na teritoriju pod kontrolom Ruske Federacije, Gruzija je spriječena provesti odgovarajuću i učinkovitu istragu o nestancima pojedinih osoba.

Slijedom navedenog Europski sud je zaključio da je Ruska Federacija imala postupovnu obvezu prema članku 2. Konvencije provesti odgovarajuću i učinkovitu istragu ne samo o događajima koji su se dogodili nakon prestanka neprijateljstava, već i o događajima koji su se dogodili tijekom aktivne faze neprijateljstava. Uzimajući u obzir ozbiljnost zločina navodno počinjenih tijekom aktivne faze neprijateljstava, te razmjer i prirodu kršenja utvrđenih tijekom okupacije, istrage koje su provele ruske vlasti nisu bile niti brze niti učinkovite niti neovisne, te u skladu s tim nisu zadovoljile zahtjeve članka 2. Konvencije.

Obveza provođenja učinkovite istrage u slučaju nestalih osoba postoji dokle god je određena osoba nestala a svi dostupni tragovi nisu detaljno istraženi a sve u okviru zastarnih rokova propisanih domaćim pravom. Navedeni stav Europski sud je zauzeo u predmetu *Zorica Jovanović protiv Srbije*[81]. Predmet je jedan od niza predmeta koji su se pred Europskim sudom vodili u slučajevima „nestalih beba“. Naime, podnositeljica zahtjeva rodila je 1983. godine u državnoj bolnici zdravog dječaka. Prije nego je trebala biti otpuštena zajedno sa djetetom iz bolnice nekoliko dana kasnije podnositeljica je obaviještena da se njezinom sinu zdravstveno stanje znatno pogoršalo i da je isti preminuo. Iako je podnositeljica tražila da joj se preda tijelo njezinog sina, bolnica to nikada nije učinila, navodeći kako je tijelo poslano u drugi grad na obdukciju i promatranje. Podnositeljica nikada nije dobila nalaz predmetne obdukcije. Dvadeset godina nakon ovog događaja srpski su mediji počeli pisati o nizu sličnih događaja koji su se dogodili u nizu državnih bolnica diljem Srbije tijekom prve polovice 80-tih godina. U tim medijskim tekstovima se navodilo da su „nestale bebe“ otete te da su čak prodavane u inozemstvu radi posvojenja. Suprug podnositeljice zahtjeva je nastavno na ove medijske napise podnio kaznenu prijavu protiv osoblja i uprave bolnice u kojoj je podnositeljica rodila njihovog sina. Osim nadležnih tijela kaznenog progona ove istrage u slučajevima „nestalih beba“ pratilo je i za to posebno osnovano parlamentarno istražno povjerenstvo. Nadležno državno odvjetništvo odbacilo je kaznenu prijavu zbog nastupa zastare.

Odlučujući u ovom predmetu Europski sud je naglasio da „*fenomen nestanaka nameće poseban teret rodbini nestalih osoba koje su u neznanju o sudbini svojih najmilijih i trpe tjeskobu neizvjesnosti. ... Bit kršenja nije u tome da je došlo do ozbiljnog kršenja ljudskih prava u vezi s nestalom osobom; leži u reakcijama i stavovima vlasti na situaciju kada im je na nju skrenuta pozornost ... Ostali relevantni čimbenici uključuju ... stupanj u kojem je član obitelji svjedočio dotičnim događajima, upletenost člana obitelji u pokušaji da se dobiju informacije o nestaloj osobi ...*

[81] Vidi *Zorica Jovanović protiv Srbije*, broj 21794/08 , presuda od 26. ožujka 2013. godine, §

Pronalaženje takve povrede nije ograničeno na slučajeve u kojima je tužena država smatrana odgovornom za nestanak ... ali može nastati kada vlasti ne reagiraju na potraga za informacijama od strane rodbine ili prepreke koje im se nađu na putu, ostavljajući ih da snose teret napora da se otkriju bilo koje činjenice, može se smatrati otkrivanjem flagrantnog, stalnog i bezosjećajnog zanemarivanja obveze da se objasni gdje se nalazi i sudbina nestale osobe."[82]

S obzirom da je zaista prema domaćem pravu u ovom predmetu nastupila zastara kaznenog progona, Europski sud ovaj predmet nije razmatrao u okviru čl. 2. i 3. Konvencije, već u okviru pozitivnih obveza na temelju čl. 8. Konvencije. U tom smislu Europski sud je utvrdio povredu navedenog članka Konvencije utvrdivši kako ovaj slučaj u odnosu na podnositeljicu zahtjeva predstavlja trajno kršenje njenog prava na poštivanje obiteljskog života zbog stalnog i kontinuiranog propusta tužene države da joj dostavi vjerodostojne podatke o sudbini njenog sina.

Međutim, u slučajevima nestanka osoba a kod sumnji na počinjenje kaznenih djela koja ne zastarijevaju, kao što su primjerice kaznena djela ratnog zločina, pozitivna obveza provođenja učinkovite istrage nije vremenski limitirana. Ona je limitirana dostupnim i sakupljenim dokazima a biti će ispunjena kada nadležna tijela kaznenog progona dokažu da su poduzela sve razumne korake i slijedila sve dostupne tragove.

U presudi u predmetu *Medova protiv Rusije*[83] Europski sud je utvrdio povredu proceduralnih obveza na temelju čl. 2. Konvencije zbog toga što nadležna tijela nisu u dovoljnoj mjeri, detaljno i efikasno, ispitala sve okolnosti nestanka supruga podnositeljice zahtjeva. Naime, podnositeljica zahtjeva je pred Europskim sudom tvrdila da je njenog muža 2004. godine otela grupa naoružanih muškaraca koji su se predstavili kao službenici Federalne službe sigurnosti (FSB). Automobile koje su koristile te osobe kasnije je zaustavila policija na kontrolnom punktu u blizini unutarnje granice s Čečenijom. Našli su supruga podnositeljice zahtjeva i još jednog zarobljenika skrivenog u prtljažnicima automobila. Muškarci su odbili dati ispravnu identifikaciju pa su zajedno sa suprugom podnositeljice zahtjeva i drugim zarobljenikom odvedeni u lokalni odjel unutarnjeg ureda ("ROVD"), gdje su obavljeni obavijesni razgovori. Muškarcima je tada dopušteno da sa svoja dva zarobljenika pređu čečensku granicu. Suprug podnositeljice zahtjeva od tada nije viđen.

Otmica supruga podnositeljice zahtjeva od strane grupe naoružanih muškaraca u okolnostima opasnim po život, a potom i izostanak bilo kakvih vijesti o njemu četiri godine potvrdila je pretpostavku da je mrtav. Iako dostavljeni dokazi nisu bili dovoljni za utvrđivanje potrebnog standarda dokaza da su njegovi otmičari bili federalni vojnici, odnosno agenti države, to nije, prema mišljenju Europskog suda, nužno isključilo odgovornost države prema članku 2. Konvencije budući da se od države zahtijevalo ne samo da se suzdrži od namjernog i protupravnog oduzimanja života, nego i da poduzme odgovarajuće korake za zaštitu života. To bi moglo

[82] Ibid, § 69
[83] Vidi *Medova protiv Rusije*, broj 25385/04, presuda od 15. siječnja 2009. godine

podrazumijevati pozitivnu obvezu poduzimanja preventivnih operativnih mjera radi zaštite pojedinca čiji je život bio ugrožen od kaznenih djela drugih. Da bi se pojavila takva pozitivna obveza, moralo se utvrditi da su vlasti znale ili su trebale znati da postoji stvarna i neposredna opasnost po život identificirane osobe od kaznenih djela treće strane i da to nisu učinile poduzeti razumne mjere u okviru svojih ovlasti kako bi izbjegli taj rizik.

Europski sud je u navedenom predmetu utvrdio povredu čl. 2. Konvencije navodeći da tijela kaznenog progona nisu provjerila jesu li ti muškarci za koje se sumnjalo da su odveli supruga podnositeljice doista službenici FSB -a niti jesu li od FSB -a dobili bilo kakvu pismenu potvrdu ili nalog za takvo djelovanje. U skladu s tim, odluka vlasti da puste naoružane muškarce sa zarobljenicima na čečenskoj granici, što je rezultiralo nestankom supruga podnositeljice zahtjeva, predstavlja kršenje pozitivne obveze države da poduzme preventivne mjere kako bi zaštitila osobu čiji je život bio ugrožen od kaznenih djela drugih.

U presudi u predmetu *Skendžić i Krznarić protiv Hrvatske*[84] Europski sud je utvrdio da je istrage vezana uz nestanak osobe koja je 1991. godine posljednji put viđena pod ingerencijom agenata države, odnosno u lisicama koje su mu stavili predstavnici Operativnog štaba Gospić- Tijelo supruga odnosno oca podnositeljica zahtjeva nikada nije nađeno. Nadležna tijela kaznenog progona istragu su vodila pod sumnjom da je nad bliskim srodnikom podnositeljica zahtjeva počinjen ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

Odlučujući u ovom predmetu Europski sud je prije svega utvrdio kako je M.S. proglašen mrtvim s danom 2. studenoga 1996. godine. Međutim, čak i kad je nestala osoba utvrđena umrlom, to ne znači da podnositelji zahtjeva time više nemaju pravo na prigovor zbog nepostojanja djelotvorne istrage. S obzirom na rješenje o proglašenju M.S.-a umrlim i činjenicu da je uhićen u studenome 1991. godine za vrijeme Domovinskoga rata u Hrvatskoj, te da se ne zna gdje se od tada nalazi, Europski sud je prihvatio navode podnositeljica zahtjeva da se mora pretpostaviti da je njegova smrt nastupila nakon uhićenja od osoba u službi države.

Europski sud je primijetio da je iako je istraga započela ubrzo nakon nestanka M.S.-a u listopadu 1992. godine došlo do njezinoga zastoja. U razdoblju nakon što je Hrvatska ratificirala Konvenciju (tj. nakon 5. studenoga 1997. godine) prvi su koraci poduzeti tek nakon dopisa prve podnositeljice zahtjeva od 14. srpnja 1999. godine, to jest, kad je 7. srpnja 2000. godine Županijsko državno odvjetništvo u Gospiću naredilo provođenje istražnih radnji u vezi s nestankom M.S.-a, te je od policije u Otočcu zatražilo da obavi obavijesni razgovor s bivšim policijskim službenikom D.R.-om i bivšim zapovjednikom Policijske postaje Otočac J.O.-om u vezi s okolnostima nestanka M.S.-a.

[84] Vidi *Skendžić i Krznarić protiv Hrvatske*, broj 16212/08, presuda od 20. siječnja 2011. godine

Međutim, daljnje istražne radnje prepune su neobjašnjivih odgađanja. Tako je obavijesni razgovor s potencijalnim svjedokom obavljen gotovo dvije godine nakon što je državno odvjetništvo to zatražilo. Kad je pak riječ o J.O.-u, osobi za koju se osnovano sumnjalo da je zadnja vidjela M.S.-a prije njegovog nestanka, Europski sud je utvrdio kako je policija u Otočcu obavijestila Županijsko državno odvjetništvo u Gospiću da nisu mogli obaviti obavijesni razgovor s tom osobom jer se preselio u Zagreb. Sve do 2004. godine, dakle gotovo četiri godine nakon spomenute obavijesti nadležnom državnom odvjetništvu, nisu poduzete nikakve mjere s ciljem utvrđivanja njegovoga boravišta i obavljanja obavijesnog razgovora s njime. U tim okolnostima, Europski sud je utvrdio kako istraga nije bila učinkovita te kako je povrijeđena postupovna obveza iz čl. 2. Konvencije.

S druge strane, u nizu predmeta protiv Bosne i Hercegovine koji su se odnosili na učinkovitost istraga kaznenih djela ratnog zločina gdje su žrtve bile nestale osobe, Europski sud je utvrdio da nema povrede postupovne obveze na temelju čl. 2. Konvencije ili da su zahtjevi podnositelja nedopušteni jer su očigledno neosnovani. Primjerice u odluci u predmetu *Fazlić i drugi protiv Bosne i Hercegovine*[85], koji se odnosio na istragu ratnog zločina protiv civilnog stanovništva s područja Prijedora i nestanka desetaka osoba, Europski sud je istaknuo „*da posmrtni ostaci nestalih srodnika podnositelja zahtjeva još nisu identificirani. Iako je ta činjenica za žaljenje, ona ipak nije dovoljna sama po sebi da se utvrdi procesna povreda članka 2. Konvencije…. Ključno pitanje je da li su domaći organi učinili sve što se moglo razumno očekivati od njih u okolnostima ovog konkretnog slučaja. Sud nalazi da jesu iz sljedećih razloga. Prije svega, Institut za nestale osobe, osnovan prema Zakonu o nestalim osobama iz 2004. godine, ima neograničen pristup svim relevantnim informacijama; on radi u partnerstvu sa srodnicima nestalih osoba; i sastavlja jedinstvenu bazu podataka o svim nestalim osobama. Nadalje, značajni resursi su izdvojeni kako bi se obavio obiman forenzički i znanstveni rad na terenu, uključujući i ekshumaciju na pretpostavljenim mjestima ukopa; sakupljanje, smještanje i identifikacija posmrtnih ostataka; kao i sistematsko uspoređivanje putem suvremenih genetičkih baza podataka. Ovo je omogućilo otkrivanje mnogih masovnih grobnica širom Bosne i Hercegovine, poput nedavno otkrivene grobnice koja sadrži ostatke stotina žrtava sa područja Prijedora, kao i identifikaciju tisuća nestalih osoba. Sud također napominje da je MKSJ do sada osudio 16 osoba u vezi sa ratnim zločinima počinjenim 1992. godine na području Prijedora, uključujući i one koji se odnose događaje u kojima su nestali srodnici podnositelja najvjerojatnije izgubili živote. U vezi s tim, Sud nalazi da je tužena država mogla izvršiti svoju obavezu iz člana 2. doprinosom koji je dala radu MKSJa, s obzirom na to da je MKSJ imao primat u odnosu na domaće sudove i mogao preuzeti istrage i postupke domaćih tijela u bilo kojoj fazi u interesu međunarodne pravde.*“

[85] Vidi *Fazlić i drugi protiv Bosne i Hercegovine*, brojevi 66758/09 66762/09 7965/10 9149/10 12451/10 , odluka od 3. lipnja 2014. godine

Europski sud je nadalje naglasio da je evidentno da nisu kažnjeni svi direktni počinitelji mnogih zločina koji su počinjeni u kontekstu etničkog čišćenja na području Prijedora. Europski sud u tom smislu razumije da je za podnositelje frustrirajuće to što su imenovani potencijalni osumnjičeni, ali još uvijek nisu poduzete dalje mjere. Međutim, članak 2. Konvencije se ne može tumačiti tako da zahtijeva od vlasti da pokrenu kazneni progon bez obzira na raspoložive dokaze. Europski sud je upozorio kako se nikada ne treba olako pristupiti kaznenom progonu, posebno kada je riječ o tako teškim optužbama kao što je umiješanost u masovna ubojstva, ratni zločin ili etničko čišćenje, jer to može imati znatan utjecaj na optuženog koji dolazi pod udar kaznenog pravosuđa, budući da je izložen javnoj osudi uz sve prateće reperkusije po njegov ugled, privatnu, obiteljsku i profesionalnu sferu života. S obzirom na presumpciju nevinosti iz članka 6. stav 2. Konvencije, nikada se ne može uzeti da je određena osoba toliko sumnjiva da standard dokazivanja koji je potrebno primijeniti postaje beznačajan. Glasine i govorkanja predstavljaju opasan osnov za poduzimanje bilo kakvih mjera koje potencijalno mogu razoriti život osobe koja se na taj način progoni. Slijedom navedenog utvrdio je da su zahtjevi podnositelja u ovom predmetu očigledno neosnovani.

4. NAČIN POSTUPANJA DOMAĆIH TIJELA I DOPUŠTENOST ZAHTJEVA EUROPSKOM SUDU ZA LJUDSKA PRAVA U SLUČAJEVIMA RATNIH ZLOČINA

4.1. *Ratione temporis*

Zašto Europski sud uopće uzima u razmatranje događaje/situacije temeljem čl.2. i 3. Konvencije koje su nastale prije nego je Konvencija stupila na snagu u odnosu na određenu državu? Naime, vidljivo je da se dio povreda čl. 2. i 3. Konvencije odnosi na situacije koje su dogodile prije stupanja na snagu Konvencije u odnosu na Hrvatsku, kao i na druge države.

Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora ne propisuje obvezu primjene ugovora prije njegovog stupanja na snagu za državu stranku ugovora, osim ako se ugovori da će se primjenjivati prije stupanja na snagu (što nije slučaj s Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda). Nadalje, međunarodni ugovori nemaju retroaktivni karakter.[86] Oni se ne mogu primjenjivati na čine ili činjenice koje su prethodile njihovo stupanju na snagu, **kao i na situacije koje su prestale postojati prije njihovog stupanja na snagu.** Europski sud pazi na svoju vremensku nadležnosti po službenoj dužnosti i u svakoj fazi postupka. Vremenska nadležnost Europskog suda utvrđuje se u odnosu na činjenice kojima podnositelj pred Europskim sudom prigovara a koje predstavljaju navodno miješanje. Stoga je važno

[86] članak 28. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora (NN- Međunarodni ugovor br.16/93)

utvrditi točan trenutak kada je došlo do miješanja države u određeno konvencijsko pravo.

U hrvatskom predmetu *Blečić*[87] Europski sud je zauzeo stav koji i danas vrijedi a to je da konačna presuda domaćeg suda koja je mogla povrijediti ljudska prava predstavlja miješanje (radilo se o presudi o otkazu stanarskog prava), usprkos postojanja naknadnih pravnih sredstava koja su samo dopustila nastavak miješanja (odluka Ustavnog suda koja je potvrdila presudu Vrhovnog suda). Neuspjeh naknadnih pravnih sredstava kojima je cilj ispravljanje tog miješanja ne mogu predmet dovesti u vremensku nadležnost Suda. Kad bi tom bilo tako radilo bi se o retroaktivnoj primjeni konvencije.

Međutim, kad se primjenjuju gornja utvrđenja, mora se uzeti u obzir posebna narav prava zajamčenih čl. 2. i 3. Konvencije. Stoga je Europski sud sam proširio svoju vremensku nadležnost i na trajne povrede koje su nastale prije tzv. ključnog datuma (datum stupanja na snagu Konvencije u odnosu na predmetnu državu ili ovisno o slučaju prije stupanja na snagu Protokola br. 11. kada je država priznala pravo na pojedinačni zahtjev) ali postoje i dalje nakon stupanja Konvencije na snagu. To ne napravio u presudi *Šilih protiv Slovenije* gdje je smrt sina podnositelja nastupila godinu dana prije stupanja na snagu Konvencije dok su kazneni i građanski postupci vođeni nakon stupanja na snagu Konvencije. [88] Istovremeno je u presudi *Varnava protiv Turske*[89] utvrdio da se obveza istrage sumnjive smrti ili ubojstva razlikuje od obveze istrage sumnjivog nestanka.

Naime, protumačio je nestanke kao trajne situacije neizvjesnosti i nepostojanja saznanja o sudbini nestalog u kojoj nema informacija o tome što se dogodilo ili se one namjerno kriju i zamagljuju, a da pri tome nije naknadno saznalo gdje je osoba nestala i kakva joj je sudbina. Stoga postupovna obveza provođenja istrage može opstati sve dok se ne sazna za sudbinu nestale osobe. Trajno propuštanje pokretanja tražene istrage smatrat će se trajnom povredom, čak i kad se, na kraju, može pretpostaviti da se dogodila smrt.[90]

Pozitivna obveza provođenja djelotvorne istrage temeljem čl. 2. Konvencije, koja predstavlja zasebnu obvezu može obvezivati državu čak i kad se smrt dogodila prije tzv. ključnog datuma (datum stupanja na snagu Konvencije u odnosu na predmetnu državu ili ovisno o slučaju prije stupanja na snagu Protokola br. 11. kada je država priznala pravo na pojedinačni zahtjev). Vremensku nadležnost za razmatranje procesne obveze države temeljem čl.2. Konvencije također je utvrdio Europski sud vodeći računa o načelu pravne sigurnosti. Tako je utvrdio da postupovni čini i/ili propusti koji su se dogodili nakon ključnog datuma mogu biti unutar vremenske nadležnosti Europskog suda (§ 162). Nadalje, za početak primjene postupovnih

[87] *Blečić protiv Hravatske* zahtjev br.59532/00, presuda VV od 08. ožujka 2006.
[88] Vidi *Šilih protiv Slovenije* zahtjev br.71463/01, presuda VV od 09. travnja 2009.
[89] Vidi *Varnava i dr. protiv Turske*, zahtjevi br. 16064/90 16065/90 16066/90 16068/90 16069/90 16070/90 16071/90 16072/90 16073/90, presuda VV od 18. rujna 2009.
[90] Varnava §§ 148.-149.

obveza mora postojati istinska veza između smrti i stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tuženu državu. Kako bi se ta veza uspostavila moraju biti zadovoljena dva uvjeta: prvo, protok vremena između smrti i stupanja na snagu Konvencije mora biti razmjerno kratak (ne dulji od deset godina) i, drugo, treba utvrditi da je značajan dio postupovnih koraka (uključujući ne samo djelotvornu istragu o smrti dotične osobe nego i pokretanje odgovarajućeg postupka u svrhu utvrđenja uzroka smrti i pozivanja na odgovornost odgovornih osoba) poduzet ili je trebao biti poduzet nakon što je dotična država ratificirala Konvenciju.[91]

Razmatrajući istragu masakra u Katynu 1940.g. u predmetu *Janowiec i drugi protiv Rusije*, Europski sud je dodatno pojasnio utvrđenje iz *Šilih* presude (st.163) navodeći da se određenim izvanrednim okolnostima, u kojima uvjet „istinske veze“ nije zadovoljen, veza također može zasnivati na potrebi da se osigura stvarna i djelotvorna zaštita jamstava i ključnih vrijednosti Konvencije. Test "vrijednosti Konvencije" je izuzetak od općeg pravila, čime se omogućuje daljnje širenje nadležnosti Europskog suda u prošlost. On se može primijeniti ako događaj ima veću dimenziju koja predstavlja negaciju samih temelja Konvencije (npr. teška kaznena djela prema međunarodnom pravu) te ako se dogodio usvajanja Konvencije, 4. studenoga 1950.

Takvo tumačenje vremenske nadležnosti Europskog suda uz nepostojanje učinkovitih pravnih sredstava u Hrvatskoj koje bi adresirale probleme neučinkovitih istraga dovelo je do naglog značajnog povećanja broja predmeta protiv Republike Hrvatske vezanih za događaje prije ratifikacije Konvencije, posebice istrage događaja tijekom i u vezi s Domovinskim ratom.

4.2. Učinkovita domaća pravna sredstva

Nakon presuda Europskog suda u kojima su utvrđene povrede prava na nečovječno postupanje zbog uvjeta u zatvorima, te presuda zbog neučinkovitih istraga sumnjivih smrti tijekom i vezano za Domovinski rat, izmjena Zakona o kaznenom postupku, načina postupanja državnih odvjetništava, i Ustavni sud je u studenom 2014. počeo razvijati sudsku praksu prihvaćanjem nadležnosti za razmatranje učinkovitosti istraga temeljem čl. 21. Ustava, koji odgovara čl. 2. Konvencije i čl. 23. Ustava koji odgovara čl.3. Konvencije.

Od 2015.g. Ustavni sud razmatra ustavne tužbe u kojima podnositelji tvrde da domaća tijela nisu provela učinkovitu istragu navoda o sumnjivoj smrti njihovih bližnjih [92]. Takvo postupanje Ustavnog suda, koja je u svojim odlukama primijenio praksu odnosno standarde učinkovitih istraga uspostavljenih praksom Europskog

[91] Vidi *Janowiec i drugi protiv Rusije*, zahtjevi br. 55508/07 29520/09, presuda VV od 21.10.2013., §§ 145.-148

[92] Vidi npr. odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske br. U-IIIBi-2698/2016 od 14.12. 2016, br. U-IIIBi-3699/2015 od 30.03.2017., U-IIIBi- 1066/2015 od 03.04. 2019. i U-IIIBi-4222/2018 od 5.11.2019.

suda rezultiralo je potvrdom Europskog suda da se ustavna tužba može smatrati učinkovitim pravnim sredstvom u smislu čl.13. Konvencije za povrede čl. 2. i 3. Konvencije. Naime, krajem 2019.g. u odluci o nedopuštenosti zahtjeva u predmetu *Kušić*[93] Europski sud je nakon pregleda sve dotadašnje prakse Ustavnog suda u predmetima neučinkovitih istraga utvrdio da je ustavna tužba ima smatrati učinkovitim pravnim sredstvom u konkretnim okolnostima tog predmeta.

Podnositelji su podnijeli zahtjev Europskom sudu smatrajući da je istraga koju nadležna državna tijela vode zbog sumnje na počinjenje kaznenog djela ratnog zločina u Sisku 1991. godine na štetu njihovih bliskih rođaka, neučinkovita. Podnositelji se prije podnošenja zahtjeva Europskom sudu nisu obratili hrvatskim tijelima pa ni Ustavnom sudu, smatrajući da u Republici Hrvatskoj za njihove prigovore nema učinkovitog domaćeg pravnog sredstva.

Odlučujući o ovom predmetu Europski sud je razmotrio prigovore tužene države koji su se odnosili na postojanje dostupnog i učinkovitog domaćeg pravnog sredstva u Republici Hrvatskoj u odnosnu na navodnu neučinkovitost istraga kaznenih djela pa tako i ratnih zločina. Europski sud prije svega je zabilježio da je Ustavni sud RH još u studenom 2014. godine donio odluku kojom je utvrdio neučinkovitost istrage kaznenog djela s elementima nasilja te je od tog datuma dalje razvijao svoju praksu. Iako u razdoblju nakon 2014. godine Ustavni sud konsolidirao svoju praksu, odluke Ustavnog suda koje se tiču neučinkovitosti istraga kaznenih djela, posebice ratnih zločina od svibnja 2019. godine jasno pokazuju da Ustavni sud ima jasnu i dosljednu praksu, da primjenjuju konvencijske standarde i standarde postavljene u praksi Europskog suda te da se stoga ustavna tužba mora smatrati učinkovitim domaćim pravnim sredstvom koje podnositelji zahtjeva moraju iscrpiti prije podnošenja zahtjeva Europskom sudu. Ovom odlukom Europski je sud utvrdio kako je praksa Ustavnog suda u trenutku donošenja odluke bila konsolidirana i odgovarala konvencijskim standardima te pružala dovoljno zaštite ljudskih prava na nacionalnoj razini.

Stoga je uputio podnositelje da se prvo ustavnom tužbom obrate Ustavnom sudu, a nakon toga i dalje imaju mogućnost obraćanja Europskom sudu ukoliko smatraju da su im i dalje povrijeđena prava zajamčena Konvencijom.

Dakle, Europski sud je pozdravio uvođenje mogućnosti da temeljem prigovora istaknutih u ustavnoj tužbi Ustavni sud razmatra u meritumu navode o povredi članka 21. Ustava (koji odgovara čl. 2. Konvencije), i posljedično u slučaju utvrđenja povrede može dodijeliti naknadu za povredu Ustava kao i odrediti nadležnom državnom odvjetništvu da provede učinkovitu istragu.

[93] Vidi *Kušić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 71667/17 odluka od 10. prosinca 2019.

5. UČINAK ISTRAGE I NAKNADNOG KAZNENOG POSTUPKA U CJELINI NA POŠTIVANJE POZITIVNIH OBVEZA IZ ČL. 2. I 3. KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Pozitivne obveze iz čl. 2. i 3. Konvencije ne odnose se samo na fazu istrage, već one obuhvaćaju i kazneni postupak koji slijedi. Standardi učinkovitosti koje je Europski sud ustanovio za fazu istrage i poštivanje kojih standarda čine pojedinu istragu konvencijski učinkovitom vrijede i za kazneni postupak uključujući i izrečenu kaznu okrivljeniku[94]. Kazneni postupak, dakle, također mora ispuniti zahtjeve ekspeditivnosti, detaljnosti, transparentnosti i uključivanja žrtava u mjeri u kojoj to dopuštaju nacionalni propisi bez da se naruše prava drugih osoba, prije svega stranaka u kaznenom postupku. Čak u slučaju da je istraga udovoljila svim konvencijskim standardima i principima, Europski sud će utvrditi povredu postupovnih obveza iz čl. 2. odnosno 3. Konvencije ukoliko kazneni postupak nije vođen dovoljno revno, ukoliko je trajao nerazumno dugo sa dugotrajnim razdobljima nerazjašnjive neaktivnosti suda, te ukoliko je izrečena kazna preniska s obzirom na težinu počinjenja kaznenog djela.

Europski sud je više puta u svojoj praksi naglasio kako ne postoji pravo na ishođenje kaznenog progona ili osuđujuće presude, a niti određene kazne, a činjenica da je istraga završena bez konkretnih rezultata ili s ograničenim rezultatima ne ukazuje na bilo kakve nedostatke.[95]

Međutim, ozbiljni propusti nadležnih tijela tijekom kaznenog postupka mogu dovesti do povrede pozitivnih obveza na temelju čl. 2. i 3. Konvencije, posebice ukoliko te greške dovedu do oslobođenja ili blažeg kažnjavanja počinitelja. U tom pogledu, domaći sudovi ni u kojem slučaju ne bi trebali biti spremni dozvoliti da kaznena djela koja ugrožavaju život prođu nekažnjeno ili s kaznama koje su ispod zakonskog minimuma. Europski sud dopušta i poštuje pravo nacionalnih sudova u pogledu odabira odgovarajućih sankcija za zlostavljanje i ubojstvo od strane predstavnika države. Europski sud ima određenu ovlast preispitivanja i može intervenirati u slučajevima očiglednog nerazmjera između počinjenog djela i izrečene sankcije, odnosno kada su presude i odluke domaćih tijela očigledno arbitrarne.[96]

U presudi u predmetu *R.B. protiv Estonije*[97] Europski sud je utvrdio povredu pozitivnih obveza i na temelju čl. 3. i na temelju čl. 8. Konvencije zbog toga što su nadležna tijela propustila savjetovati i uputiti četverogodišnje dijete o njenoj dužnosti da govori istinu i njenom pravu da ne svjedoči protiv svog oca tijekom kaznenog

[94] Vidi *Oneryildiz protiv Turske*, broj 48939/99, presuda Velikog vijeća od 30. studenog 2004, § 94
[95] Vidi *Giuliani i Gaggio protiv Italije*, broj 23458/02, presuda od 24. ožujak 2011. godine, § 306
[96] Vidi već citirani predmet *Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, §285
[97] Vidi *R.B. protiv Estonije*, broj 22597/16 , presuda od 22. lipnja 2021. godine

postupka koji se protiv njega vodio, što je dovelo do isključenja njezinog svjedočenja i očeve oslobađajuće presude za seksualno zlostavljanje te djevojčice.

U ovom slučaju, Europski sud je utvrdio da je nesporno da istražitelj nije dao tražene upute podnositeljici zahtjeva prilikom razgovora s njom kao djetetom svjedokom nakon pokretanja kaznenog postupka. Čitav je kazneni predmet u osnovi počivao na vjerodostojnosti iskaza podnositeljice zahtjeva. Međutim, Vrhovni je sud to svjedočenje u potpunosti isključio iz spisa predmeta zbog proceduralnih razloga u vezi s propustom istražitelja da pruži potrebna upozorenja. Budući da se osuda u odlučujućoj mjeri temeljila na svjedočenju podnositeljice zahtjeva i budući da nije bilo načina da se ispravi propust povezan s njom, optuženi je morao biti oslobođen.

Osim situacija u kojima je zbog propusta u kaznenom postupku došlo do oslobođenja počinitelja ili drastičnog smanjenja kazne, pozitivne obveze biti će povrijeđene i u slučaju kada se istraga završi nastupanjem zastare kaznene odgovornosti zbog neaktivnosti vlasti.[98]

Europski sud se dosad u nekoliko predmeta bavio pitanjem i učinkovitog funkcioniranja mjerodavnog regulatornog okvira u različitim kontekstima na temelju članka 2. Konvencije. Toj je sudskoj praksi zajedničko to da dužnosti domaćih vlasti prije svega podrazumijevaju primarnu obvezu uspostavljanja odgovarajućeg skupa preventivnih mjera usmjerenih na osiguravanje javne sigurnosti. To podrazumijeva primarnu dužnost države da donese i provede zakonodavni i upravni okvir koji je osmišljen tako da osigurava učinkovito odvraćanje od prijetnji pravu na život. U tom pogledu, obveza reguliranja koju države imaju mora biti shvaćena u širem smislu, što podrazumijeva dužnost države da osigura učinkovito funkcioniranje tog regulatornog okvira. Regulatorne dužnosti tako obuhvaćaju nužne mjere kako bi se osigurala provedba, uključujući nadzor i izvršenje.

Ukratko, pozitivna obveza država na temelju materijalnog aspekta članka 2. Konvencije obuhvaća i dužnost osiguravanja učinkovitog funkcioniranja regulatornog okvira donesenog u svrhu zaštite života pojedinaca.

Pozitivna obveza na temelju članka 2. mora se tumačiti tako da se primjenjuje u kontekstu bilo koje aktivnosti, javne ili one koja nije javna, kojom se dovodi u pitanje pravo na život. Stoga, u kontekstu aktivnosti koje mogu predstavljati opasnost za život ljudi jer su same po sebi opasne, države su dužne poduzeti razumne mjere kako bi osigurale sigurnost pojedinaca u mjeri u kojoj je to nužno. U tom je pogledu potrebno staviti poseban naglasak na propise usmjerene na posebne značajke dotične aktivnosti, posebice s obzirom na razinu potencijalne opasnosti za živote ljudi. Tim regulatornim mjerama mora se regulirati izdavanje dozvola, uspostava, rad, sigurnost i nadzor aktivnosti te se njima za sve uključene strane mora propisati

[98] Vidi primjerice *„Udruga 21. prosinca 1989“ i drugi protiv Rumunjske*, brojevi 33810/07 18817/08, presuda od 24. svibnja 2011. godine, § 144

obvezno poduzimanje praktičnih mjera kako bi se osigurala učinkovita zaštita građana čiji bi životi mogli biti ugroženi zbog opasnosti koje povlače za sobom.

U presudi u predmetu *Smiljanić protiv Hrvatske*[99], Europski sud se upravo bavio pitanjem funkcioniranja okvira propisa o sigurnosti cestovnog prometa u praksi i propusta domaćih vlasti da primijene odgovarajuće odvraćajuće i preventivne mjere protiv osobe koja je opetovano kršila propise i kasnije uzrokovala prometnu nesreću sa smrtnom posljedicom. Osim nedostataka koje je Europski sud utvrdio u regulatornom okviru, isti je utvrdio povredu postupovne obveze čl. 2 Konvencije i zbog načina na koji je proveden kazneni postupak protiv počinitelja te posebno kazne koja mu je izrečena, koja je bila ispod zakonskog minimuma. Europski sud je navedenu činjenicu uzeo kao problematičnu s obzirom da se radilo o višestrukom recidivistu u prometnim prekršajima koji je pod utjecajem alkohola i ne poštujući prometna pravila usmrtio vrlo mladu osobu. Dodatno, Europski sud je utvrdio da nisu postojale objektivne okolnosti koje bi opravdale činjenicu zašto je počinitelju odgođeno odsluženje kazne više od godinu i pol nakon pravomoćnosti presude.

Kao što je dakle vidljivo preispitivanje od strane Europskog suda nije ograničeno na težinu kazni koje su prvotno izrekli domaći sudovi, već uključuje i način njihove naknadne provedbe. U tom smislu u presudi u predmetu *Ali i Ayşe Duran protiv Turske*[100] Europski sud je smatrao da je obustava izvršenja zatvorskih kazni osuđenih policijskih službenika usporediva s djelomičnim oprostom i da se takve mjere ne mogu smatrati dopuštenima na temelju njegove sudske prakse budući da su, posljedično, osuđeni službenici praktično ostali nekažnjeni unatoč osuđujućoj presudi protiv njih.

Iz navedenog se može zaključiti kako je Europski sud stava da se zahtjev učinkovitosti kaznene istrage na temelju članka 2. Konvencije može tumačiti i kao nametanje obveze državama da izvršavaju svoje pravomoćne presude bez nepotrebnog odlaganja. Izvršenje kazne izrečene u kontekstu zaštite prava na život mora se smatrati sastavnim dijelom postupovne obveze države na temelju tog članka.

Naposljetku, Europski sud je potvrdio kako bi davanje oprosta u pogledu ubijanja ili zlostavljanja civila odnosno teških kršenja humanitarnog i ratnog prava bilo suprotno obvezama države na temelju članaka 2. i 3. Konvencije jer bi se time ometala istraga takvih djela i to bi neizbježno vodilo do nekažnjivosti odgovornih osoba. U presudi u predmetu *Marguš protiv Hrvatske*[101] koji se odnosio na pitanje radi li se o povredi pravila zabrane *ne bis in idem* u slučaju kada je jedan kazneni postupak zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva obustavljen zbog primjene oprosta okrivljeniku a zatim je vođen drugi kazneni postupak nekoliko godina kasnije

[99] Vidi *Smiljanić protiv Hrvatske*, broj 35983/14, presuda od 25. ožujka 2021. godine
[100] Vidi *Ali i Ayşe Duran protiv Turske,* broj 42942/02, presuda od 8. travnja 2008. godine, § 69
[101] Vidi *Marguš protiv Hrvatske*, broj 4455/10, presuda Velikog vijeća od 27. svibnja 2014. godine, § 127

u kojem postupku je došlo do pravomoćne osude okrivljenika, Europski sud je istaknuo: „*Sud je presudio, pozivajući se također na Komisiju za ljudska prava Ujedinjenih naroda i Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju, kako je oprost općenito nespojiv s dužnošću postojećih država u pogledu istrage djela kao što su mučenje te kako obveza procesuiranja počinitelja kaznenih djela stoga ne treba biti potkopavana dodjeljivanjem oprosta počinitelju u obliku zakona o oprostu koji bi se mogao smatrati suprotnim međunarodnom pravu*.“.

Cilj i svrha Konvencije kao instrumenta za zaštitu pojedinačnih ljudskih bića i pojedinačnih ljudskih prava zahtijevaju da se njezine odredbe tumače i primjenjuju na takav način da njezina zaštita bude praktična i učinkovita a ne teorijska i iluzorna.

6. PREGLED PRAKSE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA KOJA SE ODNOSI NA ISTRAGE RATNIH ZLOČINA

6.1. Povrede – neučinkovite istrage

Europski sud je do sada u ukupno pet predmeta protiv Republike Hrvatske utvrdio da nadležna hrvatska tijela nisu provela učinkovitu istragu kaznenih djela ratnog zločina. Radi se o presudama u predmetima *Jularić protiv Hrvatske*, *Skendžić i Krznarić protiv Hrvatske*, *Jelić protiv Hrvatske*, *B i drugi protiv Hrvatske* te *M i drugi protiv Hrvatske*.

Valja naglasiti kako se posljednja tri navedena predmeta odnosne na jednu istragu i jedan kazneni postupka koji se vodio pred domaćim tijelima. Riječ je o istrazi kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika počinjenih na štetu srpskog stanovništva na području Siska i Banovine 1991/92 za koja djela je pravomoćno osuđen V.M., bivši čelni čovjek sisačke policije.

U nastavku se donosi kratka analiza presuda u ovim predmetima protiv Republike Hrvatske.

Jularić protiv Hrvatske[102]

Prema podnositeljici zahtjeva, dana 17. rujna 1991. godine nekoliko pripadnika srpskih paravojnih snaga ušlo je u njen dom, uzelo nešto novca i ispremetalo kuću, tražeći novac i zlato. Podnositeljica je trojicu od njih prepoznala kao P.Z., S.Z. i V.Z. Dana 3. listopada 1991. godine trojica muškaraca, obučena u uniforme Jugoslavenske narodne armije, od kojih jedan bio M.S., osobno poznat podnositeljici zahtjeva, došla su u obiteljsku kuću podnositeljice zahtjeva u Vukovaru. Udarili su njenog supruga, A.J., prije nego što su ga odveli. Nekoliko minuta kasnije

[102] Vidi *Jularić protiv Hrvatske*, broj 20106/06, presuda od 20. siječnja 2011. godine

podnositeljica zahtjeva čula je pucnje iz automatskog oružja. Uniformirani su muškarci tada odveli i podnositeljicu zahtjeva i njenog unuka, M.J., zajedno s nekim drugim osobama, uključujući i S.M., do vojnog stožera. Na putu do tamo podnositeljica zahtjeva vidjela je mrtvo tijelo svoga supruga kako izudarane glave leži na putu ispred kuće, a osobe koje su ga odvele iz kuće stajale su do tijela.

U jesen 1991. godine podnositeljica zahtjeva prijavila je naprijed navedeni događaj Policijskoj stanici u Vukovaru, koja je u to vrijeme bila smještena u Zagrebu. Dana 18. ožujka 1992. godine Policijska uprava u Vinkovcima podnijela je kaznenu prijavu Vojnom tužilaštvu u Osijeku protiv deset navodnih počinitelja (G.J., M.S., S.S., M.N., B.G., M.K., Z.R., P.N., S.Z. i V.Z.), navodeći da su dana 3. listopada 1991. godine uhitili nekoliko osoba i nakon toga ubili dvojicu od njih, od kojih je jedan bio suprug podnositeljice zahtjeva, te da su na taj način počinili ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Dana 16. svibnja 1997. godine Županijski sud u Osijeku donio je rješenje o prekidu istrage jer su se osumnjičenici i dio svjedoka nalazili na tada okupiranom području Hrvatske i bili nedostupni vlastima.

Dana 27. studenog 2000. godine nadležnost u ovome predmetu prenesena je na Županijski sud u Vukovaru i istraga je nastavljena. Podnositeljica se u nekoliko navrata raspitivala o istrazi te je dana 17. prosinca 2002. godine obaviještena da je pokrenuta istraga protiv S.Z., V.Z. i ostalih pred Županijskim sudom u Vukovaru zbog optužbe da su počinili ratni zločin protiv civilnog stanovništva, te da je istraga još uvijek u tijeku. . Dana 27. travnja 2010. godine kazneno djelo za koje su osumnjičenici bili optuženi prekvalificirano je u oružanu pobunu. Na osnovi te prekvalifikacije i na temelju Zakona o oprostu, Županijski sud u Vukovaru obustavio je postupak dana 30. srpanj 2010.

Europski sud je prvo primijetio kako, iako je istraga započeta ubrzo nakon ubojstva supruga podnositeljice zahtjeva, u razdoblju od siječnja 1998. do 2. listopada 2001. godine nisu poduzeti baš nikakvi koraci, tijekom kojeg je razdoblja uhićen jedan od osumnjičenika, Đ.B., koji je i svjedočio pred istražnim sucem Županijskog suda u Vukovaru. Iako Sud prihvaća kako je tuženoj državi trebalo neko vrijeme za organizaciju svog pravosudnog sustava na novo oslobođenim područjima, ipak nalazi da se razdoblje potpune neaktivnosti glede napretka istrage u ovom predmetu od oko tri godine i devet mjeseci čini nerazumnim čak i u tim okolnostima. Daljnje istražne mjere prožete su neobjašnjivim odgodama. Nadalje, u svom je iskazu danom dana 6. travnja 2005. godine podnositeljica zahtjeva izjavila da je svjedok A.M. bio nazočan kad je njezin muž bio odveden dana 3. listopada 1991. godine. Međutim, istražne vlasti nisu uložile nikakav napor da pozovu svjedoka A.M.

U tim okolnostima Europski sud je smatrao da su naprijed opisani nedostaci dovoljni kako bi se zaključilo da nacionalne vlasti nisu provele odgovarajuću i djelotvornu istragu okolnosti oko ubojstva supruga podnositeljice zahtjeva. Stoga je utvrdio da je došlo do povrede postupovne obveze na temelju članka 2. Konvencije.

Skendžić i Krznarić protiv Hrvatske[103]

U svom zahtjevu podnositeljice su navele kako nisu vidjeli svog supruga i oca, M.S., rođenog 1948. godine, podrijetlom srpske nacionalnosti, od kada ga je hrvatska policija 3. studenog 1991. godine uhitila zbog sumnje u terorizam i odvela iz obiteljskog stana u Otočcu.

Podnositeljica je nekoliko dana nakon uhićenja telefonirala lokalnim vlastima tražeći informacije o tome gdje se nalazi njezin suprug ali bez uspjeha. Od tada je više puta kontaktirala brojna službena tijela: ministarstva unutarnjih poslova i pravosuđa, Pučkog pravobranitelja i potpredsjednika Vlade. Uskoro je pokrenuta istraga o okolnostima nestanka M.S.-a s upitima i policiji u Otočcu i Gospiću. Načelnik Policijske postaje Otočac J.O. potvrdio je da je M.S. bio uhićen 3. studenog 1991. i odveden u svoju postaju. Od prosinca 1991. do listopada 1992. bilo je različitih izvještaja o tome kamo je dalje odveden: ili Gospić ili Zatvor u Zagrebu ili Operativni stožer Gospić.

Nakon pisma gđe Skendžić upućenog ministru pravosuđa u srpnju 1999. Županijsko državno odvjetništvo u Gospiću odredilo je istražne radnje u srpnju 2000 i zatražilo od policije Otočac da obavi razgovor s načelnikom PU Otočac te bivšim policajacem, D.R., koji je u to vrijeme bio prisutan u stanici. Policija je prvo navela da nije mogla intervjuirati J.O. u srpnju 2000. jerse preselio u Zagreb, a konačno je obavijesni razgovor obavljen u lipnju 2004. Izjavio je da nije vidio M.S. i da ne zna što se s njime dogodilo.

Europski sud je odlučio da je u ovom predmetu došlo do proceduralne obveze na temelju čl. 2. Konvencije zbog niza propusta u ovoj istrazi. Europski sud je naglasio kako vlasti nisu smatrale potrebnim ispitati policijske službenike iz Otočca koji su bili prisutni priliko uhićenja M.S.-a. Doista, nije učinjen nikakav ozbiljan napor da se identificiraju policajci ili drugi prisutni u vrijeme zadržavanja M.S. u Policijskoj upravi Gospić. Europski sud je utvrdio da nije bilo posebne aktivnosti od veljače 2005. usmjerene na identificiranje odgovornih za M.S-ov nestanak. Na kraju, prema mišljenju Europskog suda, došlo je do očitog sukoba interesa u činjenici da je istraga o uhićenju i nestanku M.S. povjerena su istoj policijskoj postaji u koju je on doveden i bio zadržan.

Jelić protiv Hrvatske[104]

Prema navodima podnositeljice, pet naoružanih muškaraca u maskirnim uniformama i maskama preko lica došlo je u obiteljsku kuću u Sisku u večernjim satima 15.

[103] Vidi *Skendžić i Krznarić protiv Hrvatske*, broj 16212/08, 20. siječanj 2011. godine
[104] Vidi *Jelić protiv Hrvatske*, broj 57856/11 , presuda od 12. lipnja 2014. godine

studenog 1991. godine i odvela njenog supruga Vasu Jelića koji je bio srpskog porijekla. Njegovo tijelo pronađeno je gotovo tri mjeseca kasnije na obali rijeke Kupe u Sisku.

Obdukcijom je utvrđeno da je ubijen iz vatrenog oružja, a podnesena je kaznena prijava protiv nepoznatih osoba pod optužbom za ubojstvo. Nijedna od poduzetih istražnih mjera nije donijela opipljive rezultate do rujna 1999., kada je policija razgovarala s muškarcem koji je prikupio informacije o uhićenjima i ubistvo 83 civila srpskog porijekla i nestanak još 500 civila srpske nacionalnosti podrijetlom s područja Siska i Banovine. Naznačio je da je u to umiješan tadašnji načelnik policijske uprave u Sisku.

U prosincu 2002. istražni sudac saslušao je iskaz drugog svjedoka, koji je rekao da je bio pripadnik pričuvne policije i koji je imenovao nekoliko osoba navodno umiješanih u ubijanje osoba srpske nacionalnosti, uključujući g. Jelića, na području Siska 1991. Policija je u ožujku i svibnju 2003. saslušala iskaze dvojice anonimnih svjedoka, od kojih je jedan u relevantno vrijeme bio pripadnik Hrvatske vojske u pričuvne postrojbe PU Sisak.

Sud je utvrdio povredu procesne obveze prema članku 2. Konvencije zbog propusta u istrazi u vezi smrti supruga podnositeljice u okolnostima ratnih zbivanja u Republici Hrvatskoj. Europski sud je utvrdio da su nadležne vlasti najkasnije 2003. godine raspolagale određenim informacijama koje su mogle dovesti do utvrđivanja izravnih počinitelja, kao i onih koji su naredili ubojstvo supruga podnositeljice. Tijela kaznenog progona nisu poduzela odgovarajuće korake iako su svjedoci, čija vjerodostojnost nije dovedena u pitanje i pri čemu su neki od njih bili svjedoci-očevici, tijelima vlasti otkrili imena mogućih počinitelja. Određena odugovlačenja između rujna 1999. i kolovoza 2010, zajedno s ukupnim trajanjem istrage, kompromitirala su djelotvornost istrage. Tragovi koji su dani tijelima kaznenog progona u vezi s utvrđivanjem izravnih počinitelja nisu bili temeljito istraženi što je dovelo do povrede čl. 2. Konvencije.

B. i drugi protiv Hrvatske[105]

Predmet se odnosio na ubojstvo podnositeljevog supruga i oca 1991. godine, u kontekstu nestanka i ubojstava većeg broja civila srpskog podrijetla 1991. godine u Sisku i na području Banovine tijekom Domovinskog rata u Hrvatskoj.

Rođak podnositelja zahtjeva, koji je vozio autobus, uhićen je od strane hrvatskih vojnika 4. kolovoza 1991. u mjestu Odra na kontrolnoj točci. Navodno nije izvršavao naredbe, te je zbog toga pretučen i odveden u bolnicu u kojoj je nedugo nakon toga preminuo od zadobivenih ozljeda. Istraga je pokrenuta 9. kolovoza 1991. a policija je saslušala razne svjedoke. Značajno je da su dva hrvatska vojnika stacionirana u Odri tada dala izjave u kojima su identificirali još dvojicu hrvatskih vojnika, M.S. i V.H., kao

[105] Vidi *B. i drugi protiv Hrvatske*, broj 71593/11, presuda od 18. lipnja 2015. godine

moguće izravno odgovorne za uhićenje i premlaćivanje rođaka podnositelja zahtjeva. Treći hrvatski vojnik, koji nije osobno svjedočio incidentu, kasnije je izjavio da je čuo neke pripadnike svoje jedinice da su M.S. i V. H. odveli rođaka podnositelja zahtjeva iz autobusa i pretukli ga. M.S. s kojim je obavljen razgovor u veljači 2003., nijekao je bilo kakvu umiješanost u ubojstvo; V.H. je umro1997. godine.

Budući da istraga nije uspjela identificirati one koji su izravno odgovorni za smrt podnositelja zahtjeva, tijela kaznenog progona usredotočila su svoje napore na identificiranje onih na višim razinama zapovijedanja u policiji koji su mogli biti odgovorni prema zapovjednoj odgovornosti. Tako je u lipnju 2011. podnesena kaznena prijava protiv pročelnika Policijske uprave sisačke, njegovog zamjenika V.M. i pripadnik Hrvatske vojske pod optužbom za ratni zločin protiv civilnog stanovništva. U prosincu 2013. V.M. je proglašen krivim za ratne zločine protiv civilnog stanovništva jer je bio na čelu policijskih snaga na području Siska i Banovine te su dopustili ubojstva osoba srpskog podrijetla, uključujući i brutalno premlaćivanje i ubijanje vozača autobusa, rođaka podnositelja zahtjeva. Presudu V.M.-u potvrdio je Vrhovni sud u lipnju 2014. i osuđen je na deset godina zatvora.

Europski sud je kao i u presudi *Jelić* utvrdio da je povrijeđen postupovni aspekt čl. 2. Konvencije te da istraga u ovom predmetu nije udovoljila zahtjevima učinkovitosti. Tijela kaznenog progona nisu poduzela odgovarajuće korake iako su svjedoci, čija vjerodostojnost nije dovedena u pitanje i pri čemu su neki od njih bili svjedoci-očevici, tijelima vlasti otkrili imena mogućih počinitelja. Određena odugovlačenja između rujna 1999. i kolovoza 2010, zajedno s ukupnim trajanjem istrage, kompromitirala su djelotvornost istrage.

M. i drugi protiv Hrvatske[106]

Podnositelji zahtjeva u ovom predmetu su bivša supruga i dva sina S.M. -a, koji je pronađen mrtav na obali rijeke Save u listopadu 1991. sa prostrijelnom ranom u glavu. Predmet se također se odnosio na navodni propust hrvatskih vlasti da istraže njegovu smrt. Predmet je bio jedan od predmeta istrage stradavanja civila srpske nacionalnosti na području Siska i Banovine 1991. godine.

Podnositelji zahtjeva su tvrdili da je u rujnu 1991. S.M. otet iz njihove kuće u Novom Selu, navodno od strane pripadnika hrvatske vojske. Podnositelji zahtjeva su tvrdili da su mjerodavna tijela imala saznanja i bila upoznata s ubojstvom još 1991., te su ih više puta pozivali da istraže taj slučaj. U siječnju 2003. sisačka je policija podnijela kaznenu prijavu u vezi s ubojstvom više desetaka osoba srpskog etničkog podrijetla na širem području Siska i Banovine. 2011. godine trojica muškaraca koji su bili viši djelatnici sisačke policije u relevantno vrijeme bili su optuženi za ratne zločine, uključujući ubojstvo S.M.-a. Jedan od trojice zapovjednika osuđen je po zapovjednoj

[106] Vidi *M. i drugi protiv Hrvatske*, broj 50175/12, presuda od 2. svibnja 2017. godine

odgovornosti da je dopustio ubojstvo osoba srpskog podrijetla i da ih nije spriječio. Međutim, nadležna tijela nisu poduzela kazneni progon neposrednih počinitelja koji su odgovorni za otmicu i ubojstvo S.M.-a.

Europski sud je kao i u prethodnim presudama *Jelić* i *B i drugi* utvrdio da je povrijeđen postupovni aspekt čl. 2. Konvencije te da istraga u ovom predmetu nije udovoljila zahtjevima učinkovitosti. Tijela kaznenog progona nisu poduzela odgovarajuće korake iako su svjedoci, čija vjerodostojnost nije dovedena u pitanje i pri čemu su neki od njih bili svjedoci-očevici, tijelima vlasti otkrili imena mogućih počinitelja. Određena odugovlačenja između rujna 1999. i kolovoza 2010, zajedno s ukupnim trajanjem istrage, kompromitirala su djelotvornost istrage. Sijedom navedenog istraga nije udovoljila konvencijskim standardima te je bila neučinkovita.

6.2. Nema povrede – učinkovite istrage

Europski sud je do sada u ukupno 10 predmeta donio presude u kojima je utvrdio da nije došlo do povrede pozitivnih obveza na temelju čl. 2. Konvencije, odnosno da su istrage kaznenih djela ratnih zločina bile učinkovite i sukladne konvencijskim standardima.

U nastavku se donosi kratka analiza tih presuda.

Nikolić protiv Hrvatske[107]

Podnositeljica se žalila Europskom sudu da hrvatska tijela kaznenog progona (prije svega policija i nadležno državno odvjetništvo) nisu provela učinkovitu istragu smrti njenog supruga koji je navodno 2. listopada 1991. godine uhićen od strane pripadnika Hrvatske vojske u Vukovaru, te je potom njegovo tijelo nađeno u Dunavu blizu Novog Sada. Obdukcija je pokazala da je smrt uzrokovana pucnjem iz vatrenog oružja. Podnositeljica ovaj događaj nije službeno prijavila nadležnim tijelima niti je podnijela kaznenu prijavu. Tek je dana 24. studenog 2004. godine podnijela tužbu radi naknade štete protiv Republike Hrvatske pred Općinskim sudom u Vukovaru, međutim njezin tužbeni zahtjev je pravomoćno odbijen. Nadležna tijela saznala su za smrt podnositeljičinog supruga dosta kasno u odnosu na vrijeme kad se događaj dogodio, tek 2004. godine, i to iz podataka podnositeljičine tužbe za naknadu štete. Odmah nakon saznanja za događaj, državna tijela pokrenula su istragu i počela sa prikupljanjem informacija i obavijesti vezano uz stradavanje podnositeljičinog supruga.

[107] Vidi *Nikolić protiv Hrvatske*, broj 5096/12, presuda od 29. siječnja 2015, analiza preuzeta sa web stranice Ureda zastupnika RH pred ESLJP, Pozitivna utvrđenja europskog suda za ljudska prava u hrvatskim predmetima 2014-2017, dostupno na https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Edukacija//Pozitivna%20utvr%C4%91enja%20ESLJP%20u%20hrvatskim%20predmetima.pdf

Europski sud je utvrdio kako u ovom predmetu nije došlo do povrede čl. 2. Konvencije zbog toga što je Općinsko državno odvjetništvo u Vukovaru odmah po zaprimanju podnositeljičine tužbe za naknadu štete od policije zatražilo sve dostupne informacije u vezi sa smrću supruga podnositeljice. Policija nije imala nikakve informacije o tome, no odmah je pokrenula istragu. Europski sud je utvrdio da je policija je obavila obavijesni razgovor s podnositeljicom i svim osobama koje su navodno svjedočile otmici supruga podnositeljice od strane dvojice uniformiranih muškaraca. Utvrđeno je da činjenice predmeta pokazuju da su ključni svjedoci do kojih se moglo doći ispitani i da su dostupni dokazi prikupljeni i pregledani. Dodatno, podnositeljica nije ukazala ni na koje druge konkretne tragove u istrazi koje bi policija mogla slijediti. Činjenica da se istragom nisu uspjeti identificirati počinitelji sama po sebi ne čini nužno istragu neučinkovitom.

Mileusnić i Mileusnić Espenheim protiv Hrvatske[108]

Podnositelj se žalio Europskom sudu da hrvatska tijela kaznenog progona (prije svega policija i nadležno državno odvjetništvo) nisu provela učinkovitu istragu smrti njegove majke i sestre koje su u prosincu 1991. godine ubijene u svojoj kući u Novskoj, od strane dvojice pripadnika hrvatske vojske. Prvi kazneni postupak protiv dvojice hrvatskih vojnika pokrenut je 1992. godine pred Vojnim sudom u Zagrebu, te je iste godine obustavljen primjenom Zakona o općem oprostu. Novi kazneni postupak vođen je 2008. godine pred Županijskim sudom u Sisku, a kasnije proslijeđen Županijskom sudom u Zagrebu, te je tamo pravomoćno završen u listopadu 2013. godine osuđujućom presudom na 10 godina zatvora. Nakon pravomoćnog dovršetka kaznenog postupka, podnositelji su s državnim odvjetništvom sklopili mirno rješenje spora u smislu naknade štete zbog smrti bliske osobe.

Europski sud je utvrdio kako u ovom predmetu nije došlo do povrede čl. 2. Konvencije zbog toga što su istraga i suđenje u odnosu na dva identificirana počinitelja trajalo je četiri godine, četiri mjeseca i sedam dana pred Županijskim sudom u Sisku, Vrhovnim sudom RH, i potom pred Županijskim sudom u Zagrebu, što se u okolnostima ovog slučaja ne može smatrati nerazumnim. Činjenica da je postupak proveden šesnaest godina nakon što se predmetni događaj dogodio nije, u okolnostima ovoga predmeta, potkopala učinkovitost istrage i kaznenog postupka protiv dvojice identificiranih počinitelja. Europski sud je naglasio kako su utvrđene sve relevantne činjenice, kao i kaznena odgovornost odgovornih osoba, a zaključci nacionalnih sudova u ovom predmetu ne čine se proizvoljnima u bilo kojem pogledu. Zaključno, Europski sud je utvrdio da je podnositelj kao bliski srodnik žrtava imao mogućnost sudjelovati u postupku. Slijedom navedenog, Europski sud je zaključio

[108] Vidi *Mileusnić i Mileusnić Espenheim protiv Hrvatske*, broj 66953/09, presuda od 19. veljače 2015, analiza preuzeta sa web stranice Ureda zastupnika RH pred ESLJP, Pozitivna utvrđenja europskog suda za ljudska prava u hrvatskim predmetima 2014-2017, dostupno na https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Edukacija//Pozitivna%20utvr%C4%91enja%20ESLJP%20u%20hrvatskim%20predmetima.pdf

kako su nacionalne vlasti ispunile svoju postupovnu obvezu na temelju članka 2. Konvencije.

Nježić i Štimac protiv Hrvatske[109]

Podnositeljice su se žalile Europskom sudu da hrvatska tijela kaznenog progona nisu provela učinkovitu istragu smrti njihovih roditelja i bake, ubijenih u listopadu 1991. godine na području Gospića. Isticale su da neposredno nakon ubojstava nije izvršen očevid, te da nadležna tijela nisu izdala uhidbene naloge protiv osoba koje je navodni svjedok, D.P., u svom pismu jednoj od podnositeljica koje je ona potom predala policiji, naveo kao počinitelje.

Odlučujući u ovom predmetu Europski sud je utvrdio kako nije došlo do povrede postupovne obveze na temelju čl. 2. Konvencije jer je policija u Gospiću slijedila brojne tragove, postavljala upite službenim tijelima, ažurirala izjave svjedoka i rođaka preminulih osoba, tražila svjedoke u selima u kojima su tijela pronađena ili koja su prijavljena kao mjesto događaja i istraživala što je najbolje mogla imena mogućih osumnjičenika koja su svjedoci spomenuli. Dodatno, slijedeći navode iz pisama u kojima su se navodila imena mogućih ubojica, koje su podnositeljicama poslali rođaci, hrvatska tijela su poduzela različite istražne korake. Osim toga, Županijsko državno odvjetništvo u Rijeci je zatražilo od srpskih vlasti da mu pomognu u istrazi ispitivanjem dostupnih osumnjičenika i provjerom adresa drugih osumnjičenika. Na temelju ovih utvrđenja Europski sud je zaključio kako se Hrvatska ne može smatrati odgovornom zbog toga što Srbija ne izručuje svoje državljane. Hrvatska nema obvezu zatražiti od Srbije da provede postupak u ovom predmetu s obzirom na to da su podnositeljice zahtjeva same mogle prijaviti ovaj predmet srpskom Tužilaštvu za ratne zločine koje je nadležno u takvim ozbiljnim povredama međunarodnog humanitarnog prava izvršenima bilo gdje na području bivše Jugoslavije. Domaća tijela, prema stavu Europskog suda, učinila su sve što se od njih moglo razumno očekivati u okolnostima ovog predmeta. Tijela kaznenog progona nisu ostala pasivna, a u progon ratnih zločina uloženi su znatni napori (do 31. prosinca 2012. tijela kaznenog progona pokrenula su istrage protiv ukupno 3 436 navodnih počinitelja, a doneseno je 557 osuđujućih presuda). Uzimajući u obzir posebne okolnosti u Hrvatskoj u poslijeratnom razdoblju i velikom broju predmeta povezanih s ratnim zločinima pred lokalnim sudovima, nema pokazatelja da je tijekom istrage došlo do povrede minimalnog standarda koji se zahtijeva člankom 2. Konvencije.

[109] Vidi *Nježić i Štimac protiv Hrvatske,* broj 29823/13, presuda od 9. travnja 2015, analiza preuzeta sa web stranice Ureda zastupnika RH pred ESLJP, Pozitivna utvrđenja europskog suda za ljudska prava u hrvatskim predmetima 2014-2017, dostupno na https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Edukacija//Pozitivna%20utvr%C4%91enja%20ESLJP%20u%20hrvatskim%20predmetima.pdf

Treskavica protiv Hrvatske[110]

Podnositeljice zahtjeva prigovorile su da vlasti nisu poduzele primjerene i odgovarajuće korake kako bi istražile smrt njihovog oca i supruga koji je smrtno stradao u Kninu u kolovozu 1995. godine i kako bi počinitelje privele pravdi. Podnositeljice zahtjeva također su tvrdile da je J.T. ubijen zbog svoje srpske etničke pripadnosti i da nacionalne vlasti nisu istražile taj čimbenik. Dana 25. travnja 2001. godine tijekom ekshumacije na „Novom groblju“ u Kninu, prva podnositeljica obratila se policiji i rekla kako pretpostavlja da je njezin suprug, J.T., pokopan na tom groblju. Prilikom ispitivanja u policiji o okolnostima smrti, prva podnositeljica je navela kako pretpostavlja da je njezin suprug poginuo od granate. Tek 2007. godine – kada su podnositeljice zahtjeva državnom odvjetništvu uputile svoj zahtjev za naknadu štete protiv države – vlasti su saznale da podnositeljice zahtjeva smatraju da bi njegova smrt mogla biti posljedica kaznenog djela. Policija je otvorila istragu, ali s obzirom da je prošlo gotovo dvanaest godina, mogućnost utvrđivanja istine bila je znatno smanjena.

Odlučujući u ovom predmetu Europski sud je utvrdio da je policija je uzela izjave od prve podnositeljice i od drugih svjedoka, no nitko nije imao relevantnih saznanja o okolnostima u kojima je J.T. ustrijeljen u vrat. Pritom nisu otkriveni nikakvi drugi tragovi. Nakon identifikacije posmrtnih ostataka J.T., 2010. godine Odjel kriminalističke policije Policijske uprave šibensko-kninske zatražio je od Policijske postaje Knin da provede istragu o nestanku velikog broja osoba, uključujući i J.T., te da se obavi ispitivanje njihovih obitelji i susjeda. Svi ključni svjedoci do kojih se moglo doći su ispitani, dostupni dokazi su prikupljeni i pregledani. Policija je slijedila svaki pravac istrage, međutim niti jedan od tragova koje su slijedili nije dao rezultata. Vlastima se ne može staviti na teret bilo kakva skrivljena nepažnja, jasno loša namjera ili nedostatak volje. Slijedom navedenog, Europski sud je zaključio da nije došlo do povrede čl. 2. Konvencije.

Borojević protiv Hrvatske[111]

Suprug i otac podnositelja zahtjeva smrtno je stradao na sisačkom području u listopadu 1991. godine. Istraga o okolnostima njegove smrti i mogućim počiniteljima

[110] *Treskavica protiv Hrvatske*, broj 32036/13, presuda od 12. siječnja 2016, analiza preuzeta sa web stranice Ureda zastupnika RH pred ESLJP, Pozitivna utvrđenja europskog suda za ljudska prava u hrvatskim predmetima 2014-2017, dostupno na https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Edukacija//Pozitivna%20utvr%C4%91enja%20ESLJP%20u%20hrvatskim%20predmetima.pdf

[111] Vidi *Borojević protiv Hrvatske*, broj 70273/11, presuda od 4. travnja 2017, analiza preuzeta sa web stranice Ureda zastupnika RH pred ESLJP, Pozitivna utvrđenja europskog suda za ljudska prava u hrvatskim predmetima 2014-2017, dostupno na https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Edukacija//Pozitivna%20utvr%C4%91enja%20ESLJP%20u%20hrvatskim%20predmetima.pdf

kaznenog djela je još uvijek u tijeku, te su podnositelji pred Europskim sudom prigovarali zbog toga što nije pronađen i osuđen izravni počinitelj ubojstva. U međuvremenu, bivši načelnik sisačke policije osuđen je 2013. godine na temelju zapovjedne odgovornosti za kaznena djela koja su između srpnja 1991. i lipnja 1992. godine počinili pripadnici jedinice kojoj je bio na čelu, uključujući i ubojstvo supruga i oca podnositelja.

Europski sud je utvrdio kako su zbog ratne i poslijeratne situacije u Hrvatskoj postojale prepreke u istrazi ubojstava koja su počinjena tijekom rata. Tijela kaznenog progona nisu ostala pasivna, te su poduzeti značajni napori državnog odvjetništva u provođenju neovisnih istraga i procesuiranju ratnih zločina. Utvrđena je zapovjedna odgovornost, pred Županijskim sudom u Osijeku, i potvrđena pred Vrhovnim sudom, a za kaznena djela u koja ulazi i ubojstvo supruga i oca podnositelja. Slijedom navedenog Europski sud je utvrdio da Republika Hrvatska nije prekršila svoje pozitivne obveze na temelju članka 2. Konvencije.

Cindrić i Bešlić protiv Hrvatske[112]

Otac i majka podnositelja zahtjeva ubijeni su tijekom Domovinskog rata na privremeno okupiranom području Republike Hrvatske. Nakon mirne reintegracije navedenog područja, hrvatske su vlasti započele istragu ubojstava prednika podnositelja. Tijekom te istrage zatraženo je izručenje jednog osumnjičenika iz Sjedinjenih Američkih Država, te saslušanje drugog osumnjičenog pred nadležnim tijelima Republike Srbije. Istraga je i dalje u tijeku. U postupku pred Europskim sudom podnositelji su, među ostalim, prigovarali da nadležna domaća tijela (policija i državno odvjetništvo) nisu provela učinkovitu istragu okolnosti ubojstva njihovih roditelja (procesni aspekt članka 2. Konvencije), te da im je odlukom o obvezi naknade troškova državi nakon gubitka spora za naknadu štete povrijeđeno pravo na mirno uživanje vlasništva (članak 1. Protokola broj 1. uz Konvenciju), kao i da je time ograničeno njihovo pravo na pristup sudu (članak 6., stavak 1. Konvencije).

Odlučujući u ovom predmetu Europski sud je utvrdio da su se događaji koji su predmet ovog postupka odvili u siječnju 1992. godine na teritoriju koji u to vrijeme nije bio pod kontrolom hrvatskih vlasti. Sve prepreke u istrazi ubojstava tijekom rata i poslijeratne obnove, kao i svako kašnjenje u istrazi mogu se pripisati cjelokupnoj situaciji u Republici Hrvatskoj, novoj nezavisnoj poslijeratnoj državi kojoj je trebalo vremena da organizira državna tijela i da njezini službenici steknu iskustvo. Europski sud je utvrdio da su Hrvatske vlasti, nakon uspostavljanja kontrole nad tim područjem, slijedile sve dostupne tragove u predmetnom slučaju i to slanjem upita

[112] Vidi *Cindrić i Bešlić protiv Hrvatske*, broj 72152/13, presuda od 6. rujna 2016, analiza preuzeta sa web stranice Ureda zastupnika RH pred ESLJP, Pozitivna utvrđenja europskog suda za ljudska prava u hrvatskim predmetima 2014-2017, dostupno na https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Edukacija//Pozitivna%20utvr%C4%91enja%20ESLJP%20u%20hrvatskim%20predmetima.pdf

službenim tijelima, kao i ažuriranjem izjava svjedoka i srodnika pokojnika i istraživanjem u najvećoj mogućoj mjeri potencijalnih osumnjičenika koje su svjedoci spomenuli. Republika Hrvatska nije imala obvezu na temelju Konvencije zahtijevati postupanja od tijela Republike Srbije jer su podnositelji sami mogli prijaviti slučaj Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije, koje ima nadležnost nad teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava počinjenima bilo gdje na području bivše Jugoslavije. Podnositelji zahtjeva slobodni su podnijeti zahtjev protiv Republike Srbije ako smatraju da je Republika Srbija prekršila njihova prava na temelju Konvencije.

Obajdin protiv Hrvatske [113]

U kolovozu 1995. godine baka i majka I podnositelja, odnosno žena i punica II podnositelja zahtjeva ubijene su u svojoj kući u Veljunu koji je do tada bio na okupiranom području tzv. „SAO Krajine“.

U veljači 2002. policija je započela s istragom tog događaja ispitivanjem svjedoka koji je naveo kako su dvije žene ubijene u svojoj kući u Veljunu od strane pripadnika hrvatske vojske. U vrijeme događaja u kući se nalazio i I podnositelj koji je tada imao 10 godina, međutim nije neposredno svjedočio događaju. Počinitelji do danas nisu otkriveni iako je policija poduzela sve moguće korake u otkrivanju istih.

Europski sud je dio zahtjeva podnositelja proglasio nedopuštenim, odnosno utvrdio je kako je zahtjev koji se odnosi na navodnu neučinkovitost istrage u razdoblju do listopada 2012. godine podnesen izvan rok od 6 mjeseci, što je protivno čl. 35 Konvencije. Naime, Sud je utvrdio da su podnositelji u tom razdoblju morali postati svjesni njezine neučinkovitosti prije 2. svibnja 2013. godine kada su podnijeli zahtjev Sudu budući da je istraga u predmetnom razdoblju imala brojne zastoje.

U odnosu na istragu nakon listopada 2012. godine, Sud je naveo kako su nadležna državna tijela intenzivirala istragu teškog ubojstva rođakinja podnositelja zahtjeva te kako su poduzela sve razumne i dostupne korake u utvrđivanju počinitelja. Policija je ispitala sve poznate i dostupne svjedoke (civilne i vojne), nadležno državno odvjetništvo prikupilo je podatke o svim vojnim jedinicama koje su se u kritično vrijeme nalazile na području Veljuna, identificirali njihove zapovjednike i neke od pripadnika, ispitali većinu njih no nisu otkrili počinitelje. Unatoč tome, iako je rezultat izostao, sredstva koje su tijela kaznenog progona poduzela u ovom slučaju nisu bila neodgovarajuća, te su stoga odgovarala konvencijskim standardima.

Trivkanović protiv Hrvatske[114]

[113] Vidi *Obajdin protiv Hrvatske*, broj 39468/13, presuda od 4. srpnja 2017. godine
[114] Vidi *Trivkanović protiv Hrvatske*, broj 12986/13, presuda od 6. srpnja 2017. godine

25. kolovoza 1991. godine sinovi podnositeljice zahtjeva odvedeni su u nepoznatom smjeru od strane pripadnika specijalne policije „Vukovi“. Njihova tijela nikada nisu pronađena. Policija pod vodstvom tadašnjeg načelnika PU sisačko-moslavačke i njegovog zamjenika V.M. započela je istragu njihove smrti, međutim ta istraga nije dala nikakve rezultate.

U listopadu 2002. policija u Sisku intenzivirala je istragu tog, kao i drugih događaja u kojima su smrtno stradali hrvatski građani srpske nacionalnosti na širem području Siska i Banovine. Između ostalog, policija je istražila i događaj u kojem su nestali Z. i B.T., te je utvrđeno kako su isti odvedeni iz svoje kuće od strane pripadnika „Vukova“ i odvedeni u nepoznatom smjeru. Policija je također ispitala sve osobe koje bi mogle imati saznanja gdje su bili odvedeni sinovi podnositeljice zahtjeva.

Nakon provedene istrage, 16. prosinca 2011. Županijsko državno odvjetništvo u Osijeku podiglo je optužnicu protiv dvije osobe zbog počinjenja kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Te osobe optužene su na temelju zapovjedne odgovornosti, odnosno zbog toga što su zapovijedale jedinicama čiji nepoznati pripadnici su počinili brojne zločine protiv civilnog stanovništva u razdoblju između srpnja 1991. i lipnja 1992, uključujući i nestanak i stradavanje Z. i B. T. Nakon provedenog postupka, dana 10. lipnja 2014. načelnik sisačke policije iz tog vremena (V.M.) pravomoćno je osuđen zbog kaznenog djela ratnog zločina, te mu je izrečena kazna od deset godina zatvora.

Na temelju svega navedenog Europski sud je donio presudu kojom je utvrdio da Republika Hrvatska nije povrijedila proceduralnu obvezu iz čl 2. Konvencije, jer je u potpunosti istražila sve okolnosti ratnog zločina koji je počinjen nad njezinim sinovima Z.T. i B.T. 1991. godine u Sisku te je za to djelo pravomoćno osuđena jedna osoba po zapovjednoj odgovornosti.

Zdjelar i drugi protiv Hrvatske[115]

Naime, 11. listopada 2001. godine izvjesni S.K. dostavio je Državnom odvjetništvu RH listu osoba za koje je tvrdio da su civili ubijeni tijekom VRA „Oluja“. Kraj imena podnositeljevog oca M.Z. je naveo da je „ubijen hicem iz vatrenog oružja u glavu od pripadnika jedinice „Tigrovi““. Navedenu listu Državno odvjetništvo odmah je proslijedilo policiji na nadležno postupanje nakon čega je započela istraga.

Europski sud u svojoj je presudi utvrdio kako su državna tijela poduzela sve raspoložive i moguće korake u istrazi koju su provele, iako sama istraga nije dala rezultata u vidu otkrivanja počinitelja ovog kaznenog djela. Policija je u nekoliko navrata ispitala više osoba koje su u relevantno vrijeme bili pripadnici jedinice „Tigrovi“, ali nije došla do korisnih saznanja. Tijela nadležna za provođenje istrage slijedila su svaki trag koji im se tijekom istrage otvarao kako bi rasvijetlila ovaj

[115] Vidi *Zdjelar i drugi protiv Hrvatske*, broj 80960/12, presuda od 6. srpnja 2017. godine

događaj. Europski sud je utvrdio kako nadležna tijela u svojem postupanju nisu imala ozbiljnijih previda ili propusta, te je njihova reakcija na prijavu događaja 2001. godine bila promptna i učinkovita.

Zbog svega navedenog Europski sud je utvrdio da nije došlo do povrede prava na život, u postupovnom smislu čl. 2. Konvencije, odnosno da Republika Hrvatska nije povrijedila pravo na život devetero podnositelja zahtjeva, jer je u potpunosti istražila sve okolnosti ratnog zločina koji je počinjen nad njihovim ocem u kolovozu 1995. godine nakon VRA „Oluja“.

Milić i drugi protiv Hrvatske[116]

Nakon što su 2005. godine bliski srodnici pokojnog P.M.-a podnijeli tužbu protiv države radi naknade štete, policija je otvorila istragu o utvrđivanju načina njegove pogibije, pritom ispitavši svjedoka, nakon čega se došlo do saznanja da se P.M. tijekom Domovinskog rata pridružio seoskim stražama na okupiranom teritoriju RH.

Dana 11. kolovoza 2015. godine, policija je zaprimila anonimnu prijavu o navodno 12-ero ubijenih starijih osoba u „Milića pećini“, među kojima se nalazio i P.M. Ispitala je mještane Žegara, koji nisu imali saznanja o bilo kakvom zločinu počinjenom u toj pećini, već o tome da je petero naoružanih pripadnika srpskih paravojnih jedinica, među kojima se nalazio i P.M., stradalo u oružanom sukobu sa Hrvatskom vojskom tijekom operacije „Oluja“. Ispitala je pripadnike Hrvatske vojske, koji nisu imali nikakvih saznanja o eventualnom zločinu počinjenom ondje. ŽDO u Zadru je 1. listopada 2015. zatvorilo predmet i obustavilo poduzimanje daljnjih izvida jer se informacija iz anonimnog pisma pokazala nevjerodostojnom. U međuvremenu je tijekom 2014. godine okončan građanski postupak, povodom zahtjeva bliskih srodnika umrlog za naknadu štete.

Europski sud je ponovio svoja utvrđenja da građanski postupak nije relevantan za razmatranje je li došlo do povrede postupovnih obveza države na temelju čl. 2. Konvencije, te da isti ne utječe na tijek šestomjesečnog roka. Sud je odbacio dio zahtjeva koji se odnosio na istragu prije 11. kolovoza 2015. jer su podnositelji puno prije podnošenja zahtjeva trebali biti svjesni zastoja u postupanju domaćih tijela.

U odnosu na postupanje domaćih tijela nakon 11. kolovoza 2015. Europski sud je utvrdio da je policija provjerila informacije iz anonimne prijave, koje nisu dale konkretnih rezultata, ispitala je svjedoke, slijedila je sve dostupne tragove odnosno pratila je sve smjerove kaznenih izvida, prilikom čega nije napravila propuste u radu. Stoga se istraga može smatrati učinkovitom. Zaključno, Europski sud je utvrdio da niti u ovom predmetu nije povrijeđena pozitivna obveza na temelju čl. 2 Konvencije obzirom su domaća tijela istražila sve okolnosti smrti P.M.-a, koje se dogodilo dana

[116] *Milić i drugi protiv Hrvatske*, broj 38766/15, presuda od 25. siječnja 2018. godine

5. kolovoza 1995. godine kod mjesta Žegar te se ta istraga ne može smatrati neučinkovitom.

6.3. Nedopušteni zahtjevi

Europski sud je do sada donio 28 odluka o nedopuštenosti zahtjeva koji su se odnosili na navodno neučinkovite istrage ratnih zločina i povrede čl. 2. i 3. Konvencije. Tim je odlukama Europski sud odbacio zahtjeve jer nisu udovoljili formalnim pretpostavkama za dopuštenost zahtjeva.

Navedene odluke možemo grupirati u četiri skupine: (i) zahtjevi koji su nedopušteni *ratione temporis*; (ii) zahtjevi koji su podneseni izvan šestomjesečnog roka za podnošenje zahtjeva iz čl. 35. Konvencije; (iii) zahtjevi koji su podneseni prije iscrpljivanja domaćeg pravnog sredstva i (iv) zahtjevi koji su nedopušteni iz ostalih razloga.

U nastavku donosimo pregled prakse za svaki od ove četiri skupine.

Zahtjevi nedopušteni *ratione temporis*

U odluci u predmetu *Mrđenović protiv Hrvatske*[117] Europski sud je odbacio zahtjev kao *ratione temporis* nedopušten. Predmet se odnosio na stradavanje supruga podnositeljice zahtjeva 1993. godine. Naime, dok su se podnositeljica i njezin suprug vraćali sa sprovoda u Starom Petrovom Selu, B. je pogođen u leđa. Odvezen je u bolnicu u Novoj Gradiški gdje je od posljedica ranjavanja i preminuo. Na dan kada je pucano na supruga podnositeljice policija je došla na mjesto događaja i obavila očevid, koji je nastavljen slijedeći dan. Mjesto zločina je fotografirano. Policija pregledala lice mjesta i prikupila uzorke zemlje, odjeće i bioloških tragova. Otiske stopala nađene na licu mjesta nije bilo moguće podvrgnuti forenzičnom ispitivanju. Korišten je i pas tragač te je zaključeno da je počinitelj hodao oko sedamsto metara i tada se odvezao motornim vozilom. U Policijskoj stanici Nova Gradiška osnovan je poseban tim koji je provodio daljnju istragu. U siječnju 1993. godine obavili su razgovor s više od dvadeset mogućih svjedoka, uključujući i podnositeljicu. Međutim, svi ovi koraci nisu urodili plodom. Učinjena je i obdukcija tijela podnositeljičinog supruga.

1993. godine Policijska stanica u Novoj Gradiški podnijela je kaznenu prijavu protiv nepoznatog počinitelja Županijskom državno odvjetništvu u Požegi. 2001. godine predmet je prebačen Županijskom državnom odvjetništvu u Slavonskom Brodu. Međutim, dana 30. prosinca 2008. godine kaznena prijava je odbačena na osnovu toga što je nastupila zastara kaznenog progona. Djelo nikada nije kvalificirano kao ratni zločin protiv civilnog stanovništva već kao ubojstvo.

[117] Vidi *Mrđenović protiv Hrvatske*, broj 62726/10 odluka od 5. lipnja 2012. godine

Odlučujući u ovom predmetu Europski sud je naglasio da je policija stigla na mjesto zločina istoga dana kad se dogodilo pucanje i osigurala sve dostupne dokaze. Tijekom siječnja 1993. godine ispitano je više od dvadeset mogućih svjedoka te je policija postupala tragom svih informacija. Počinitelj, međutim, nije otkriven. Sud primjećuje da su svi bitni koraci poduzeti početkom 1993. godine, više od četiri godine i deset mjeseci prije nego što je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku[118].

Iako je jasno da postoje okolnosti u kojima postupovne obveze koje nastaju iz članka 2. mogu, u nekoj mjeri, ponovno oživjeti, ovdje takvih okolnosti nema. ovome predmetu od početka 1993. godine nisu pribavljene nikakve svježe informacije koje bi mogle ponovno oživjeti postupovnu obvezu vlasti da istraže smrt supruga podnositeljice, te tu postupovnu obvezu temeljem članka 2. dovesti u vremensku nadležnost Europskog suda. Slijedom navedenog Europski sud je zahtjev proglasio *ratione temporis* nedopuštenim.

Zahtjevi koji su podneseni izvan šestomjesečnog roka za podnošenje zahtjeva iz čl. 35. Konvencije

U prvoj grupi predmeta u kojima su donesene odluke o nedopuštenosti zahtjeva zbog toga jer zahtjev nije podnesen u roku od 6 mjeseci iz čl. 35. Konvencije a zbog toga jer su se podnositelji prekasno obratili sudu pritužujući se na neučinkovitost pojedine istrage. Ta je grupa predmeta najbrojnija unutar grupe nedopuštenih zahtjeva koji se odnose na navodne povrede čl. 2. i 3. Konvencije vezano uz istrage kaznenih djela ratnih zločina.

Naime, s obzirom na utvrđenja Europskog suda koje je zauzeo u predmetima *Varnava i drugi protiv Turske*[119] te *Šilih protiv Slovenije*[120], šestomjesečni rok za podnošenje zahtjeva na temelju čl. 2. i 3. Konvencije počinje teći od trenutka kada su podnositelji postali svjesni neučinkovitosti istrage.

Primjerice u odluci u predmetu *Radičanin i drugi protiv Hrvatske*[121] koji se odnosio na navodno neučinkovitu istragu stradavanja civila za vrijeme odnosno neposredno nakon VRA „Oluja“ Europski sud je utvrdio: „*Sud pronalazi kako podnositelji zahtjeva nisu uvjerljivo pokazali da su određene vrste konačnih napredaka, koje bi opravdale njihovu neaktivnost, postignute. Sud smatra kako su, s obzirom na zastoj u istrazi u srpnju 2003., podnositelji zahtjeva trebali isti podnijeti mnogo ranije – sigurno više nego 6 mjeseci prije – o tome da je istraga bez učinaka. Sud ne smatra kako njihova inicijativa u 2006. može dovesti do bilo kojeg drugog zaključka, budući da nije dovela do otkrića ikakvih novih elemenata… Prema tome, Sud smatra kako predmetni zahtjev podnesen 2012. mora biti odbačen jer nije usklađen sa zahtjevom roka od 6 mjeseci prikazanom u članku*

[118] Konvencja je u odnosu na Republiku Hrvatsku stupila na snagu dana 5. studenog 1997. godine
[119] Vdi *Varnava i drugi protiv Turske*, prethodno citirano
[120] Vidi *Šilih protiv Slovenije*, prethodno citirano
[121] Vidi *Radičanin protiv Hrvatske*, broj 75504/12, odluka od 19. svibnja 2015. godine

35. stavku 1 Konvencije.“.

Istovrsne odluke donesene su i u sljedećim predmetima:

1. *Ivaneža i drugi protiv Hrvatske* , zahtjev br. 73223/14, odluka od 22. studenog 2016.
2. *Vuković i drugi protiv Hrvatske*, zahtjev br. 3430/13, odluka od 25. kolovoza 2015.
3. *Vorkapić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 29835/13, odluka od 13. rujna 2016.
4. *Grubić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 56094/12, odluka od 9. lipnja 2015.
5. *Ivančić i Dželajlija protiv Hrvatske*, zahtjev br. 62916/13, odluka od 15. ožujka 2016.
6. *Kukavica protiv Hrvatske*, zahtjev br. 79768/12, odluka od 2. lipnja 2015.
7. *Opačić i Godić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 38882/13, odluka od 26. siječnja 2016.
8. *Savić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 41440/05, odluka od 3. srpnja 2008.
9. *Gojević-Zrnić i Mančić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 5676/13, odluka od 17. ožujka 2015.
10. *Ribić i drugi protiv Hrvatske*, zahtjev br. 21610/13, odluka od 12. siječnja 2016.
11. *Bekić i drugi protiv Hrvatske*, zahtjev br. 67499/12, odluka od 30. rujna 2014.
12. *Lovrić i drugi protiv Hrvatske*, zahtjev br. 57849/13, odluka od 12. siječnja 2016.
13. *Orić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 50203/12, odluka od 13. svibnja 2014.
14. *Babić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 74338/12, odluka od 24. studenog 2015.
15. *Bogdanović protiv Hrvatske*, zahtjev br. 72254/11, odluka od 18. ožujka 2014.,
16. *Veselinović protiv Hrvatske*, zahtjev br. 27115/12, odluka od 15. rujna 2015.

Druga grupa predmeta u kojima su donesene odluke o nedopuštenosti zahtjeva zbog propusta da se zahtjev podnese u šestomjesečnom roku iz čl. 35. Konvencije odnosi se na one zahtjeve koji su podneseni u roku duljem od šest mjeseci od konačne odluke nadležnih tijela.

Primjerice, u odluci *Lončar protiv Hrvatske*[122], Europski sud je zahtjev proglasio nedopuštenim jer je bio podnesen više od šest mjeseci od kada su podnositelji zaprimili rješenje o odbačaju kaznene prijave, koje rješenje predstavlja konačnu odluku u smislu čl. 35. Konvencije u odnosu na njihove prigovore o navodno neučinkovitoj istrazi okolnosti stradavanja njihovog sina.

Zahtjevi koji su podneseni prije iscrpljivanja domaćeg pravnog sredstva

U odluci u predmetu *Kušić i drugi protiv Hrvatske*[123], Europski sud je po prvi puta utvrdio da Republika Hrvatska ima domaće učinkovito pravno sredstvo u smislu čl.

[122] Vidi *Lončar protiv Hrvatske*, broj 12744/13, odluka od 23. lipnja 2015.
[123] Vidi *Kušić drugi protiv Hrvatske*, broj 71667/17, odluka od 10. prosinca 2019. godine

35. Konvencije vezano uz progovore (ne)učinkovitosti istraga, posebice istraga ratnih zločina na temelju čl. 2. i 3. Konvencije.

Europski sud je istaknuo kako se ustavna tužba Ustavnom sudu Republike Hrvatske, zavedena pod signaturom UIIIbi može smatrati učinkovitim pravnim sredstvom te su ju podnositelji dužni podnijeti Ustavnom sudu prije podnošenja zahtjeva Europskom sudu.

Naime, praksa Ustavnog suda koja se tiče neučinkovitih istraga kaznenih djela počela se razvijati odlukom br. U-III-6559/2010 od 13. studenog 2014. godine koja se ticala navodnog zlostavljanja pojedinca od strane policijskih djelatnika prilikom utvrđenja u kojoj odluci je Ustavni sud između ostalog utvrdio povredu procesnog aspekta čl. 3. Konvencije i naložio nadležnom državnom odvjetništvu provođenje učinkovite istrage. Europski sud je nadalje smatrao da se do travnja 2019. analiza učinkovitosti istraga u većini odluka Ustavnog suda sastojala od utvrđivanja da je nadležni tužitelj poduzimao razne izvidne radnje povodom kaznene prijave, a da su u tim analizama ponekad zanemarivani ozbiljni nedostaci u istragama. No, u odnosu na novije odluke Ustavnog suda, donesene nakon travnja 2019., Europski sud je utvrdio da su u njima dosljedno i opsežno primijenjeni konvencijski standardi i praksa Europskog suda u pogledu učinkovitosti istraga. Stoga je Europski sud zaključio da, iako Ustavni sud nije dugo vremena ispitivao pritužbe koje se tiču neučinkovitih istraga temeljem članka 2. i 3. Konvencije, on to sada čini te stoga ustavna tužba predstavlja učinkovito domaće pravno sredstvo.

Slijedom gore navedenih utvrđenja, Europski sud je, naglašavajući svoju supsidijarnu ulogu u zaštiti prava zajamčenih Konvencijom u odnosu na nacionalne sustave, zaključio kako su podnositelji dužni podnijeti ustavnu tužbu prije podnošenja zahtjeva Europskom sudu. Pri tome je istaknuo da podnositelji i dalje imaju mogućnost podnijeti zahtjev Europskom sudu ako ustavnosudski postupak bude trajao nerazumno dugo ili ako će se i dalje smatrati žrtvama povrede Konvencije.

Konačno, iako je ovom odlukom Europski sud utvrdio da je ustavna tužba učinkovito pravno sredstvo za prigovore neučinkovitih istraga temeljem članaka 2. i 3. Konvencije,
napomenuo je da se načela koja se odnose na postupovnu obvezu provođenja istrage na temelju članka 2. slično primjenjuju na postupovnu obvezu provođenja istrage na temelju drugih članaka Konvencije. Stoga je pozvao Ustavni sud Republike Hrvatske da na jednak način ispituje prigovore koji se tiču postupnih aspekata drugih konvencijskih prava[124].

Ovaj je stav Europski sud potvrdio i u nekoliko kasnijih odluka. Riječ je o odlukama u predmetima *J. i drugi protiv Hrvatske*[125], *Marić protiv Hrvatske*[126], *Jurišić i drugi protiv Hrvatske*[127].

---

[124] Vidi analiza odluke *Kušić i drugi protiv Hrvatske*, dostupna na https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Analize%20presuda%20i%20odluka//Ku%C5%A1i%C4%87%20analiza%20odluke.pdf

[125] Vidi *J i drugi protiv Hrvatske*, brojevi 32343/16 750/17, odluka od 26. svibnja 202. godine

[126] Vidi *Marić protiv Hrvatske*, broj 37333/17, odluka od 10. studenog 2020. godine

[127] Vidi *Jurišić i drugi protiv Hrvatske*, broj 31956/18, odluka od 18. svibnja 2021. godine

Ovdje posebno ističemo odluku u predmetu *Marić* u kojoj je Europski sud istaknuo kako obveza podnošenja ustavne tužbe Ustavnom sudu RH prije podnošenja zahtjeva Europskom sudu postoji u svim slučajevima u kojima su istrage još uvijek u tijeku a podnositelji još nisu koristili to domaće pravno sredstvo. Sve dok istrage traju i u njima nema nikakvih formalnih i konačnih oluka obveza podnošenja ustavne tužbe i dalje postoji.

Zahtjevi koji su nedopušteni iz ostalih razloga

Četvrta grupa predmeta u kojima je Europski sud proglasio zahtjeve podnositelja nedopuštenima je ona u kojima su različiti razlozi za proglašenje te nedopuštenosti.

Primjerice u odluci u predmetu *Crnković protiv Hrvatske*[128], Europski sud je proglasio zahtjev nedopuštenim zbog toga jer se podnositelj u zahtjevu uopće nije pozvao na čl. 3. Konvencije, bilo u njegovom materjalnom bilo u njegovom proceduralnom aspektu.

U odluci u predmetu *Lukić i drugi protiv Hrvatske*[129] Europski sud je zahtjev podnositelja proglasio očigledno neosnovanim (*manifestly ill-foundend*). Europski sud je naime utvrdo da je istraga bila promptna, detaljna i neovisna te da su u danim okolnostima nadležna tijela slijedila svaki dostupni trag, međutim istraga nije dala rezultata. Podnositelji zahtjeva nisu ukazali ni na kakve druge konkretne smjerove istrage koje je policija mogla slijediti. U ovim okolnostima Europski sud ne može staviti na teret vlastima bilo kakvu skrivljenu nepažnju, jasnu lošu namjeru ili nedostatak volje.

U predmetu *Z i drugi protiv Hrvatske*[130], Europski sud je odbacio zahtjev podnositelja kao preuranjen, s obzirom da se istraga ratnog zločina protiv civilnog stanovništva pretvorila nakon saznanja za novi dokaz koji je otvorio daljnje tragove koji mogu dovesti nadležna istražna tijela do počinitelja. Europski sud je utvrdio da s obzirom na nova otkrića nadležnih istražnih tijela, podnositelji moraju pričekati neko vrijeme prije podnošenja zahtjeva Europskom sudu u kojem navode kako je predmetna istraga neučinkovita.

[128] Vidi *Crnković protiv Hrvatske*, broj 69697/11, odluka od 26. studenog 2011. godine
[129] Vidi *Lukić i drugi protiv Hrvatske*, brojevi 67464/12 70462/12, odluka od 17. svibnja 2016
[130] Vid i prethodno citiran

7. ULOGA SUDOVA I DRŽAVNOG ODVJETNIŠTVA U IZVRŠENJU PRESUDA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA KOJE SE ODNOSE NA NEUČINKOVITE ISTRAGE RATNIH ZLOČINA

Obveza izvršenja presuda propisana je samom Konvencijom (člancima 39.st.4 i 46), a dodatno je definirana i nizom dokumenta Vijeća Europe[131], od kojih se izdvajaju Preporuke Odbora ministara Vijeća Europe o učinkovitoj domaćoj sposobnosti za brzo izvršenje presuda[132] kao i rezolucije Parlamentarne skupštine Vijeća Europe o izvršenju presuda Europskog suda[133]. Države su dužne izvršavati presude Europskog suda a Odbor ministara Vijeća Europe (OMVE) dužan je nadzirati izvršenje svake presude od strane država, što i čini. Izvršenje presuda povezano s brojem predmeta države pred Sudom.

Način izvršenja presuda, ovlasti i odgovornosti svih dionika tog procesa u Hrvatskoj nisu propisane zakonom već Uredbom o Uredu zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava[134]. Sukladno Uredbi zastupnica pred Sudom je i nacionalni koordinator za izvršenje presuda Europskog suda te se stoga u Uredu koordiniraju sve aktivnosti države vezane za izvršenje presuda i Ured komunicira s OMVE u tom cilju.

Za identifikaciju i provedbu mjera izvršenja konkretne presude Europskog suda za ljudska prava nadležno je ono državno tijelo (ili više njih) koje je svojim radnjama ili propuštanjem uzrokovalo povredu Konvencije u konkretnom slučaju, ali i ono tijelo (tijela) u čiju nadležnost ulazi bilo koje pitanje koje je presudom Europskog suda identificirano kao uzrok povrede Konvencije. Radi kvalitetnije i lakše komunikacije s tijelima pri Uredu djeluje Stručni savjet za izvršenje presuda Europskog suda.

Savjet čine predstavnici najviših sudova, Državnog odvjetništva Republike Hrvatske kao i svih ministarstava i državnih ureda. Oni koordiniraju proces izvršenja u svojim tijelima i trebali bi redovito obavještavati Ured o izvršenim i planiranim mjerama izvršenja. Izuzetno, predstavnici tijela ili čelnici tijela mogu pred OMVE sami predstaviti mjere koje poduzimaju neposrednim obraćanjem članovima Odbora i sudjelovanjem u raspravama (u slučajevima otežanog izvršenja ili politički osjetljivih predmeta).

Uključenost predstavnika najviših redovnih i specijaliziranih sudova, Ustavnog suda kao i državnog odvjetništva u izvršenje presuda od najvećeg je značaja s obzirom da je kao uzrok povrede u najvećem broju predmeta protiv Republike Hrvatske utvrđena

[131] Vidi https://www.coe.int/en/web/cm/execution-judgments
[132] Vidi https://uredzastupnika.gov.hr/preporuke-odbora-ministara-vijeca-europe-203/203
[133] Vidi https://uredzastupnika.gov.hr/preporuke-odbora-ministara-vijeca-europe-203/203
[134] Uredba o Uredu zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava NN 18/12, 84/18.

neprimjena domaćih propisa sukladno konvencijskim standardima, odnosno važećoj praksi Europskog suda za ljudska prava. Stoga su upravo sudovi i državna odvjetništva pozvani mijenjati svoju praksu i uskladiti je s Konvencijom.

Kako bi to olakšao Ured prevodi sve presude protiv Hrvatske s engleskog na hrvatski jezik, izrađuje analize presuda i periodične preglede najvažnije prakse Europskog suda u odnosu na druge države[135]. Također sažima najvažnija utvrđenja iz svake pojedine negativne presude ukazujući na uzroke povreda i to u obliku obrasca dostavlja nadležnim tijelima u svrhu definiranja mjera izvršenja koje odgovaraju uzrocima povreda.

Sucima i zamjenicima državne odvjetnice u odjelima za praćenje sudske prakse Suda EU i Europskog suda za ljudska prava na u sudovima i u Državnom odvjetništvu dostupni su svi navedeni materijali. Štoviše, suradnja između Vrhovnog suda Republike Hrvatske i Ureda zastupnice u procesu izvršenja odvija se putem tog Odjela pri Vrhovnim sudu.

Zaključno, može se reći da se djelovanje tijela u procesu izvršenja u Hrvatskoj odvija na načelu suradnje s Uredom zastupnika i *vice versa.*

Glede presuda u kojima je Europski sud utvrdio povrede povreda pozitivne obveze Hrvatske da provede učinkovitu istragu sumnjivih smrti tijekom i u vezi s Domovinskim ratom, radi se o 5 presuda (*Skendžić i Krznarić*, *Jelić*, *Jularić*, *B. i drugi*, te *M i drugi*) . OMVE je objedinio te presude u jednu grupu, tzv. *Skendžić grupu* presuda.

U toj grupi presuda Europski sud je utvrdio sljedeće uzroke povrede procesnog aspekta članka 2. Konvencije; neobjašnjivi zastoji u istragama i nedostatak ozbiljnih napora kako bi se utvrdili počinitelji (*Skendžić i Krznarić* (§§ 82-85), *Jelić* (§ 93) i *Jularić* (§ 47-49); propusti da se identificiraju i osude neposredni počinitelji već su samo osuđeni oni na temelju zapovjedne odgovornosti (*B. i dr.*, § 66; *Jelić*, § 88 i 94, *M. i dr.*, § 76); razmatranje okolnosti ubojstava bliskih srodnika ostalo je na razini policijskih upita, istraživanja, bez uključivanja istražnog suca unatoč postojanju velikog broja neposrednih svjedoka (*B. i dr.*, § 71 i *M. i dr.*, § 86); nedostatak neovisne istrage koja je bila povjerena policijskim stanicama u kojima su bili zaposleni policijski službenici za koje se sumnjalo da su bili uključeni u nestanke, odnosno ubojstva (*Skendžić i Krznarić* (§ 90) i *B. i dr.* (§ 73).

Na dan pisanja ovog teksta grupa presuda *Skednžić Krznarić* i dalje je u postupku nadzora izvršenja pred OMVE iako je prva presuda iz te grupe postala konačna još 20. travnja 2011.g.. Od tada traje i proces njihova izvršenja od strane hrvatskih tijela, dakle više od 10 godina. Štoviše, ova grupa presuda je u pojačanom nadzoru OMVE s obzirom na ozbiljnost utvrđenih povreda i dugotrajnost izvršenja.

[135] Vidi mrežnu stranicu https://uredzastupnika.gov.hr/sudska-praksa-729/729

U tom razdoblju OMVE je od Ureda zastupnika zaprimio 8 službenih dokumenata (akcijskih planova i akcijskih izvješća) o mjerama koje Republika Hrvatska poduzima ili planira poduzeti u cilju izvršenja ove grupe presuda, kao i 2 podneska nevladinih organizacija (Kuće ljudskih prava i Documente, te Saveza udruga obitelji zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja, Zajednice udruga hrvatskih civilnih stradalnika domovinskog rata i Udruge djece poginulih i nestalih hrvatskih branitelja Domovinskog rata). Nakon razmatranja dostavljenih dokumenata kao i podnesaka NVO-a OMVE je u tome razdoblju usvojio 6 odluka u kojima je izrazio svoje mišljenje o tijeku izvršenja i predložio mjere koje je smatrao potrebnim poduzeti u cilju izvršenja.

Konačno, 2017. godine ocijenio je pozitivnim promjene zakonodavstva kojima je osigurava nepristranost u provođenju istraga ratnih zločina (izmijenjen Zakon o policijskim poslovima i ovlastima na način da u slučaju sumnje da je ratni zločin počinio policijski službenik određene ustrojstvene jedinice ili njemu bliska osoba, kriminalističko istraživanje neće provoditi ta ustrojstvena jedinica u kojoj je zaposlen, već ona koju odredi ravnatelj policije) i zatvorio nadzor u tom dijelu.[136]

Nadalje, 2019. godine OMVE je zatvorio nadzor nad individualnim mjerama izvršenja, nakon što se uvjerio da su domaća tijela, posebice nadležna državna odvjetništva u suradnji s policijom poduzela sve moguće radnje kako bi se identificirao počinitelje, da ratni zločini ne zastarijevaju i da će istraga biti nastavljena ukoliko se pojave novi dokazi te da je Europski sud u međuvremenu donio veći broj presuda u kojima je utvrdio da nije došlo do povrede postupovnog aspekta čl.2. Konvencije ili je odbio zahtjeve utvrđujući da su nedopušteni.[137]

Upravo je u tijeku izrada akcijskog izvješća u kojem će Ured zastupnika u ime države predložiti zatvaranje nadzora nad ovom grupom presuda ohrabren: a) pozitivnim pomacima u legislativi (izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku 2011., 2013., 2017.) i drugim mjerama koje doprinose učinkovitosti istraga, b) mjerama koje doprinose brzini procesuiranja ratnih zločina sadržanih u navedenim zakonima, te c) razvojem prakse Ustavnog suda koji od 2019. ispituje učinkovitost istraga uzimajući u praksu Suda kao osnovu za svoju ocjenu.

Međutim, treba izraziti oprez i naglasiti da ukoliko će takvi postupci nerazumno dugo trajati pred Ustavnim sudom i/ili neće biti strogo primijenjeni dobro utvrđeni konvencijski standardi može doći do novih povreda prava pozitivne obveze države da osigura učinkovitu istragu i posljedično novih predmeta u nadzoru izvršenja OMVE.

---

[136] Vidi https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22EXECIdentifier%22:[%22CM/Del/Dec(2017)1280/H46-10E%22]}

[137] Vidi https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22EXECIdentifier%22:[%22CM/Del/Dec(2019)1348/H46-7E%22]}

Nadalje, sva tijela uključena u prikupljanje potrebnih dokaza i podataka u cilju otkrivanja počinitelja kaznenih djela koja su rezultirala sumnjivom smrću ili zlostavljanjem žrtve, te provođenja izvida ili nalaganja provođenja izvida tijekom kaznenog progona tih počinitelja, kao i ona tijela koja sudjeluju u postupku pred sudom nakon podizanja optužnice uključujući i sudove trebala bi promptno postupati pazeći pri tome u okviru svoje nadležnosti na zahtjeve neovisnosti istrage u konvencijskom smislu.

U slučaju obnove postupaka nakon presude Europskog suda za ljudska prava[138] nadležni sudovi bi trebali postupati promptno s obzirom da često izvršenje individualnih mjera ovisi o tome kada je obnovljeni postupak dovršen.

Upravno iz naprijed navedenog vidljive su izuzetno važne uloge državnog odvjetništva i domaćih sudova u procesu izvršenja presuda koje se odnose na neučinkovite istrage ratnih zločina ali i svih drugih presuda Europskog suda.

8. PRIMJENA ČL. 3. I 8. KONVENCIJE – SLIČNOSTI I RAZLIKE

U pogledu primjene članka 3. ili 8. prvo treba navesti da je Europski sud gospodar pravne karakterizacije činjenica predmeta te stoga ima slobodu odlučiti na temelju kojeg članka ili članaka će ispitati prigovore podnositelja[139].

Članak 8. štiti pravo na privatni život, koje može obuhvaćati razne aspekte fizičkog i psihičkog integriteta pojedinca. Svrha članka je zaštita od proizvoljnog miješanja javne vlasti u privatni život (negativna obaveza).

Kao i u okviru čl. 3. tako i u okviru članka 8. države imaju i pozitivnu obvezu osigurati poštovanje prava zajamčenih tim odredbama čak i između privatnih stranaka. Iako je odabir načina osiguravanja usklađenosti s člankom 8. u području zaštite od djela pojedinaca u načelu obuhvaćen slobodom procjene države, učinkovito odvraćanje od težih djela, kada su temeljne vrijednosti i bitni aspekti privatnog života dovedeni u pitanje, zahtijeva učinkovite kaznenopravne odredbe. Stoga pozitivne obveze mogu uključivati usvajanje mjera čiji je cilj osigurati poštovanje privatnog života čak i u području odnosa između pojedinaca.[140]

[138] čl.502. Zakona o kaznenom postupku (NN br. 152/08., 76/09., 80/11., 121/11. – pročišćeni tekst, 91/12., 70/17., 126/19)
[139] Vidi *Radomilja i dr. protiv Hrvatske*, zahtjevi br. 37685/10 22768/12, presuda VV od 20.ožujka 2018.
[140] Vidi već navedeno *Marckx protiv Belgije*

Pozitivne obveze država na temelju članaka 3. i 8. Konvencije uključuju i zahtjeve koji se odnose na učinkovitost istrage[141]

Da bi bila učinkovita i u kontekstu čl. 3. i čl. 8. trebala bi u načelu moći dovesti do utvrđivanja činjenica predmeta te utvrđivanja identiteta i kažnjavanja odgovornih osoba. To nije obveza koja se odnosi na rezultat, već na sredstva. Vlasti moraju poduzeti razumne dostupne korake kako bi osigurale dokaze koji se odnose na incident, kao što su svjedočenja svjedoka i forenzički dokazi. Zaključci istrage moraju se temeljiti na detaljnoj, objektivnoj i nepristranoj analizi svih relevantnih elemenata, te ista treba biti brza i ekspeditivna. Mora postojati i dostatan element kontrole javnosti u pogledu istrage, a stupanj te kontrole može se razlikovati od jednog do drugog predmeta. Ako su izneseni prigovori na temelju članka 3. Konvencije, Europski sud mora provesti posebno temeljitu provjeru, čak i ako su već provedeni određeni domaći postupci i istrage. Nadalje, pozitivne obveze na temelju članaka 3. i 8. uključuju zaštitu prava žrtava u kaznenom postupku.

Europski sud je naveo da, kada neka mjera nije dostatna da predstavlja postupanje iz članka 3., ona unatoč tome može biti u suprotnosti s člankom 8 Konvencije.[142] Pri tome posebno pazi na djecu i ranjive skupine, te povrede ljudskog dostojanstva.

Dakle, ovisno o činjenicama predmeta i konkretnim prigovorima Europski sud o može razmatrati predmet u okviru čl.3. ili 8. kao i oba članka zajedno.

U predmetu *D.J. protiv Hrvatske* Europski sud je utvrdio povredu čl.3. i 8. Konvencije zbog toga što nadležna tijela nisu provela djelotvornu istragu navoda podnositeljice da ju je je silovao zaposlenik broda na kojem je radila kao sobarica.

Ponavljajući da je obveza država temeljem članka 1. Konvencije osigurati svima unutar svoje nadležnosti prava i slobode definirane Konvencijom, tumačenjem iste zajedno s člankom 3. ta obveza traži da države poduzmu mjere kojima će osigurati da pojedinci unutar njihove nadležnosti ne budu podvrgnuti zlostavljanju, uključujući zlostavljanje od strane privatnih pojedinaca.

Nadalje, Europski sud je ustvrdio da su pozitivne obveze države temeljem čl. 8. sadržane u pravu na djelotvorno poštovanje privatnog života što značiti donošenje mjera i u sferi međusobnih odnosa pojedinaca. Iako države u načelu imaju slobodu procjene u odabiru sredstava za osiguranje poštovanja članka 8. u području zaštite od čina pojedinaca, djelotvorno odvraćanje od teških čina kao što je silovanje, gdje se radi o temeljnim vrijednostima i bitnim vidovima privatnog života, traži učinkovite kaznenopravne odredbe.

Pozivajući se na naveo dotadašnju praksu da se pozitivna obveza čuvanja tjelesnog integriteta pojedinca iz članka 8. može protegnuti na pitanja djelotvornosti kaznene

[141] Vidi npr. *Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* zahtjev br. 5878/08, presuda VV od 30. ožujka 2016., §§ 233. - 238.
[142] Vidi *Wainwright protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 12350/04, presuda od 26.12.2006. § 43

istrage zaključio je da države imaju pozitivnu obvezu sadržanu u člancima 3. i 8. Konvencije donositi kaznenopravne odredbe kojima djelotvorno kažnjavaju silovanje te ih primjenjivati u praksi kroz djelotvornu istragu i kazneni progon.[143]

U konkretnom predmetu naprijed navedene povrede su utvrđene zbog propusta dva policijska službenika koji nisu na zadovoljavajući način proveli početne policijske izvide za što su i sankcionirani, trećeg policijskog službenika kojemu je predmet bio dodijeljen u rad, a koji nije poduzeo sve potrebne korake u početnoj fazi policijskih izvida („nije naložio očevid, nije uzeo iskaz podnositeljice - oštećenice ni s njom obavio detaljan obavijesni razgovor...a nije ni uzeo odjeću koju su podnositeljica i osumnjičenik nosili kako bi ih dao na sudsko medicinsko vještačenje), ponašanja istražnog suca koji je izrazio svoje neslaganje sa zahtjevom za pokretanje istrage zasnovao na pisanim policijskim zapisnicima o razgovorima obavljenim s osobama zatečenim na licu mjesta kad je stigla policija, liječničkom nalazu koji je sastavio ginekolog koji je pregledao podnositeljicu istoga dana, te usmenom iskazu koji je mu je dao osumnjičenik dao istražnom sucu. Pri tome je izrazio snažno mišljenje o podnositeljici i neslaganje za zahtjevom za pokretanje istrage u velikoj mjeri je temeljio na neslaganju s podnositeljičinim ponašanjem. Takvo ponašanje suca moglo je pokrenuti pitanje dojma o sučevoj objektivnosti i nepristranosti u odnosu na nastavak vođenja istrage.

Podnositeljica je uložila daljnje prigovore vezano za djelotvornost istrage, tvrdeći da vlasti nisu poštovale svoju obvezu da poduzmu sve razumne korake koji su im bili dostupni kako bi osigurali dokaze koji se tiču događaja o kojemu je riječ (suknja koju je podnositeljica nosila kritične prigode i koju je sama dala policiji nije nikada poslana na sudsko medicinsko vještačenje, nisu uloženi dostatni napori kako bi se osiguralo da istražni sudac sasluša svjedoka za kojeg se činilo da ima bitna saznanja, u vrijeme kad je policija došla na lice mjesta nije bio obavljen očevid, vlasti nikada nisu odgovorile na podnositeljičine tvrdnje o pristranosti istražnog suca).

Zaključujući da svi navedeni objektivni nedostaci istrage pokazuju pasivan stav tijela u odnosu na obavezu pravilnog ispitivanja podnositeljičinih navoda o silovanju, Europski sud je utvrdio povredu postupovnog vida članka 3. i članka 8. Konvencije.

Suprotno tome, u predmetu *A. i B. protiv Hrvatske*[144] odlučivao o tome je li Hrvatska povrijedila i čl. 3. i čl. 8.Konvencije. Radilo se o navodnom spolnom zlostavljanju četverogodišnje djevojčice od strane oca. Nakon detaljne analize postupanja domaćih tijela (postupanja policije, pregleda djevojčice od stane multidisciplinarnog tim Poliklinike za zaštitu djece, postupanja državnog odvjetništva koje je obustavilo istragu uz obrazloženje da niti jedan nalaz, kao niti sadržaj obavijesnih razgovora nije ukazivao na relevantan stupanj osnovane sumnje da bi otac bio počinitelj kaznenog djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, postupanja sudova koji su utvrdili da je djetetov najbolji interes da živi s ocem.) Europski sud je utvrdio da u Hrvatskoj

[143] Vidi D.J. protiv Hrvatske, broj 42418/10, presuda od 24. srpnja 2012, §§ 152,153
[144] *A. i B protiv Hrvatske*, zahtjev br.7144/15, presuda od 20. lipnja 2019.

postoji ima odgovarajući zakonodavni i pravni okvir za postupanje po navodima o spolnom zlostavljanju djece, da su nadležna tijela primjenjujući takve kaznenopravne mehanizme predmet sagledala multidisciplinarno, uvažavajući pri tome najbolji interes i posebnu ranjivost djeteta koje je navodno bilo žrtva seksualnog zlostavljanja od strane svog oca. Kako se radilo se o teškom i osjetljivom zadatku jer su nadležna tijela na kraju bila suočena sa suprotstavljenim verzijama događaja, uz vrlo malo izravnih dokaza i tri neuvjerljiva nalaza vještaka državno odvjetništvo je odlučilo da nema dovoljno dokaza za kazneni progon oca. Imajući u vidu da su domaća tijela u boljoj poziciji utvrditi činjenice i ocijeniti dokaze, Europski sud je utvrdio da je u okolnostima ovog konkretnog predmeta pravilno primijenjen zakonodavni okvir i da su tijela učinila sve što se od njih opravdano moglo očekivati sukladno njenom najboljem interesu djeteta i stoga zaključio da nije došlo do povrede postupovnog aspekta članka 3. i 8. Konvencije.

Nadalje, a s obzirom na trenutno situaciju zanimljivo je navesti da je Europski sud u okviru članka. 2. i čl. 8. sagledavao predmete koji se odnose na pravo na zdravlje, iako to pravo nije izričito navedeno u Konvenciji kao takvo, već je tumačenjem Konvencije od strane Europskog suda. U kontekstu tog prava države imaju pozitivne obveze donijeti propise na temelju kojih javne i privatne bolnice moraju usvojiti odgovarajuće mjere za zaštitu fizičkog integriteta njihovih pacijenata i moraju žrtvama nesavjesnog liječenja osigurati pravno sredstvo odnosno postupak u kojem mogu osigurati naknadu štete. Ove obveze primjenjuju se temeljem članka 8. kada priroda povrede nije takva da bi predstavlja prijetnju pravu na život koje u okviru 2. Konvencije. [145]

Dakle, sudska praksa u ovom području primjene Konvencije se i dalje razvija. Pri tome je Europski sud taj koji od slučaja do slučaja procjenjuje situaciju, imajući u vidu tumačenje Konvencije u kontekstu razvoja pravnih poredaka europskih država (*ordre public europeen*) kao i dobro utvrđenu praksu da su prava zajamčena člancima 2. i 3. apsolutna, dok to nije slučaj s pravima temeljem čl.8. Konvencije. Stoga u primjeni tog članka države uživaju određenu slobodu procjene.

[145] Vidi npr. *Vasileva protiv Bugarske*, §§ 63. - 69.; İbrahim *Keskin protiv Turske*, § 61.; i *Mehmet Ulusoy i drugi protiv Turske*, §§ 92. - 94.)

POPIS LITERATURE

1. Zakon Republike Hrvatske o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1, 4, 6, 7, 11, 14 i 15 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda od 17. listopada 1997. godine, (NN – Međunarodni ugovori", broj 18/97, broj 6/99 - pročišćeni tekst, 8/99, 14/02, 2/10 i 13/17)
2. Ustav Republike Hrvatske - pročišćeni tekst (NN 85/2010)
3. Zakon o sudovima, (NN 67/18)
4. Zakon o državnom odvjetništvu, (NN 67/18)
5. Povelja EU o temeljnim pravima (EULEx 2016/C 202/02)
6. Pravilnik o unutarnjem poslovanju u državnim odvjetništvima, (NN 106/02)
7. Bečka konvencije o pravu međunarodnih ugovora (NN- Međunarodni ugovor br.16/93)
8. Pozitivna utvrđenja europskog suda za ljudska prava u hrvatskim predmetima 2014-2017, Ured zastupnika RH pred ESLJP, dostupno na poveznici https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Edukacija//Pozitivna%20utvr%C4%91enja%20ESLJP%20u%20hrvatskim%20predmetima.pdf
9. Uredba o Uredu zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava (NN 18/12, 84/18).
10. Zakon o kaznenom postupku (NN br. 152/08., 76/09., 80/11., 121/11. – pročišćeni tekst, 91/12., 70/17., 126/19)
11. Harris – O'Boyle i Warbrick: Law of the European Convention on Human Rights, drugo izdanje, Oxford Universitx Press 2009
12. Batistić Kos, V.: Pozitivne obveze prema Europskoj Konvencji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine, 2012.
13. McBride, J.; Human Rights and Criminal Procedure: The casle law of the European Court of Human Rights, Council of Europe, drugo izdanje, 2018

POPIS PRESUDA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

1. *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], br. 45036/98, § 156., ECHR 2005-VI).
2. *McCann protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 18984/91., VV, § 147.
3. *Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, od 25.03 1993. godine, § 30., Serija A br. 247-C
4. *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Serija A br. 247-C
5. *Labita protiv Italije* [GC], br. 26772/95, § 120., ECHR 2000-IV

6. *Hurtado protiv Švicarske*, od 28. 01.1994., mišljenje Komisije, st. 67., Serija A br. 280
7. *Wieser protiv Austrije*, br. 2293/03, presuda od 22. 02. 2007.
8. *Salman protiv Turske* zahtejv br. 21986/93, VV, presuda od 27. lipnja 2000.
9. *Nachova i drugi protiv Bugarske*, zahtjev br. 43577/98 i 43579/98, VV, ECHR 2005-VII
10. *Branko Tomašić v Hrvatska*, zahtjev br. 46598/06, presuda od 15. siječnja 2008.
11. *Vo protiv Francuske*, zahtjev br. 53924/00, presuda VV od 8. srpnja 2004.
12. Centar za pravna istraživanja u ime *V. Câmpeanua protiv Rumunjske*, zahtjev br.47848/08, presuda VV od 17. srpnja 2014.
13. *Peeira Henriques protiv Luksemburga*, zahtjev br 60255/00,presuda od 9. svibnja 2006.
14. *Mahmut Kaya protiv Turske*, zahtjev br. 22535/93, presuda od 28.03.2000.
15. *El-Masri protiv Makedonije*, zahtjev br. 3963/09, od 19.prosinca 2012.,
16. *Al-Husin protiv Bosne i Hercegovine* zahtjev br.3727/08, presuda od 15.11.2011.,
17. *Papashvili protiv Belgije*, zahtjev br. 22414/93., presuda VV od 13.12.2016.
18. *Siništaj i dr. protiv Crne Gore*, zahtjev br.1451/10, presuda od 24.1.2015.
19. *Beganović protiv Hrvatske*, zahtjev br. 46423/06, presuda od 25. 06.2009.
20. *Šilih protiv Slovenije* zahtjev br.71463/01, presuda VV od 9. travnja 2009.
21. *Lopes de Sousa Fernandes* protiv Portugala (kontekst zdravstvene skrbi) VV,
22. *Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 5878/08, §§ 229.-239., ESLJP 2016;
23. *Anna Todorova protiv Bugarske*, br. 23302/03, 24. svibnja 2011.,
24. *Antonov protiv Ukrajine*, br. 28096/04, 3. studenoga 2011.
25. *Fergec protiv Hrvatske* zahtjev br. 61586/14, presuda od 09.svibnja 2017.
26. *Kitanovska Stanojković protiv Bivše jugoslavenske Republike Makedonije* zahtjev br. 2319/14, presuda od 13.01.2017.
27. *Bilbija i Blaževič*, zahtjev br. 62870/13, presuda od 12. siječnja 2016.
28. *Bajić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 4108/10, presuda od 13. studenog 2012.
29. *Smiljanić protiv Hrvatske* zahtjev br. 3593/14, presuda od 25.ožujka 2021.
30. *Ulemek protiv Hrvatske*, zahtjev br. 21613/16, presuda od 31.listopada 2019.
31. *Lonić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 8067/12, presuda od 4. prosinca 2014.
32. *Sabalić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 50231/13, presuda od 14.siječnja 2021.
33. *Škorjanec protiv Hrvatske*, zahtjev br. 25536/14, presuda od 28.ožujka 2017.
34. *Mocanu i drugi protiv Rumunjske*, brojevi 10865/09 45886/07 32431/08, presuda VV od 17. rujna 2014. godine,
35. *Jularić protiv Hrvatske*, broj 20106/06, presuda od 20. siječnja 2011. godine
36. *Trivkanović protiv Hrvatske*, broj 12986/13, presuda od 6. srpnja 2017. godine,
37. *Esma Palić protiv Bosne i Hercegovine*, broj 4704/04, presuda od 15. veljače 2011. godine,
38. *Jelić protiv Hrvatske*, broj 57856/11, presuda od 12. lipnja 2014. ,

39. *Nježić i Štimac protiv Hrvatske*, broj 29823/13 , presuda od 9. travnja 2015. godine,
40. *Takhayeva i drugi protiv Rusije*, broj 23286/04, presuda od 18. rujna 2008. godine
41. *Skendžić i Krtznarić protiv Hrvatske*, broj 16212/08, presuda od 20. siječnja 2011. godine,
42. *Kaya protiv Turske*, broj 22535/93, presuda od 28. ožujka 2000.,
43. *Z i drugi protiv Hrvatske*, broj 57812/13, odluka od 21. travnja 2015.
44. *Mafalani protiv Hrvatske*, broj 32325/13, presuda od 9. srpnja 2015.
45. *B. i drugi protiv Hrvatske*, broj 71593/11, presuda od 18. lipnja 2015.
46. *V.D. (2) protiv Hrvatske*, broj 19421/15, presuda od 15. studenog 2015
47. *Assenov i drugi protiv Bugarske*, broj 24760/94, presuda od 28. listopada 1998.
48. *Borojević i drugi protiv Hrvatske*, broj 70273/11, presuda od 4. travnja 2017.
49. *Škorjanec protiv Hrvatske*, broj 25536/14 , presuda od 28. ožujka 2017.
50. *Tahsin Acar protiv Turske*, broj 26307/95 , presuda VV od 6. svibnja 2003.
51. *Carter protiv Rusije*, broj 20914/07, presuda od 21. rujna 2021, presuda nije konačna
52. *Nikolić protiv Hrvatske*, broj 5096/12, presuda od 29. siječnja 2015.
53. *Đurđević protiv Hrvatske*, broj 52442/09 , presuda od 19. srpnja 2011.
54. *Đekić i drugi protiv Srbije*, broj, 32277/07, presuda od 29. travnja 2014.
55. *Hanan protiv Njemačke*, broj 4871/16, presuda od 16. veljače 2021,
56. *Al Nashiri protiv Poljske,* broj 28761/11 , presuda od 24. srpnja 2014. godine
57. *McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 28883/95, presuda od 4. svibnja 2001
58. *Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 5878/08 , presuda Veliko vijeća od 30. ožujka 2016.
59. *O'Keeffee protiv Irske*, broj 35810/09, presuda Velikog vijeća od 28. siječnja 2014.
60. *Mustafa Tunç i Fecire Tunç protiv Turske*, broj 24014/05, presuda Veliko vijeća od 14. travnja 2015.
61. *Timurtaş protiv Turske*, broj 23531/94, presuda od 13. lipnja 2000.
62. *Varnava i drugi protiv Turske*, brojevi 16064/90 16065/90 16066/90, presuda Velikog vijeća od 18. rujna 2009
63. *Gruzija protiv Rusije II*, broj 38263/08 , presuda Velikog vijeća od 21. siječnja 2021.
64. *Zorica Jovanović protiv Srbije*, broj 21794/08 , presuda od 26. ožujka 2013
65. *Medova protiv Rusije*, broj 25385/04, presuda od 15. siječnja 2009. godine
66. *Fazlić i drugi protiv Bosne i Hercegovine*, brojevi 66758/09 66762/09 7965/10 9149/10 12451/10 , odluka od 3. lipnja 2014.
67. *Blečić protiv Hravatske* zahtjev br.59532/00, presuda VV od 08. ožujka 2006.
68. *Janowiec i drugi protiv Rusije*, zahtjevi br. 55508/07 29520/09, presuda VV od 21.10.2013.,
69. *Kušić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 71667/17 odluka od 10. prosinca 2019.

70. *Oneryildiz protiv Turske*, broj 48939/99, presuda Velikog vijeća od 30. studenog 2004,
71. *Giuliani i Gaggio protiv Italije*, broj 23458/02, presuda od 24. ožujak 2011. godine,
72. *R.B. protiv Estonije*, broj 22597/16 , presuda od 22. lipnja 2021. godine
73. *„Udruga 21. prosinca 1989“ i drugi protiv Rumunjske*, brojevi 33810/07 18817/08, presuda od 24. svibnja 2011.
74. *Smiljanić protiv Hrvatske*, broj 35983/14, presuda od 25. ožujka 2021.
75. *Ali i Ayşe Duran protiv Turske,* broj 42942/02, presuda od 8. travnja 2008.
76. *Marguš protiv Hrvatske*, broj 4455/10, presuda Velikog vijeća od 27. svibnja 2014.
77. *Jelić protiv Hrvatske*, broj 57856/11 , presuda od 12. lipnja 2014. godine
78. *B. i drugi protiv Hrvatske*, broj 71593/11, presuda od 18. lipnja 2015. godine
79. *M. i drugi protiv Hrvatske*, broj 50175/12, presuda od 2. svibnja 2017. godine
80. *Mileusnić i Mileusnić Espenheim protiv Hrvatske*, broj 66953/09, presuda od 19. veljače 2015,
81. *Nježić i Štimac protiv Hrvatske,* broj 29823/13, presuda od 9. travnja 2015,
82. *Treskavica protiv Hrvatske*, broj 32036/13, presuda od 12. siječnja 2016,
83. *Borojević protiv Hrvatske*, broj 70273/11, presuda od 4. travnja 2017,
84. *Cindrić i Bešlić protiv Hrvatske*, broj 72152/13, presuda od 6. rujna 2016,
85. *Obajdin protiv Hrvatske*, broj 39468/13, presuda od 4. srpnja 2017. godine
86. *Trivkanović protiv Hrvatske*, broj 12986/13, presuda od 6. srpnja 2017. godine
87. *Zdjelar i drugi protiv Hrvatske*, broj 80960/12, presuda od 6. srpnja 2017.
88. *Milić i drugi protiv Hrvatske*, broj 38766/15, presuda od 25. siječnja 2018.
89. *Mrđenović protiv Hrvatske*, broj 62726/10 odluka od 5. lipnja 2012. godine
90. *Radičanin protiv Hrvatske*, broj 75504/12, odluka od 19. svibnja 2015. godine
91. *Lončar protiv Hrvatske*, broj 12744/13, odluka od 23. lipnja 2015.
92. *J i drugi protiv Hrvatske*, brojevi 32343/16 750/17, odluka od 26. svibnja 2020.
93. *Marić protiv Hrvatske*, broj 37333/17, odluka od 10. studenog 2020.
94. *Jurišić i drugi protiv Hrvatske*, broj 31956/18, odluka od 18. svibnja 2021.
95. *Crnković protiv Hrvatske*, broj 69697/11, odluka od 26. studenog 2011.
96. *Lukić i drugi protiv Hrvatske*, brojevi 67464/12 70462/12, odluka od 17. svibnja[11]
97. *Radomilja i dr. protiv Hrvatske*, zahtjevi br. 37685/10 22768/12, presuda VV od 20.ožujka 2018.
98. W*ainwright protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 12350/04, presuda od 26.12.2006.
99. *A. i B protiv Hrvatske*, zahtjev br.7144/15, presuda od 20. lipnja 2019.
100. *D.J. protiv Hrvatske, broj 42418/10,* presuda od 24. srpnja 2012